

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn: Julie Eugenia Brænd

Idrett - en arena for terror

Dato: 18.05.2022

Totalt antall sider: 82

Forord

Jeg kan med masteroppgaven konstatere at min faglige rundreise gjennom land og emner har nådd sitt endestopp. Jeg startet studiet i 2019, og leverer litt på etterskudd etter en turbulent reise. Jeg fikk gleden av å reise på utveksling til Deakin University, Melbourne, Australia, men måtte dessverre avslutte semesteret da pandemien brøt ut. Til tross for at jeg måtte ta igjen tilsvarende fag i Norge, fikk jeg med meg mye fagkunnskap og i tillegg mange gode opplevelser fra land og kultur i bagasjen.

Jeg valgte Nord Universitetet på grunn av studietilbudet med fordypning i samfunnsikkerhet og terror, selv om det var et samlingsbasert studie, og flyttet til Bodø for å oppleve mine siste år som student nordaførr. Studiet har vært lærerikt og spennende fra start til slutt. Litt motbør med å bli kjent med noen i starten løste seg fort da jeg meldte meg som frivillig på Samfunnet, deltok på brettspillkvelder og var med på å arrangere UKA. Nå bosetter jeg meg i Bodø og blir her for jeg trives så godt. Jeg prøver å bli en ekte bodøværing; spiser møsbrømslefser, konfronterer elgen på tur i Bodømarka, gikk meg rett på en smilende Halvdan Sivertsen, sluttet å gå med paraply og ikke minst blitt en ekte Bodø/Glimt-supporter!

Jeg vil rette en stor takk til informantene som har stilt opp og som har viet sin kunnskap, erfaring og tid. Uten dere hadde ikke studien vært mulig. Jeg vil også rette en stor takk til min veileder, Tanja Ellingsen. Takk for god og konstruktiv veiledning! Jeg vil samtidig rette en takk til nye venner som står meg nær i Bodø. Dere har oppmuntret meg underveis og vært gode samtalepartnere. Jeg vil også takke kjæresten min, bodøværingen Elling, som har lest korrektur og gitt kjærlig støtte. Det setter jeg pris på.

Til slutt vil jeg takke familien for alle interessante diskusjoner rundt middagsbordet og for alle reiser rundt i verden helt fra jeg var en bitteliten knert. Dere har lært meg å se og lære om verdens kulturer med et åpent blikk. En særlig stor takk til mamma som gjennom hele mitt liv har forklart alt og alle med rike språklige bilder. Det har kommet godt med. Jeg vil rette en ekstra stor takk til min bonusfar, Ola Eiken. Du har hjulpet meg gjennom hele studieløpet helt siden jeg var 12 år og viet meg eget kontor på Quad Geometrics med utsikt til Nidelven stille.

«Sport is a fundamental and true human value. A strong vaccine against any kind of criminal disease».

- Under-Secretary-General of the United Nation of Counter-Terrorism, Vladimir Voronkov

Sammendrag

Terrorisme er kommunikasjon basert på voldsbruk. Idrettsarrangement er en fortettet og ofte samlende sosial arena. Størrelsen på internasjonale idrettsarrangementet og mediaoppmerksomheten de naturlig får, gjør dem til attraktive, men vanskelige terrormål. Angrep blir utført for å skape frykt i «terrorens teater» på en scene der publikum er tilskuere i arena og fra TV-skjerm hjemme.

Angrep på idrettsarrangement skjer ikke ofte, men terrorangrepene under Olympiske leker i 1972 München og to bomber som gikk av under Boston maraton 2013 har vist at terroren kan ramme hvor som helst og når som helst. Angrepene 22. juli 2011 i Oslo og på Utøya viste også tydelig at beredskapen ikke holdt mål. Med utviklingen av global terror fra 11. september 2001, og for Norges vedkommende 22 juli 2011, ble behovet for terrrorsikring og beredskap mer sentralt, også i forbindelse med idrettsarrangement. At Norway Cup likevel ble gjennomført ni dager etter 22. juli viser at både arrangør og PST ikke lot terroristen sette dagsorden.

Jeg har i denne studien undersøkt hvordan større norske idrettsarrangement ser på og møter faren for terror. Idrett som arena for terror er lite forsket på i Norge tidligere. Gjennom intervju med informanter fra fem sentrale og større idrettsarrangement har jeg ønsket å belyse min problemstilling:

Hvordan forbereder norske idrettsarrangører seg mot terrorangrep?

For å svare på dette ser jeg nærmere på tre forskningsspørsmål:

- 1) Hvor bevisst er aktørene på forholdet mellom idrett og terror?
- 2) På hvilken måte jobber de med sikring av idrettsarenaen?
- 3) Hva tenker de er utfordringer og dilemmaer rundt og i sikkerhetssituasjonen?

Selv om terrorangrep på idrettsarrangement er uvanlig, er samtlige arrangører bevisst muligheten. I takt med terrorist(enes) bruk av nye metoder tilpasser arrangører tiltak som skal forhindre at det skjer terrorangrep på deres arrangement. Sikkerhetsforanstaltninger ved større idrettsarrangement kan for en tilskuer se tilfeldige ut, eller være usynlige. De trenger ikke å vite alt som foregår i kulissene. Arrangørene har tenkt gjennom og øvd på mange og ulike scenarier,

inklusive terrorangrep. Ansvar bør avklares på et tidlig tidspunkt i forberedelsene for å unngå misforståelser som kan lede til kaos om et terroranslag skulle skje. Store idrettsarrangører er opptatt av å konstruere en god organisasjon gjennom å oppsøke miljøer som har solid erfaring innenfor sikkerhet, utveksle kunnskap og hente inn dyktige folk. Idrettsarrangører erfarer et fagmiljø innenfor sikkerhet og beredskap i Norge som er blitt mer profesjonalisert etter 22. juli 2011. Å hente kompetanse blir ansett som like viktig som å hente penger.

Et funn er at alle arrangører har arbeidet målrettet med både praktiske og teoretiske øvelser med samhandling for å stille best mulig forberedt overfor en uventet hendelse, et terrorangrep. En organisasjon blir målt på hvordan den håndterer uforutsette hendelser.

Summary

Terrorism is communication based on violence. Sporting events are a condensed and often unifying social arena. The size of international sporting events and the media attention they naturally get make them attractive, but difficult, terror targets. Attacks are performed to create fear in the “theater of terror” on a scene where the audience are spectators, inside the arena and from the TV-screen at home.

Attacks on sporting events do not happen often, but the terrorist attacks during the 1972 Olympic Games Munich and two bombs that went off during the Boston Marathon 2013 have shown that terrorism can strike anywhere and anytime. The attacks on 22 July 2011 in Oslo and on Utøya also clearly showed that the emergency preparedness was lacking. With the development of global terrorism from 11 September 2001, and for Norway 22 July 2011, the need for counterterrorism and preparedness became more central, also in connection with sporting events. The fact that Norway Cup was held nine days after 22 July shows that both the organizer and PST did not let the terrorist set the agenda.

In this study I have investigated how major Norwegian sporting events look at and meet the danger of terror. Sport as an arena for terrorism has been subject to little research in Norway. Through interviews with informants from five central and major sports events I have wanted to shed light on my research topic:

“How do Norwegian sports organizers prepare against terrorist attacks?”

To answer this, I take a closer look at three research questions:

1. How aware are the arrangers of the relationship between sports and terrorism?
2. In what way do they secure the sports arena?
3. What do they think are the challenges and dilemmas in the security situation?

Even though terrorist attacks on sporting events are unusual, all organizers are aware of the possibility. In line with the terrorist’s use of new methods, organizers adapt measures to prevent terrorist attacks at their event. Safety precautions at major sporting events may appear random to a spectator or be invisible. Spectators do not have to know everything that goes on behind

the scenes. The organizers have thought through and practiced on many and different scenarios, including the ones of terrorist attacks. Responsibilities should be clarified at an early stage of planning to avoid misunderstandings that could lead to chaos should a terrorist attack occur. Organizers of larger sporting events are concerned with constructing a good organization by finding groups with experience in safety, by exchanging knowledge and by bringing in talented people. Sports organizers experience a profession within safety and emergency preparedness in Norway that has become more professional after 22 July 2011. Acquiring competence is considered as important as getting money.

One finding is that all organizers has worked targeted with both practical and theoretical exercises to prepared in the best possible way for an unexpected event, a terrorist attack. An organization is measured by how it handles unforeseen events.

Innhold

1. Introduksjon, formål og problemstilling	2
1.1. Bakgrunn	3
1.2. Disposisjon	4
2. Teori.....	6
2.1. Idrett.....	6
2.1.1 Hva er idrett?	7
2.1.2. Norsk idrett og dens betydning for folk og nasjon	7
2.1.3. Hvordan idrett kan forene og også skape splid?.....	8
2.2. Terror	10
2.2.1. Hva er terror?.....	10
2.2.2. Ulike former terror	12
2.2.3. Soloterror	13
2.2.4 Soft og Hard Targets	14
2.3. Forbindelse mellom idrett og terror	16
2.3.1. Hvorfor angriper terrorister idrettsmål?	16
2.3.2. Vertsnasjoner.....	18
2.3.3. Idrettsarrangement som har vært rammet av terror	19
2.3.4. Følgeskader av 11. september 2001 i den internasjonale idrettsverdenen.....	21
2.3.5. Hva gjør Norge utsatt for terror?	22
2.3.6. Terrorangrepene 22. juli 2011	25
2.3.7. Terrortrussel sommeren 2014.....	25
2.4. Sikkerhet	26
2.4.1. Sikkerhetsutfordringer.....	26
2.4.2. Økte sikkerhetskostnader	27
2.4.3. Ulike sikkerhetstiltak.....	28
2.4.4. Sikkerhetsveiledere for terrorsikring og sikkerhet ved store arrangement	30
2.5. Oppsummering	32
3. Metode.....	33
3.1. Valg av forskningsdesign	33
3.2. Forskningsprosessens trinn.....	35
3.3. Utvalget	35
3.4. Det kvalitative intervjuet	36
3.5. Transkribering	38
3.6. Systematisering av data og koding som metode.....	39
3.7. Metodiske betraktninger omkring studiens kvalitet	41
3.8. Etske betraktninger	44
4. Resultatpresentasjon	47
Hovedkategori 4.1. Terror.....	48

4.1.1. Hvorfor er idrett et attraktivt mål for terror?	48
4.1.2. Hvordan idrettsarenaer blir brukt av personer som ønsker oppmerksomhet for sin politiske sak eller bare for berømmelse.....	49
4.1.3. Hvordan jobbet arrangører i forhold til terrorberedskap?	50
4.1.4. Hvordan har terrorangrepene 22. juli 2011 virket inn på idrettsarrangementene?	51
4.1.5. Reaksjoner på og konsekvenser av den alvorlige terrortrusselen i 2014.....	52
4.1.6. Hvordan har terrorangrepene 11. september 2001 virket inn på idrettsarrangementene? ...	53
Hovedkategori 4.2. Risiko og sikkerhet.....	54
4.2.1. Hvordan arrangørene bruker Risiko og sårbarhets (ROS) analyser	54
4.2.2. Hvordan arrangørene arbeider med sikkerhetsforberedelser	55
4.2.3. Hvordan arrangørene forbereder seg på ulike scenarier inklusive mulige terrorangrep.....	57
4.2.4. Hvilke typer sikkerhetstiltak benytter arrangørene?.....	58
4.2.5. Retningslinjer DSB veileder for sikkerhet ved store arrangementer	62
Hovedkategori 4.3. Samvirke	62
4.3.1. Ansvar	62
4.3.2. Samarbeid og koordinering	63
4.3.3. Beredskap og publikumshåndtering	65
4.3.4. Hvordan kan beredskap planlegges bedre?	66
5. Diskusjon.....	69
5.1. Hvor bevisst er aktørene på forholdet mellom idrett og terror?	69
5.2. På hvilken måte jobbes det med sikring av idrettsarenaen?	71
5.3. Hva er utfordringer og dilemmaer rundt og i sikkerhetssituasjonen?.....	76
6. Konklusjon.....	82
Referanser.....	83
Vedlegg	95

1. Introduksjon, formål og problemstilling

Fredag 13. november 2015 ble Frankrike rammet av det største terrorangrepet i landets historie. Med kort tids mellomrom gjennomførte terrorgruppen Islamske Stat (IS) flere koordinerte terrorangrep i Paris. Tre terrorister forsøkte å komme gjennom sikkerhetskontrollen på en fullsatt Stade de France for å utløse bomber inne på stadion under en stor fotballkamp. En fullsatt stadion er det «perfekte» angrepspunkt for terrorister som ønsker maksimal oppmerksomhet for sine aksjoner. Eksempelet er ikke enestående. Av totalt 76 135 terrorangrep utført i tidsrommet 1972 til 2004 har 168 vært relatert til idrett (Clark, 2004; Kennelly, 2005 referert i Taylor & Toohey, 2008). Det går ikke frem hvilke kriterier som ligger til grunn for hvordan nevnte forskere har regnet seg frem til 168 sportsrelaterte terrorhendelser. Men dataene indikerer at terror på idrettsarrangement var et problem også før 11. september 2001.

Formålet med masteroppgaven er å studere et tema som i liten grad er forsket på i Norge.

Problemstillingen lyder: *Hvordan forbereder norske idrettsarrangører seg mot terrorangrep?*

For å svare på dette ser jeg nærmere på tre underspørsmål:

- 1) Hvor bevisst er aktørene på forholdet mellom idrett og terror
- 2) På hvilken måte jobber de med sikring av idrettsarenaen
- 3) Hva tenker de er utfordringer og dilemmaer rundt og i sikkerhetssituasjonen

Trusselbildet nasjonalt og internasjonalt endres stadig og en har sett en økning i antall uønskede og tilsiktede hendelser (Nordenhaug & Engene, 2008; Nasjonal Trusselvurdering, 2022). Under terrorangrepene i USA 11. september 2001 styrte terrorister to passasjerfly inn i tvillingtårnene i World Trade Center i New York, et tredje fly krasjet i hovedkvarteret til det amerikanske forsvarsdepartementet Pentagon i Virginia og et fjerde fly styrtet i Pennsylvania (Taylor & Toohey, 2008). Terrorangrepene med fly, som alle var kapret av terrorister fra terrororganisasjonen Al-Qaida utløste hva daværende amerikansk president George W. Bush omtalte som «krigen mot terror». Norsk deltakelse i internasjonale væpnede konflikter som i Libya 2011, anti IS-koalisjonen i Irak fra 2015 og i Afghanistan 2001-2021 (Mjaaland, Henriksen, Hvidsten & Byrkjedal, 2014; Forsvarsdepartementet, 2021) har satt Norge på kartet som et mulig terrormål for terrorister (Mjaaland et al., 2014; Libya-utvalget, 2018).

Trusselbildet mot Norge ble endret med Den Arabiske våren 2011, en periode preget av demonstrasjoner og sammenstøt i Midtøsten og Nord-Afrika. Norske jagerfly slapp samtidig 588 bomber mot libyske mål (Libya-utvalget, 2018).

Økningen i terrorhandlinger de siste årene har ytterligere aktualisert diskusjonen om hvordan store arrangement som VM i fotball og andre mesterskap best kan balansere sikkerhetsforanstaltninger opp mot fri utfoldelse av idrettsglede. Et terrorangrepet rettet mot unge idrettstalenter 24. april 2022 på filipinene tilsier at problematikken er aktuell også i dag.

Ekstreme islamister har satt et fiendestempel på Vesten og definert Norge som et terrormål. Det er fordi det vestlige landet Norge med all tydelighet deltar i NATO-aksjoner mot land med etablerte terrornettverk (Øberg, 2014). Norge har ved to anledninger vært rammet av terrorangrep begått av soloterrorister med høyreekstrem bakgrunn. 22. juli 2011 gikk en bombe av mot regjeringskvartalet i Oslo og samme gjerningsmann angrep Arbeidernes ungdomsfylking (AUF) på Utøya knapt to timer etter bomben gikk av. 10. august 2019 ble Al-Noor moskeen i Bærum angrepet (Ravndal, 2020).

PST råder aktører til å øve på ulike scenarier fordi gode forberedelser og sikkerhetstiltak kan redde liv (Sintef, 2018). Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har utarbeidet en veileder for sikkerhet ved store arrangementer (DSB, 2017). Ifølge veilederen er en vanlig årsak til svikt i rutiner ved alvorlig hendelse at få eller ingen trodde at akkurat dette kunne skje. Kommende idrettsarrangører kan med fordel innhente kunnskap, erfaringer og strategier fra tidligere avholdte store mesterskap i Norge om hvordan arrangører forbereder seg på uventede hendelser som et terrorangrep. Det kan styrke Norges kandidatur ved fremtidige søknader. Min studie vil dele arrangørers erfaringer om idrett og terror.

1.1. Bakgrunn

Idrett er et speil på samfunnet. Idrett på sitt beste vekker entusiasme og glede, ikke bare for utøverne, men også for tilskuerne på arenaen og de som ser på arrangement fra egen TV-skjerm. Publikum betrakter idrettsutøverne som viktige representanter for egen nasjon (Zawadzki, Montibeller, Belderrain, 2021). Kultur og symbolske steder representerer en samfunnsverdi som gjør den sårbar for angrep fra den som ønsker å volde frykt og skade. Angrep på symbolske steder kan fremkalle sterke psykologiske og emosjonelle reaksjoner fra andre som ærer disse,

og gjør skade utover det fysiske målet (White, 2016). Idrettskonkurranser kan øke forståelsen for ulikhet mellom kulturer, raser og nasjoner og kan på denne måten fremme fred og forsoning (United Nation Office of Counter-Terrorism, United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, United Nations Alliance of Civilizations, International Center for Sport Security, 2021). I et historiske perspektiv kan idrett få mennesker til å legge fra seg våpnene, om så bare for en stund; Tyske og allierte soldater kom opp av skyttergravene på julaften under 1. verdenskrig på Vestfronten og byttet ut gevær og granatkastere med fotballkamp og julegaver (Lote, 2013).

Til tross for at terrorisme ikke er av nyere dato, endret terrorangrepene 11. september 2001 terrorbildet i en enda mer alvorlig og omfattende retning slik at terrortrusselen i dag tydelig truer internasjonal fred, sikkerhet og stabilitet (Tóth, 2007). Massemedia fra hele verden dekker internasjonale idrettsarrangement. Et terrorangrep vil derfor rette verdens øyne mot terrorist(en) bak (Taylor & Toohey, 2008). Idretten blir kronisk sårbar som et yndet medium for terrorister som vil skape frykt. Store idrettsarrangement som tiltrekker seg publikumsmasser stående og sittende tett i tett, gjør idretten til et fristende mål for terrorister (Zawadzki et al., 2021).

1.2. Disposisjon

I kapittel 2. *Teori* presenterer jeg teori og tidligere forskning omkring forholdet mellom idrett og terror og hvordan utviklingen av den sikkerhetspolitiske situasjonen i Norge har medført større behov for, og forventinger til terrorsikring og sikring for øvrig, under store idrettsarrangement. De er blitt viktigere med årene, hvorav Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap sin veileder for store arrangementer 2017 (DSB, 2017) er sentral. Kapitlet presenterer aktuell litteratur og teori om forbindelsen mellom idrett og terror og om sikkerhetsaspekt på idrettsarrangement.

Kapittel 3. *Metode* tar for seg den metodiske tilnærmingen jeg har brukt. Jeg forklarer og begrunner metodiske valg og beskriver studiens forskningsdesign. Jeg beskriver og diskuterer mitt valg av å undersøke problemstillingen gjennom fem kvalitative intervjuer fra informanter tilknyttet sikkerheten ved store norske idrettsarrangement.

I kapittel 4. *Resultatpresentasjon* går jeg gjennom hva informantene har uttalt om sikkerhet på store norske idrettsarrangement. Jeg presenterer funn ved en blanding av mine sammenfatningen og sitater fra intervjuene jeg har gjennomført.

Kapittel 5. Diskusjon er strukturert ut fra de viktigste funnene, med ett tema i hvert underkapittel. Jeg vil drøfte resultatene i lys av presentert teori.

I kapittel 6. *Konklusjon* gir jeg en oppsummering av funnene og konkluderer omkring bevisstheten og betydningen som terrorsikring og sikkerhet mer generelt under idrettsarrangement har fått, og potensielle utfordringer med utviklingen vi kan se.

2. Teori

Teorikapittelet presenterer aktuell litteratur og teori om forbindelsen mellom idrett og terror og sikkerhetsaspekt ved idrettsarrangement.

I kapittel 2. er første del viet norsk idrett og dens samlede verdi for nasjonen med begrepsavklaring av idrett. Dette vil senere være med på å belyse hvorfor idrett er sårbar for terrorangrep. Avslutningsvis i første hovedkapittel kommer jeg inn på hvordan idrett forener, men også skaper splid.

I kapittel 2.2. *Terror* definerer jeg terror. I underkapitlene beskriver jeg *soloterror*, forskjellen på *Soft* og *Hard Targets*, hva som gjør Norge utsatt for terror, terrorangrepene 22. juli 2011 og til slutt redegjør jeg for en alvorlig terrortrussel i Norge i 2014.

Kapittel 2.3. *Forbindelse mellom idrett og terror* vil jeg presentere teori om hvorfor terrorister angriper idrettsmål og hvordan terrorangrepene 11. september 2001 i USA virket inn på pågående og senere idrettsarrangement. Avslutningsvis i tredje hovedkapittel trekker jeg inn eksempler på terrorangrep på idrettsarrangementer.

I fjerde og siste hovedkapittel 2.4. *Sikkerhet* vil jeg belyse sikkerhetsutfordringer ved idrettsarrangement. Jeg omtaler sikkerhetstiltak og kommer også inn på hvorfor terrorangrep har ført til økte sikkerhetskostnader på arrangement. Til slutt redegjøre jeg kort for DSB-veileder (DSB, 2017) for sikkerhet på store arrangementer.

2.1. Idrett

«Football is not a matter of life and death... it's much more important than that».

- Bill Shankly

2.1.1 Hva er idrett?

Idrett og sport brukes ofte synonymt. Begrepene ligger tett opp til og viser til hverandre. (Ordbokdefinisjonene gjengitt i Lesjø, 2008, s. 12-13). *Idrett* kommer fra norrønt og står for i) åndelig eller kroppslig virksomhet ii) kroppsøving, sport som krever kroppslig dyktighet, styrke og/eller utholdenhet. *Sport* kommer fra engelsk/latin; og står for i) fritidsbeskjeftigelse, kroppsøving og idrett ii) noe spennende, populært for eksempel «en yndet sport». Det engelske formatet av *sport* er en forkortelse av den originale termen «disport» som betyr en avledning eller fornøyelse (Brasch, 1986 referert i Lesjø, 2008, s. 1). Bortsett fra en naturlig lyst til å konkurrere, har drivkraften bak sport historisk vært at fysisk fostring har gjort mennesket i stand til å forsvare seg selv og stammen mer effektivt i tillegg til å kunne løpe fort, hoppe og svømme (Richards, 2012). Idrettsbegrepet inkluderer alt fra lek og moro til toppidrett på internasjonalt nivå (Felde & Thoresen, 1997). Idretten preger samfunnet på stadig flere områder. De fleste kommer i kontakt med idrett gjennom å være tilskuer, følge sportssendinger på radio/TV eller ved å arbeide som frivillig ved arrangement (Lesjø, 2008). Konkurransetidretten er blitt en katalysator for nasjonal samhörighet og nasjonal identitet (Kolstad, 2011). Konkurransen mellom toppidrettsutøvere utløser sterke og umiddelbare opplevelser som spenning og intensitet, tilhørighet og konflikt, glede og skuffelse, jubel og tårer for både utøvere og tilskuere (Loland, 2007). Et idrettsarrangement er et begrep som kan betegne alt fra en lokal konkurranse til et stort arrangement som et verdensmesterskap i fotball. Idrettsarrangement omfatter mer enn selve konkurransen mellom idrettsutøvere. Det er også en sosial arena for mennesker fra hele verden (Zawadzki et al., 2021).

2.1.2. Norsk idrett og dens betydning for folk og nasjon

Kong Harald er for det norske folk en selvfølgelighet og høyt aktet tilskuer på store norske idrettsarrangement.

«Hvis De hadde spurt min hustru, ville hun betegnet meg som en sportsidiot».

- Kong Harald referert i Slagstad, 2008, s. 9

Siden 1990-tallet har Norge vært arrangør av flere større internasjonale idrettsarrangement som blant annet VM på sykkel Oslo 1993, OL på Lillehammer 1994, VM på ski Trondheim 1997, ski-VM Oslo 2011, Skiskytter-VM Oslo 2016 og sykkel-VM Bergen 2017 (Bjørnsen, 1994; Strøm, 2014; Haugli, 2017). Organiseringen av norsk idrett handler historisk om den frivillig organiserte idrettens forhold til offentlige myndigheter i alminnelighet, og staten ved departementene i særdeleshet (Felde & Thoresen, 1997). Idrett har særtrekk fra samfunnet det er en del av, som det moderne industrisamfunnets normer og verdier i form av konkurranse, effektivitet og oppmerksomhet på resultat (Loland, 2007). Idrett i Norge har og har hatt stor betydning for folket og har formet nasjonens identitet (Innst. 1969). Den norske idrettspolitikken vokste frem som en integrert og avgjørende del av velferdssamfunnet etter krigen (Rafoss & Tangen, 2017).

2.1.3. Hvordan idrett kan forene og også skape splid?

Idrettens mål er å samle mennesker og nasjoner. Et av dens ideal er å kjempe mot etnosentriske holdninger. Massemedia formidler ulike konkurranser mellom nasjoner. De konkurrerer om poeng og medaljer, synger nasjonalsanger, svinger flagg og utøvere har nasjonalfarger på drakten. Dette har bidratt til å forsterke nasjonalismen (Kolstad, 2011). Nasjonal identitet kan sies å bli dyrket og idrett brukes over hele verden for å fremme sosial utvikling og fred (Giulianotti, 2012). Moderne idrett representerer en stor politisk, økonomisk og kulturell makt i det internasjonale samfunnet (Levermore & Budd, 2004). I likhet med Giulianotti (2012) beskriver Levermore & Budd (2004) hvordan idrett generelt, og OL spesielt, kan fremme fred. Idrett brukes over hele verden for å redusere fattigdom, utdanne flere, forebygge sykdom, bygge fred, fremme helse og for å gjenoppbygge samfunn etter konflikt. Fordi idrett kan være med på å uttrykke sterke og umiddelbare følelser så kan det hjelpe (Loland, 2007).

Å bære en drakt med et nasjonalt flagg på brystet i internasjonal konkurranse, fremhever egenart og forsterker også verdien av tilhørighet til egen nasjon. Til samme tid fører idrett nasjoner inn i samarbeid på tvers av landegrensene (Loland, 1991; Kolstad 2011). Idrettsforbund som Den internasjonale olympiske komite (IOC), Union of European Football Associations (UEFA) og Fédération Internationale de Football Association (FIFA) står for samme budskap om at moderne idrett kan fremme enhet og folkeskikk (Levermore & Budd, 2004). De Forente Nasjoner (FN) har i samarbeid med flere internasjonale aktører lansert *The Global Programme*

on Security of Major Sporting Events, and Promotion of Sport and Its Values as a Tool to Prevent Violent Extremism (FN 2021). FN-direktøren Bettina Bartsiotas, betegnet idrett som en nøkkel til dialog, utvikling og sosial endring. Hun understreker at idrett bistår til å gjenoppbygge etter konflikt, forsone ulike samfunn gjennom gjensidig forståelse og å redusere unge mennesker, som lever i vanskeligstilte samfunn sin sårbarhet (United Nations et al., 2021). Respekt for menneskerettigheter og fredelige forhold mellom nasjoner danner grunnlaget for internasjonal idrett (Kultur og likestillingsdepartementet, 2022, avsnitt 1). Likevel er idrett også en arena for storpolitiske interesser, hendelser og debatter. Den omdiskutert tildelingen av Qatar-VM handlet mye om korrupsjon og at Qatar hadde bestukket seg til rolle som vert for Qatar-VM 2022 ¹ (Gamlemoen, 2021; Saanum, Svedal, Sander, Hansen, Jullumstrø, 2022). Det samme gjelder hendelser omkring russiske og hviterussiske idrettsutøvere som følge av den russiske invasjonen i Ukraina våren 2022 (IOC, 2022). Internasjonal enighet om å utestenge russiske utøvere resulterte blant annet i at den russiske Formel-1 føreren, Nikita Mazepin fikk sparken (BBC, 2022) og UEFA bestemt å flytte årets Champions League-finale fra St. Petersburg i Russland til Stade de France i Paris i Frankrike (Brandt & Hamre, 2022). Russiske idrettshelter deltok på en stor politisk markering på et fullsatt fotballstadion, Luzjniki i Moskva i regi av President Vladimir Putin på det som for det internasjonale samfunnet fremsto som et russisk propagandashow ² (Christiansen & Hagen, 2022).

Kort poengtert kan en si at idrett er viktig for å styrke nasjonal identitet og for å løse konflikter. Internasjonale idrettsarrangement, som en av de største plattformene for å kringkaste idrett, brukes også til å demonstrere og i politisk sammenheng. Dette gjør at idrettsarrangement av flere årsaker er sårbare for terror. I et historisk bilde har idrettsarrangement vært utsatt for terrorangrep, både med bakgrunn i verdiene idretten selv representerer og symboliserer, og også fordi idrettsarrangement utilsiktet «tilbyr» terrorister en enorm mediedekning.

¹ President for Norges fotballforbund (NFF) Lise Klavenes holdt en tale på FIFA-kongressen 31. mars 2022 i Doha i forbindelse med fotball-VM i Qatar 2022. Klavenes tok et kraftig oppgjør med FIFA og organisasjonens valg og tildeling av Qatar som vertsnaasjon for fotball-VM. Hun mente dette skjedde på en uakseptabel måte (Saanum et al., 2022).

² Flere av OL-vinnerne fra OL i Beijing 2022 bar ST. Georg-bånd formet som en tydelig Z, symbolet på Russlands invasjon av Ukraina, da de ble hyllet inne på stadion (Christiansen & Hagen, 2022).

2.2. Terror

«Fighting terrorism is like being a goalkeeper. You can make a hundred brilliant saves, but the only shot people remember is the one that gets past you».

- Paul Wilkinson

2.2.1. Hva er terror?

Det er gjort mange nasjonale og regionale forsøk på å definere terrorisme, men ingen universell juridisk forståelse av begrepet er så langt godkjent av generalforsamlingen i FN (Engene, 1994; Hoffman, 2017). Schmid & Jongman (1998, referert i Engene, 1994, s. 25-26) har studert 109 definisjoner på terror. De er kommet frem til en dekkende definisjon som blir brukt her, og som er todelt. Første del tar for seg *den spesielle effekten av terroristisk vold* og definerer *hvem som kan utøve slik vold*, altså aktørene og hvilke motiv aktørene kan ha.

Terrorism is an anxiety-inspiring method of repeated violent action, employed by (semi-) clandestine individual group, or state actors, for idiosyncratic, criminal, or political reasons, whereby – in contrast to assassination- the direct targets of violence are not the main targets. The immediate human victims of violence are generally chosen randomly (targets of opportunity) or selective (representative or symbolic targets) from a target population and serve as message generator.

- Engene, 1994, s. 26.

Den andre delen av definisjonen *avgrenser terrorbegrepet med utgangspunkt i kjennetegn ved voldsofrene*. Den definerer i tillegg terrorisme som en spesiell form for kommunikasjon basert på voldsbruk (Engene, 1994).

Threat and violence-based communication process between terrorists (organization), (imperiled) victims, and main targets are used to manipulate the main target (audience (s), turning it into a target of terror, a target of demands, or a target of attention, depending on whether intimidation, coercion or propaganda is primarily sought.

- Engene, 1994, s. 26.

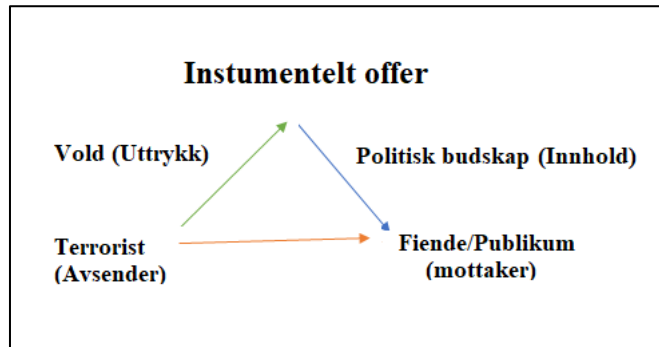
Kjernen i terrorbegrepet har med frykt å gjøre (Schmid & Jongman, 1988 referert i Engene, 1994, s. 26). Engene (1994) kobler dette til at terrorisme er en fryktskapende kampmetode av

gjentatte voldelige handlinger. Terrorisme handler om virkemidler, ikke om hvem voldsutøveren er. Schmid og Jongman (1988) legger vekt på at terroristisk vold kan brukes av enkeltindivider, grupper eller stater. Motivasjon bak voldshandlingen(e) kan være personlig, kriminell, politisk eller en kombinasjon av disse. Ifølge Schmid (2012) blir terrorister likevel ofte forskjellig definert av personer som er forankret i ulike sosiale og politiske virkeligheter. Det finnes tilsvarende også mange og ulike definisjoner av begrepene *terror*, *terrorisme* og *terrorist*. Felles er at de beskriver politisk belastende aktivitet med vold i bildet. I mangel av en juridisk forståelse av terrorisme har det siden 1980-tallet vært forsøkt å utforme en akademisk enighet om begrepet. Hoffman (2017) formulerer at all terrorisme innebærer søken etter makt til å dominere og tvinge, skremme og kontrollere og i siste ledd gjennomføre grunnleggende politisk endring. Vold, eller trussel om vold, er en forutsetning for terrorister.

Schmid & Jongman (1988, referert i Engene, 1994, s. 26) sin definisjon av terror legger vekt på at det spesielle ved terroristisk vold er at det direkte voldsofferet ikke er hovedmålet. Dette skiller terrorisme fra voldsutøvelse som tar sikte på å fysisk eliminere bestemte personer. Målet er nådd når personen(e) er drept. Terroristene velger volds ofre på andre måter. For terroristen spiller voldsofferet rollen som budbringer. Volds ofrene velges hovedsakelig ut på to måter: For det første på en tilfeldig eller vilkårlig måte. Slike aksjoner rammer mennesker som *tilfeldigvis* befinner seg på stedet der aksjoner treffer. Det kan være et supermarked eller en T-banestasjon. Det er lett for den enkelte å sette seg i volds ofrenes sted; det kunne ha hendt hvem som helst, «kan det ramme meg neste gang?». For det andre kan terrorister velge sine ofre *selektivt* som når de slår til der de vet mange mennesker er samlet; et travelt marked og/eller symbolske representative ofre. Volden rettes mot mennesker som de ser på som representanter for det de vil angripe. Voldshandlingene kan nærme seg likvidasjon, men offeret er likevel valgt i egenskap av sin symbolverdi; offeret evner å bringe et budskap videre utover selv å bli skadet.

Det er to typer målgrupper for terror: De direkte volds ofrene og den utvidede målgruppen terroristene ønsker å gjøre inntrykk på (Engene, 1994). Terrorist(ene) er overbevist om at de kun gjennom vold kan oppnå langsiktige politiske mål (Hoffman, 2017). De direkte volds ofrene brukes instrumentelt for å sette den videre målgruppen i en tilstand av frykt (*Target of Terror*). Målgruppen kan også bli utsatt for krav (*Targets of Demands*) eller for et politisk budskap (Engene, 1994). Terrorisme har en kommuniserende dimensjon og dramaturgi, jamfør «terrorens teater». Terrorangrep blir ofte utført foran et stort publikum i håp om å skape frykt. Jenkins (1975, referert i Engene, 1994, s. 26) beskriver at terrorister ofte koreograferer

voldsuttrykket for å oppnå maksimal publisitet, og at terrorangrep er preget av dramaturgi regissert for media. Engene (1994) forklarer vold som et kommunikasjonsmiddel. I Figur 1: *Den generelle kommunikasjonsmodell for terrorisme* (Heradsveit & Bjørgo, 1987 referert i Engene, 1994, s. 30). viser at terrorist(ene) har to typer målgrupper; de direkte voldsopfrene og et utvidet målgruppen, den som terroristen(e) vil påvirke gjennom en grufull handling.

Figur 1: *Den generelle kommunikasjonsmodell for terrorisme* (Heradsveit & Bjørgo, 1987 referert i Engene, 1994, s. 30).

2.2.2. Ulike former terror

Terrorisme omhandler i hovedsak to ulike former: Innenlands, internasjonal og global terror. *Innenlands terror* oppstår gjerne fra borgerkrig og politisk endring og involverer borgere fra eget land. *Internasjonal terror* og *global terror* er begreper som blir brukt synonymt. Global terrorisme er relatert til internasjonalisering; i takt med mer kontakt og en utvidet samarbeidsflate mellom ulike nasjoner, vil terror med den bli mer global (Lia 2004; Nordenhaug & Engene, 2008).

Med internasjonale flykapringer på 1960-1970-tallet endret terroristene angrepsform og begynte å reise fra et land til et annet for å utføre terrorangrep. Internasjonal terror vokste frem. I tillegg begynte terrorister å sikte seg inn på uskyldige sivile som ofte hadde lite eller ingenting å gjøre med terrorsaken (Hoffman, 2017). Gjennom det Kaldor (2004) referer til som en «ny type krig» med klare trekk fra terrorisme har kriger gått fra å bli utspilt på en tradisjonell slagmark nasjoner imellom, til asymmetrisk krigføring i form av hensynsløse aktører som utfører terroristisk vold mot sivile (Kaldor, 2004; Dexter, 2008). Asymmetrisk krig har ingen form for krigserklæring, ingen forhandlingspunkter og ingen regler (Tóth, 2007).

2.2.3. Soloterror

«This is the most difficult kind of attack to track or predict».

- Spaaij & Hamm, 2015, s. 1025.

Terrorangrep fra terrororganisasjoner er en av to terrorformer som dominerer terrorbildet i dag (Nesser, Stenersen & Oftedal, 2016). Terrorfenomenet er blitt kjent for soloterror hvor aktører handler alene fremfor i gruppe (Kaplan, 2011). Terrorangrep begått av større terrororganisasjoner har lenge dominert bildet. Det er en økning i antall terrorangrep begått av enkeltpersoner (Nesser et al., 2016). I forbindelse med fremveksten av internasjonal terrorisme, ser vi en pågående utvikling og overgang fra gruppebasert terror til mer lederløs terror (Nesser et al., 2016; Ravndal, 2020). Det totale voldsvolumet har gått ned som et resultat av at antall organiserte grupper som aktivt bruker terroristisk vold har sunket. Samtidig har sannsynlighet for terrorangrep med stor dødelighet begått av enslige aktører økt. Utviklingen peker i retning av at det vil bli begått færre angrep og ikke mot såkalte Hard Targets. Terrorist(ene) ønsker i større grad å angripe myke mål som gir mange drepte, når de først gjennomfører terror. Etersom Norges to eneste terroranslag (Ravndal, 2020) ble utført av to uavhengige enslige aktører, er det opplagt viktig å komme inn på hva soloterror er.

Et sentralt trekk ved soloterror er at terroristen er operasjonelt uavhengig. Gjerningspersonen er ikke direkte knyttet til en ekstremistgruppe. Handlingene er regissert av individet foruten direkte ekstern kommando eller instruks. Selv om angrepene ofte er politisk orientert, er de ofte likevel svært personlige. Soloterrorisme er krevende for myndigheter å oppdage på grunn av sin forutgående «usynlighet». Den er en av de mest attraktive terrortrender (Yi, 2013 referert i Spaaij & Hamm, 2015, s. 1024). En stor utfordring med soloterror er at den er «smittsom» og kan iverksette en kjedereaksjon av nye beslektede terrorhandlinger (Andreassen, 2021).

Terrorformen har opprinnelse fra tidlig 1900-tall da anarkister planla politiske drap og bomber under strategien «propaganda med handling» (Appleton, 2014). Angrep fra enkeltindivider er en taktisk tilpasning til kontraterror fordi etterretning og myndighet utvikler stadig bedre og mer sofistikerte metoder for å avdekke terrornettverk. Myndigheter benytter kontraterror som en fremgangsmåte til å iverksette tiltak og finne passende strategier for styresmakter, militære og andre for å avdekke og forhindre. Kontraterror handler om hvilke virkemidler en kan bruke for å forhindre og avdekke terror (White, 2016). Terrorgrupper blir slik tvunget til å tilpasse

seg «nye kår» ved å oppfordre individer med samme ideologi til å handle alene uten ledelse (Pantucci, Ellis & Chaplais, 2016). Større terrorgrupper har mer utholdenhet og flere ressurser til å holde en aksjon gående, med flere og koordinerte angrep om de vil, enn mindre terrorgrupper og én terrorist som opererer alene (White, 2016). Ifølge PST sin *Rapport om soloterror* fra 2017 vil trenden med soloangrep, hvor det er benyttet enklere midler, sannsynlig fortsette (Dafina, 2017). Den brasilianske arbeidsgruppen for fotball-VM i 2014 og OL 2016 uttalte begge den gang at det mest sannsynlige scenariet for terror var at en eller flere ekstremister handlet alene uten tilknytning til en kjent terrorgruppe (Spaaij & Hamm, 2015).

2.2.4 Soft og Hard Targets

Både soloterrorister og grupper av terrorister foretrekker Soft Targets. Felles er mål om masseskader, selv om bare enkelte blant mange angrep fører til det. *Soft Targets* betegnes som steder hvor det er høy konsentrasjon av mennesker på et avgrenset geografisk område og med lav grad av sikkerhet mot terrorangrep (Kalvach, 2016; Schmid, 2020). Mens *Hard Targets* ofte er godt bevoktet og har betydelig sikkerhet (Schmid, 2020). Tidlig på 2000-tallet forklarte Aven et al. (2004) at terrorister hadde en økende tendens til å velge Soft Targets fremfor Hard Targets. Hemmingby (referert i Schmid, 2020, s. 821) kartla 246 terrorplots i Europa i tidsperioden 1994-2016. I likhet med Aven et al. (2004) forklarer Hemmingby at tendensen fremdeles er at terroristers valg av Soft Targets dominerer utviklingen, mens spesielt godt beskyttede mål, Hard Targets, nesten helt unngås.

Soft Targets

Soft Targets er personer og fysiske anlegg som er sårbare for angrep fordi den eller de som skal rammes har liten eller ingen grunn til å være mistenkt som et mål (Kalvach, 2016). Typiske Soft Targets kan være flyplassterminaler, T-banesystem, religiøse bygninger, markedsplasser, kjøpesentre, hoteller, nattklubber og arenaer for konkrete arrangement. Soft Targets er ubeskyttede og/eller underbeskyttende steder med åpen tilgang, og med lav eller ingen sikkerhet, der mange sivile ofte er samlet (Schmid, 2020). Angrep på Soft Targets appellerer til et annet nivå av frykt; angrepet kan treffe hvem som helst, hvor som helst og formidler et budskap om at en kan foreta seg lite for å unngå en tilfeldig trefning (Schmid, 2020). Et eksempel er terrorangrepet 10. desember 2016 i Tyrkia hvor det gikk av to bomber nær

utgangen til bortelaget på fotballstadion, Vodafone i Istanbul. En bil med eksplosiver og en selvmordsbomber forårsaket at 38 mennesker mistet livet og over 160 ble såret (Brandeggen, T, Christoffersen, J & Fossheim, K, 2016).

Hard Targets

Typiske Hard Targets inkluderer, men er ikke begrenset til, toppolitikere, internasjonale toppmøter, utenlandske ambassader, kommersielle passasjerfly, atomanlegg og militære forbindelser. Hard Targets er ofte kjennetegnet av avskrekkende midler som piggtrådgerder eller høye murer og synsbarrierer. Det er hindringer for kjøretøy ved portene, væpnede vakter med skuddsikre vester, metalldetektorer, røntgenmaskiner, hunder som lukter eksplosiver og Closed-Circuit television (CCTV)-kamera i bruk (Schmid, 2020). OL er et Hard Targets på grunn av det store sikkerhetsomfanget på arrangementet. Selv med omfattende sikkerhetstiltak under OL i et vertskapsland, vil noen arenaer, byer og transportsystemer likevel være mindre beskyttet (Richards et al., 2011). Terrorister lærer av erfaring og kan forbedre strategier og våpen (Hoffman, 2017). Antall mulige mål er tilnærmet uendelige. Hvis et Soft Targets er *for* godt beskyttet, kan terrorister velge det neste ut fra et bortimot ubegrenset antall å velge mellom: Terrorister kan velge å aksjonere mot køen foran billettkontoret utenfor en idrettsstadion fremfor å slå til inne på en godt beskyttet stadion (United Nations et al., 2021).

Terrorister velger steder og arrangementer med store publikumsmasser også fordi tette folkemengder gjør det vanskeligere å bli identifisert. Der er også mange transportmuligheter i umiddelbar nærhet til arrangementene. De er ideelle rømningsveier for terrorister (Galily et al., 2016). I jakten på Boston-maratonbombene i 2013 ble skoler, offentlig transport og hele byen stengt ned slik at politiet kunne gjennomføre byen på jakt etter gjerningsmennene. Galily et al. (2016) konkluderer med at idrettsarrangement med store sikkerhetsforanstaltninger på stadion fremstår som et Hard Targets.

2.3. Forbindelse mellom idrett og terror

«The Choice of the Olympics, from the purely propagandistic view-point, was 100 percent successful. It was like painting the name of Palestine on a mountain that can be seen from the four corners of the earth».

- Georg Habash i Galily et al., 2015, s. 1000.

2.3.1. Hvorfor angriper terrorister idrettsmål?

«We have to kill their most important and famous people. Since we cannot come close to their statesmen, we have to kill their artist and sportsmen».

- Faud al-Shameli i Toohey & Taylor, 2008, s. 459.

Allerede i 1988 fremhevet Schmid & Jongman (referert i Galily et al., 2016, s. 5) at terrororganisasjoner bruker idrett som et mål for angrep fordi det tiltrekker seg stor oppmerksomhet. Toohey & Taylor (2008) peker i likhet med Galily et al. (2016) på at dagens terrorister til fulle har forstått betydningen av god mediedekning når de fullbyrder terrorangrep. Terrorhandlinger er ansett som en av de mest åpenbare truslene mot internasjonale idrettsmesterskap. Sportsbegivenheter regnes som en del av nasjonens kritiske infrastruktur. Et av målene til terrorister som målretter voldsutøvelse er å ødelegge nøkkelressurser, infrastruktur, forårsake massedødsfall, svekke økonomi og skade nasjonens moral og selvillit (United Nations et al., 2021). Selv den minste lille uventede hendelse på et fotballmesterskap vil få enorme proporsjoner, siden fotballmesterskap kringkastes i hele verden (Giulianotti & Klauser, 2012).

Terror er en type oppsetning med dramaturgi i en teatralisk og godt planlagt «produksjon». Det overordnede målet er ikke alene å ta livet av de umiddelbare ofrene, men å eksponere det hele for verden (Jenkins, 1975 referert i Galily, Yarchi & Tamir, 2015, s. 999). Barnes (referert i Coaffee, 2009, s. 348) slår fast at idrettsbegivenheter med sine enorme folkemengder er et utsatt sted å befinne seg på. Sport er allerede en scene og verden ser på den. Alt en terrorist trenger å gjøre er å endre manus for å få publisitet på verdensscenen. Terror-kommunikasjonskunsten har utviklet seg til et punkt der terrorister selv kan kontrollere hele produksjonsprosessen; bestemme innholdet, konteksten og mediet som budskapet skal kringkastes på. De kan tilpasse budskapet til det publikum de vil ramme (Hoffman, 2017). Terrorister planlegger operasjonene

slik at de skal sjokkere, imponere og skremme. De sørger for at handlingene er tilstrekkelig vågale og voldelige til å fange oppmerksomheten til media og, i sin tur, offentligheten og regjeringen (Hoffman, 2017).

Spaaji & Hamm (2015) beskriver bakgrunnen for at moderne terrorister foretrekker Soft Targets ved tette og store forsamlinger av mennesker og slik oppnår en verdensomspennende mediedekning. Terrorhandlinger er skreddersydd for å kommunisere et bestemt skremselsbilde: Å se uskyldige sivile som dør i et terrorangrep kan ha mye kraftigere virkning og appell til «publikum» enn å se soldater eller politifolk bli utsatt for det samme. Siden tjenestemenn har allerede påtatt seg, og lever med, risiko i sitt yrkesvalg. Det at terrorister angriper et idrettsmål med strenge sikkerhetstiltak kan sende et budskap om at terror kan ramme hvor som helst og at ingen noen gang skal kunne kjenne seg trygg (Hoffman, 2017). Terrorister har oppnådd suksess hvis de får et lands regjering til å fremstå som hjelpeløs og ute av stand til å beskytte lokalsamfunnet og sivile. De vil fremstå som mislykket. Det samme kan sies om en arrangør som feiler og ikke evner å ta tilstrekkelig vare på publikum ved terroranslag mot et arrangement (White, 2016).

Terroristene som angriper idrettsarrangement har ofte samme operative mål, selv om det ideologiske motivet bak ulike angrep kan være radikalt forskjellige (White, 2016). Wedermeyer (2002) påpeker at det å angripe idrett likevel utgjør en stor suksess fordi media allerede er til stede. Idrettsarrangement er likevel ikke førstevalget som terrormål fordi det er et Hard Targets, mener Wedermeyer. Spaaij & Hamm (2015) underbygger påstanden til Wedermeyer og hevder at terrorangrep på idrettsarrangement ikke er førstevalget for terrorister, men står som et valg blant mange. Ledere og tilskuere på idrettsarenaer i USA tror at de må regne med at det bare er et spørsmål om tid før et amerikansk idrettsanlegg blir angrepet (Hall et al., 2008).

Med nasjonale og internasjonale TV-sendinger som dekker sportsbegivenheter har idrettsarrangement fått en ny og større betydning i samfunnet. Det første idrettsarrangementet som ble sendt på TV var OL i Berlin i 1936 (Slagstad, 2008). 36 år senere gjennomførte terrorgruppen Black September et terrorangrep mot OL i München 1972 for å kringkaste sitt politiske budskap. De gjennomførte et massivt angrep som ble sett av millioner av mennesker på direktesendt TV og som rystet verden (Galily et al., 2016). Nye komplekse trusselbilder har medført at internasjonale idrettsforbund stiller strengere krav til rammene rundt idrettsarrangement. Byer og nasjoner som søker om å bli vertskap for store internasjonale

sportsbegivenheter som verdensmesterskap og Olympiske leker (OL), må kunne stille med tilstrekkelig evne og styrke til å håndtere uventede hendelser som terrorangrep, ulykker eller katastrofer (Boyle & Haggerty, 2009 referert i Giulianotti & Klauser, 2012, s. 316).

Terrorangrep uten skadde eller drepte får som oftest lite oppmerksomhet (Walsh, 2010). Unntaket er sportsrelaterte terrorhendelser, eller *bare* en terrortrussel, som kan få oppmerksomhet på et internasjonalt nivå (Clark, 2004). Selv om terrorangrep ikke oppnår sine tilsynelatende mål forklarer Hoffman (2017) at angrepet eller trusselen tross dette kan regnes som vellykket forutsatt at operasjonen er tilstrekkelig dramatisk til å fange oppmerksomhet fra mediene. Yarchi et al. (2015, referert i Galily et al. 2016, avsnitt 4) forklarer at for at et terrorangrep ved et idrettsarrangement skal være verdig en internasjonal nyhetssending, må terrorhendelsene være uventede, negative, dramatiske og resultere i skader. Et stort sykkeløp, Rund um Finanzplatz Eschborn ble avlyst i Frankfurt i 2015 fordi det var rettet en terrortrussel mot arrangementet. Likevel oppnådde terrorist(ene) tiltenkt verdensomspennende oppmerksomhet. Alt handlet om terror og det uventede, trusselens negative og dramatiske karakter, noe som resulterte i redsel og frykt blant seerne (Galily et al., 2016). Galily et al. (2016) slår fast at terrorhandlinger har endret omfang og karakter slik at de i stor grad tilpasser seg en virkelighet med et stadig, skiftende mediebilde.

Sportsbegivenheter har en symbolsk betydning for noe annet og større utover det enkelte arrangement. Terroristene angriper indirekte også dette for å ramme målgruppens verdier (White, 2016).

2.3.2. Vertsnasjoner

Mediedekningen har ikke forårsaket endring i direkte terrorhandlinger de siste tiårene, men den har gjort det enklere for terrororganisasjoner å indoktrinere frykt i Vesten (Galily et al., 2016). Etter attentatet under OL i München 1972 forsto terrorister for alvor hvordan media kunne utnyttes til å gi terrorister og deres sak maksimal oppmerksomhet (Tarlow, 2002). Før 1972 hadde fotballpøbler (hooligans) representert den største sikkerhetstrusselen ved idrettsarrangement. Flere terrorangrep rettet mot idrett har senere satt antiterrorstrategier på dagsorden (D'Souza, 2018). Idrettsarrangementene sikres mer enn før. Arrangementer blir

avlyst om risikoen blir vurdert som for stor for at et terrorangrep skal kunne skje (Galily et al., 2015).

Vertsnasjonen vil måtte kjenne på konsekvenser av medieeksponering, på godt og vondt. Sportsbegivenheter kan være en viktig del av nasjonens eller byens markedsføring. Arrangementet tiltrekker seg deltakere og tilskuere, og dermed øker antall besøkende til vertsdestinasjonen før, under og etter arrangementet. Oppmerksomhet gjennom reklame og nyhetsdekning gir ekstra eksponering av vertsnasjonen, og tilreisende bringer penger inn i lokal økonomi (Chalip, Green & Hill, 2017). Terrorangrep og terrorfrykt mot store idrettsarrangement kan påvirke arrangementenes fremtidige betydning negativt: Utøvere kan utebli og blant annet billettsalg, turisme og hotellovernattinger må lide under dette (Hall, Marciani & Cooper, 2008). Et vertsland som avlyser et stort sportsarrangement som følge av trussel og terror kan bli oppfattet som et land som «overgir seg» til terror, et signal om at en spiller med i terrorens melodi (Galily et al., 2016). Sportsbegivenheter har et symbolsk og prestisjefylt betydning og kan brukes til å bygge opp en vertsnasjon som en attraktiv merkevare (Gripsrud, Nes & Olsen, 2010). For eksempel bygger staten før Qatar VM 2022 ut sin infrastruktur med ny flyplass, nytt veisystem og ny metro for å markedsføre landet som en innbydende og imøtekommende destinasjon. Utbyggingen har kostet 6500 migrantarbeidere livet. Det har igjen gitt Qatar massiv negativ medieomtale (Mcknight, 2022).

Mange nasjonale myndigheters holdning er at terror ikke skal få endre verdier og livsstil (Yarchi et al., 2015; Galily et al., 2016). På tross av dette idealet trekker enkelte nasjoner seg fra deltakelse i idrettsmesterskap som følge av terrorangrep begått kort tid før mesterskapsstart i vertslandet. For eksempel nektet New Zealand sitt cricketlag å spille kamp i Nairobi kort tid etter at Kenya hadde vært utsatt for en bølge av terroraksjoner tidlig på 2000-tallet (NTB, 2017). Også Australia og India har siden 1998 nektet å spille cricketkamper i Pakistan på grunn av frykt for terrorangrep (Hassan, 2012).

2.3.3. Idrettsarrangement som har vært rammet av terror

De olympiske leker i 1972 München blir ofte referert til som utgangspunktet for terror i idretten (Cleland & Cashmore, 2018). 4. september 1972 tok åtte palestinske terrorister seg inn i den olympiske landsbyens leilighet nummer 1, hvor OL-lagene til Israel hadde base. Terroristene

hadde forkledd seg i oppvarmingsdrakter lik OL-utøvernes og bar våpen i sportsbager. To medlemmer av det israelske olympiske laget ble drept og ni andre ble tatt som gisler. Gisseltakerne krevde at Israel løslot mer enn 200 palestinske fanger. Under et mislykket forsøk fra tysk politis side på å befri gislene ble alle gislene drept. Fem terrorister ble drept og resten arrestert. Eksempelet er ikke enestående. I 2009 ble Sri Lanka sitt cricketlandslag angrepet av terrorister i Lahore i Pakistan. Seks spillere ble skadet og to sivile drept. Et lignende angrep utspilte seg i 2010 da Togo sitt fotballandslag ble angrepet av terrorister i sin spillerbuss.

Terroristene skjøt mot dem med maskingevær. Flere spillere ble skadd og en bussjåfør ble drept (Hassan, 2012). I 2015 var fotballfans inne på Stade de France ett av flere terrormål. Tre terrorister forsøkte å utløse bomber og utføre selvmordsbomber inne på stadion. Men på grunn av sikkerheten detonerte terroristene bombene utenfor ulike innganger. Fotballstadion var ett av seks koordinerte terrorangrep 13. november 2015 i Paris (Cleland & Cashmore, 2018). 24. april 2022 gikk det av en bombe mot en buss med unge idretts-talenter, som var på vei til kvalifisering for en idrettsturnering for unge. Leder for den filippinske sportskommisjonen uttalte: [...] This cowardly act aimed to terrorize the public included athletes among its victims whose budding athletic future is unfairly dimmed by this horrible [...]. Terrorism has no place in sports» (Saldajeno, 2022).

Dugand & Fisher (2015) trekker frem maraton som en type idrettsarrangement som gir en betydelig utfordring for de som har ansvar for sikkerhetsoppbudet. De skal forebygge, oppdage og forhindre alt fra «hverdagslige» og spontane «små»-forbrytelser til planlagte terrorhandlinger. Helmaraton strekker seg over mer enn 42 kilometer. Løpet går gjennom et miljø med store folkemengder. Arrangementene er av kulturell betydning med bred mediedekning. Sikkerhetsutfordringer og trusler mot mengden kan lett komme fra publikum selv. I 2008 ble Sri Lanka-maraton rammet av en massakre idet flere selvmordsbombere sprengte seg selv ved startstreken i byen Weliveriya. Flere hundre mennesker ble såret og 12 ble drept i et angrep det mistenkes at terrorgruppen Tamil Tigrene stod bak (Hassan, 2012). TV-bilder viste skrikende og gråtende mennesker i panikk, som fortvilt og løpende søkte sikkerhet. «I saw severed heads, hands and legs [...] Blood and body parts everywhere» uttalte vitnet, Warnasooriya til Associated Press (Ramesh, 2008).

Terrorangrepet under Boston maraton 15. april 2013 har mange likhetstrekk med angrepet i Sri Lanka. To bomber eksploderte rett ved målstreken og tok livet av tre mennesker og skadet over 200 (Dugand & Fisher, 2015). Ifølge Dugand & Fisher (2015) hadde gjerningsmennene til

hensikt å maksimere virkningen av bombene. Timing og et valgt angrepsmål hvor flest fra publikum befant seg, og hvor det var TV-bilder fra oppløpssiden kringkastet direkte idet bombene gikk av. Tsarnaev-brødrene som stod bak bombingene høstet lovord fra Al-Qaida. Al-Qaida mente at bombingene av Boston maraton var strategisk klokt for dem fordi arrangementet var utenfor sikkerhetsmyndighetenes oppmerksomhet, i motsetning til New York maraton, som har vært under intensiv sikkerhetsovervåking siden 11. september 2001. Målområdet til Boston maraton lå i byens hjerte. Boston maraton-bombene var det første store terrorangrepet i USA siden 11. september 2001. I større byer involverte amerikanske myndigheter i kjølvannet av hendelsen Homeland Security i mye større grad enn før. Ifølge Dugand & Fisher (2015) ga rettsmyndighetenes fremskritt tydelige signaler om at sikkerhetsmyndigheter har lært av 11. september 2001: Åstedene ble umiddelbart ryddet, gjerningsmenn ble effektivt identifisert og med publikums hjelp ble Tsarnaev-brødrene raskt pågrepet.

2.3.4. Følgeskader av 11. september 2001 i den internasjonale idrettsverdenen

Det var først i etterkant av terrorangrepene 11. september 2001 at arrangører begynte å balansere effektiv risikostyring med passende sikkerhetstiltak mot hensynet til tilskuernes glede og lyst til å møte opp. I månedene etter 11. september 2001 ble mange store idrettsarrangement avlyst eller utsatt, og enorme sikkerhetstiltak ble iverksatt ved arrangement som gikk som planlagt. Flere landslag trakk seg fra internasjonale konkurranser (Hassan, 2012). Golfturneringen Ryder cup 28-30. september 2001 ble utsatt fordi arrangøren mente det var upassende å arrangere en turnering tett etter terrorangrepene. Selv om terrorismen ikke var direkte målrettet mot sport hadde den likevel lyktes med å påvirke og forstyrre (Hassan 2012). Billøpet Dakar Rally ble avlyst på grunn av terrortrusler i 2008 for første gang i historien (Hassan, 2012). Slike konsekvenser for idretten har en også sett etter andre store terrorangrep i verden. Som et eksempel ble det etter terrorangrepene i Mumbai 26-29. november 2008 satt inn ekstraordinære sikkerhetstiltak på en cricketkamp i Mumbai mellom India og England i desember samme år (Spaaij & Hamm, 2015).

I årene som fulgte 11. september-angrepene var det store terroranslag verden over. I Europa ble Madrid rammet av terror i 2004 og London i 2005. Terrorangrepene fant sted på tog og T-bane og til sammen 247 menneskeliv gikk tapt. Som følge av George W. Bush sin erklæring om «krig mot terror» kom en respons som forsøkte å stoppe terrorister militært ved å frata dem

baser i Afghanistan. Høyprofilerte, ikke-sportsrelaterte terrorangrep har medført et sterkere behov for nøye planlagt risikostyring med påfølgende sikkerhetstiltak også ved store idrettsarrangement (Spaaij & Hamm, 2015). Terrorangrepene 11. september 2001 utløste flere sikkerhetstiltak på tvers av det sosiale liv, inklusive idrettsarrangement (Cleland & Cashmore, 2018).

Strengere sikkerhetstiltak, overvåking, nye lover og synlig politi og militære er blitt en selvfølge i det offentlige rom ved store idrettsarrangement (Giulianotti & Klauser, 2012). Atkinson & Young (2013) mener at sportsbegivenheter i det 20 og 21. århundre har tapt sin uskyld med terrororganisasjonenes inntog. Store terrorangrep har preget idretten. Idrettens styrende organer har tatt lærdom av terrorhendelser og planlegger nå med kraftigere sikkerhets- og risikostyring (Spaaij & Hamm, 2015). Offentlig bekymring for terrortrusler med mulige risikobilder er blitt en del av arrangørers plan for idrettsarrangementer (Taylor & Toohey, 2004). Til samme tid kan en se en avveid vurdering bak konserter og idrettsarrangement for å balansere effektiv risikostyring mot et sikkerhetsnivå som ikke er så stramt at det går ut over tilskuernes glede (Taylor & Toohey, 2004).

En dokumentgjennomgang avdekket et grammatisk tidskifte fra futurum til presens ved omtale av terrortrusselen etter terroranslagene mot USA 11. september 2001. Terrorangrepene i et land som hadde oppfattet seg som forskånet fra internasjonal terror på egen jord, ga en ny forståelse av at terror kan skje hvor som helst og når som helst. Siden den gang har også den norske regjeringens trusselperspektiv endret fokus fra nasjonale til internasjonale forhold (Nordenhaug & Engene, 2008). Nordenhaug & Engene (2008) slår fast at «for hvert store angrep kommer terroristene stadig nærmere Norge». Men terrorangrepene 22. juli 2011 brøt med dette. Kort tid etter terrorangrepene trodde mange at Norge var blitt rammet av islamistisk terror. Men så viste det seg å være en hvit norsk mann med høyreekstrem bakgrunn som stod bak terrorhandlingene. Terroren var rettet mot det som representerte et pluralistisk og flerkulturelt Norge (Lenz, 2018).

2.3.5. Hva gjør Norge utsatt for terror?

Norge har tradisjonelt vært et land med liten grad av politisk motivert vold (NOU 2012: 14). Institusjonalisering av freds- og tillitsskapende arbeid er sentralt innen norsk utenrikspolitikk fordi det blant annet gir internasjonal status, men også fordi det substansielt demper konflikter,

og fjerner uromomenter som kan føre til uforutsigbare effekter i det globale systemet (Neumann, 2012). Men deltakelse i freds- og konflikttarbeid og i internasjonale militære operasjoner har gjort Norge til et mål for terror (Mjaaland et al., 2014). Den tidligere norske oppfatningen var at terror var noe som skjedde bare i utlandet, i all hovedsak uten å berøre nordmenn eller norske interesser (Nordenhaug & Engene, 2008). Trusselbildet i Norge gikk 11. september 2001 fra å ha et nasjonalt til internasjonalt preg. Reelle, i motsetning til mulige, terrortrusler preget norske myndigheters vurderinger (Nordenhaug & Engene, 2008).

Personer med høyreekstrem eller ekstrem islamistisk overbevisning antas å være den største terrortrusselen mot Norge. Også statlig etterretningsvirksomhet hvor utenlandske aktører vil forsøke å rekruttere kilder for å få urettmessig tilgang til norske virksomheter sitt datanettverk. Trusselen om politisk motivert vold befinner seg i en gråsoner mellom vold og ordensforstyrrelser, er en av de største truslene i dag, konkluderer PST i sin trusselvurdering for 2022 (Nasjonal Trusselvurdering, 2022). Terrorangrepene 11. september 2001 ga grobunn for islam-fiendtlige terrorister som har preget Vesten og Norge (Berntzen, 2009 referert i Ravndal, 2020, avsnitt 19). På samme tid som ekstreme islamistiske grupperinger vokste frem, ble det i økende grad gjennomført høyreekstre terrorangrep mot muslimske mål i Europa. Bak de fleste angrepene stod soloterrorister (Ravndal, 2020). Terrorangrepene 22. juli 2011 markerte et skille både i det internasjonale høyreekstre og i det norske trusselbildet. Antall ofre, kompleksiteten i terrorangrepet som involverte både eksplosiver og skytevåpen var sjeldne i det høyreekstre miljøet. Etter 2001 og frem til i dag vurderer PST i langt større grad trusselen mot Norge i et internasjonalt perspektiv: «Politisk motivert vold i form av ekstrem islamistisk terrorisme er grenseoverskridende, og alle land kan bli rammet (PST, 2007 referert i Nordenhaug & Engene, 2008, s. 65).

Globale islamistiske terrorgrupper gjennomfører terrorangrep i det de oppfatter som en global forsvarskamp for Islam. I deres verdensbilde står den islamske verden overfor en akutt militær trussel fra en bred koalisjon av jødisk-kristne land ledet av USA, noe som krever umiddelbare forsvarstiltak i form av terrorangrep mot vestlige interesser overalt hvor det er mulig (Rasch, 2005). Karikaturstriden i 2005 og 2006, der tegninger av den islamske profeten Muhammed ble publisert i danske *Jyllandsposten* og i det norske *Magazinet*, representerte på mange måter et veiskille for Skandinavias forhold til terror. Etter dette kom Danmark og Norge høyt opp på den islamistiske terrororganisasjons Al-Qaidas liste for mulige terrorangrep. De som publiserte karikaturtegningene ble et direkte terrormål for ekstreme islamister (Romarheim, 2012). Tore

Bjørger, leder for Senter for ekstremismeforskning, ga i 2005 ut rapporten *Hva gjør Norge utsatt for terrorisme?* I rapporten beskrev Bjørger at Norge generelt er preget av å ha et lavt konfliktnivå og en politisk kultur hvor motparter finner ikke-voldelige måter å løse konflikter på. Norge er ett av få land i Europa som ikke har vært mål for internasjonale terrorhandlinger. Internasjonalt har Norge lenge fremstått som et lite, fredsommelig land i utkanten av verden. Slik oppfattes vi ikke nødvendigvis lenger (Bjørger, 2005).

Deltakelse i internasjonale militærkonflikter og som nøytral forhandlingspartner i fredsavtaler har gjort Norge sårbart for terrorangrep og sabotasjeaksjoner fra utenlandske aktører (Nordenhaug & Engene, 2008; Forsvarsdepartementet, 2021). I motsetning til terrorisme er ikke sabotasje rettet direkte mot mennesker, selv om marginene kan være små. Sabotasjeaksjoner er en materielt rettet handling hvis hensikt er å sette tekniske installasjoner ut av funksjon for å hindre eller lamme virksomheten ³ (Nordenhaug & Engene, 2008).

PST sin trusselvurdering fra 2022 understreker at de mest sannsynlige målene for terror vurderes å være sivile folkemengder, institusjoner eller personer som oppfattes å fornærme religionen islam og også uniformert politi- og forsvarspersonell som opptre i det offentlige rom. Også religiøse bygg som kirker og synagoger er sannsynlige målvalg for terrorister. Gjerningspersonen(e) vil med stor sannsynlighet benytte enkle midler som hugg-/stikkvåpen, brannstiftelse eller kjøretøy (Nasjonal Trusselvurdering, 2022).

I forbindelse med vurdering av terrortrusselen mot Norge er det ytret bekymring for en kritisk eller sårbar infrastruktur, slik som strømforsyning og installasjoner knyttet til olje- og gassutvinning ⁴. Al-Qaidas øverste leder, Ayman al-Zawahiri, nevner norsk næringsliv og norske ambassader som potensielle angrepsmål sammen med amerikanske og britiske mål (Nordenhaug & Engene, 2008).

³ EM i fotball 2021 ble rammet av en sabotasjeaksjon. Under EM-kampen mellom Frankrike og Tyskland 15. juni 2021 kom en Greenpeace-sabotør flyvende inn over Allianz Arena i München i en paraglider. Han traff flere tilskuere som måtte få sykehusbehandling. Greenpeace bekrefter at stuntet var en protest mot EM sin hovedsponsor, Volkswagen (Associated Press and Guardian sport, 2021).

⁴ I 1973 ble det planlagt en sabotasjeaksjon mot oljeraffineriet på Slagen. Under OL på Lillehammer i 1994 planla Greenpeace å sprengte en papphval fylt med rød maling som skulle symbolisere blod over Lysegårdsbakken under åpningsseremonien. Aksjonen skulle være en protest mot at Norge gjenopptok fangsten av vågehvalen (Løberg, 2006).

2.3.6. Terrorangrepene 22. juli 2011

Klokken 15.25 fredag 22. juli 2011 eksploderte en 950 kilos gjødselsbombe i en hvit varebil. Varebilen stod parkert like utenfor høyblokka i regjeringskvartalet i Oslo som huset blant annet statsministerens kontor. Til sammen åtte mennesker ble drept og ti innlagt på sykehus med livstruende skader. Bygninger opptil 500 meter fra eksplosjonsstedet ble påført synlige skader. Gatene fortonet seg som en krigssone. Ti minutter etter eksplosjonen ringte et vitne til politiet og oppga registreringsnummeret på en mistenkelig bil som en uniformskledd politimann satte seg inn i. Bilen kjørte så mot AUFs sommerleir på Utøya. Gjerningsmannen ble fraktet over til Utøya i ferge og utførte deretter en massakre som til sammen krevde 69 menneskeliv. Det var manglende kapasitet hos politiet som var årsaken til at vitnet som hadde notert registreringsnummeret på gjerningsmannens bil ikke ble ringt opp før det var gått 20 minutter (NOU 2012:14).

En kommisjon ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 12. august 2011 for å gjennomgå og trekke lærdom av angrepene. 22. juli-kommisjonens gjennomgang viser at politiet sviktet 22. juli. Dette skyldtes flere forhold som fravær av felles kommunikasjonsplattform og mangelfullt politiarbeid. En bilbombe i regjeringskvartalet og flere koordinerte angrep til samme tid har vært elementer en har vært forberedt på gjennom øvelser, i tillegg til at dette har vært et tilbakevendende tema i trusselvurderinger og sikkerhetsanalyser i mange år. Kommisjonen pekte på at gjennom å realisere flere endringsbehov som er nødvendige for å håndtere terrorangrep, vil samtidig evnen til å håndtere mindre krevende og mer hyppig forekommende situasjoner øke (NOU 2012:14).

Engene (2013) hevder det er flere tegn til at utviklingen etter 22. juli 2011 går i en retning av mer overvåking og kontroll. I etterkant av terrorangrep viser tendensen at offentlige instanser raskt iverksetter mottiltak som griper inn i politiske og sivile rettigheter. Ifølge Engene (2013) vektet hensynet til sikkerhet for samfunnsborgerne tyngst. Mye ble endret i den norske kollektive bevisstheten etter 22. juli 2011.

2.3.7. Terrortrussel sommeren 2014

En knapp uke før en av verdens største fotballturneringer for barn og unge, Norway Cup på Ekebergsletta i Oslo skulle sparkes i gang, innkalte daværende direktør i PST Benedicte

Bjørnland og daværende justisminister Anders Anundsen til pressekonferanse. Budskapet var at Norge stod ovenfor en uspesifikk terrortrussel fra en ekstrem islamsk gruppe som skulle angripe landet om kort tid. Et nasjonalt terrorvarsel ble utstedt for første gang, umiddelbart fulgt av eksepsjonelt store sikkerhetstiltak, som bevæpning av det vanligvis ubevæpnede politiet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015). Flere tiltak ble iverksatt, dels for å avverge et konkret terroranslag, men også for å stå best mulig rustet dersom et terroranslag likevel skulle lykkes. I påvente av et angrep ble publikum for første gang involvert i antiterrorarbeidet ved å bli bedt om å være årvåkne og rapportere mistenkelig oppførsel (Bergersen, 2017). Som følge av den økte terrortrusselen trakk 12 fotballag seg fra Norway Cup. Fotballcupen ble likevel sommerens store høydepunkt fylt av latter, lek og idretts glede, men ble preget av et mer synlig politi og flere sikkerhetstiltak (Tjernås, 2014). Det skjedde aldri noe terroranslag, og det ble ikke klart hvem som var årsak til trusselvurderingen.

2.4. Sikkerhet

«Beredskap er litt som fotballdømming. Hvis du ikke merker noe særlig til dommeren, så har han/hun gjort en god jobb».

- Fra Tankesmien Agenda

Sikkerhet er et begrep som ofte brukes om forebyggende tiltak for å redusere sannsynligheten for at noe uønsket skal skje, eller for å redusere konsekvensene ved uønskede hendelser. Beredskap er knyttet til tiltak som kan hindre at farlige situasjoner utvikler seg til ulykker, eller til tiltak for å redusere konsekvensene når noe først er gått galt (Aven et al., 2004). Det er viktig å planlegge med sikkerhet- og kontraterror-strategier når en skal arrangere store idrettsstevner (Giulianotti & Klauser, 2012).

2.4.1. Sikkerhetsutfordringer

Norge ble tildelt de 17. olympiske vinterlekene på Lillehammer i 1994. Sikkerhetsdimensjonen var større enn noen den gang kunne forestille seg, med et sikkerhetsbudsjett på 1,8 milliarder norske kroner, foruten utgiftene til politiets innsats som var den til da største i Norges historie

(Bjørnsen, 1994). I dag må OL-søknader inneholde en omfattende sikkerhetsplan for å ta høyde for uforutsette hendelser som for eksempel sabotasjeaksjoner og terrorangrep. Dette for å sikre at vertsnasjoner er i stand til, og ikke minst har råd til, å gjennomføre et OL med alle kostnader lagt inn (Boyle & Haggerty, 2009 referert i Giloniuotti & Klauser, 2012, s. 316). Dugand & Fisher (2015) peker på at arrangører bør innad synliggjøre enkeltarrangements mulige sårbarheter, de «svake punktene» som kan utnyttes av terrorister.

2.4.2. Økte sikkerhetskostnader

Arrangører av sportsbegivenheter har økt sikkerhetskostnadene. De går blant annet til overvåking og ransaker (Taylor & Toohey, 2007). Det har ført til økt internasjonalt samarbeid i form av terrorbekjempelse hvor en deler erfaring, etterretning og rettshåndhevelse (United Nations et al., 2021). Giulianotti og Klauser (2010) beskriver at sikkerhetstiltak og antall personell på idrettsarrangement har økt i tiåret etter terrorangrepene 11. september 2001. I 2006, fem år etter terrorangrepet, var Tyskland vertskap for VM i fotball. Tyskland hadde en av de største sikkerhetsoppbudene innenlands siden 2. verdenskrig i 1945. Mer enn 250 000 personer fra delstats- og føderalt politi, 7000 militære og 20 000 private sikkerhetsansatte, arbeidet på ulikt vis med sikkerhet i løpet av den fire uker lange turneringen. I tillegg deltok et ukjent antall etterretningsoffiserer og mer enn 20 000 frivillige (Eick, 2011).

Ifølge Leopkey & Parent (2009) var det tidligere svært populært å være arrangør av store internasjonale arrangementer. Det skyldtes eksponeringen byen eller vertslandet fikk på kjøpet. Ifølge Parent & Chaplet (2015) er det ikke lenger like stor konkurranse om å være arrangør. De største sportsbegivenhetene medfører i dag en betydelig risiko for at det blir mer kostbart enn før å arrangere på grunn av et ønske om å «toppe» den foregående arrangør og type/mengde sikkerhetsbehov. Ifølge Giulianotti & Klauser (2012) har sikkerhetskostnadene ekspandert voldsomt, etter terrorangrepene 11. september 2001: Et eksempel er at budsjettet på sikkerhet mer enn doblet seg fra OL i Sydney i 2000 til OL i Athen 2004. Budsjettet på sikkerhet i OL Barcelona 1992 lå på US \$ 66,2 millioner mens det under OL i Beijing 2008 var på hele 6,5 milliarder dollar. Olympiske leker har den ledende posisjonen innen sportsverdenen og vil med stor sannsynlighet være ansett som et attraktivt mål for terror også i fremtiden (Giulianotti & Klauser, 2012).

2.4.3. Ulike sikkerhetstiltak

Prevention implies.... a belief in a certain ability to anticipate the future and in a certain ability to choose among alternative courses of action in order to avert this future. It depends on the construction of a causal scheme between future events and actions taken to avoid them. Consequently, prevention implies the potential of backward reasoning to avert a certain imaginable future.

- Schmid, 2012, s. 14.

Effektive sikkerhetsplaner sikrer arenaer, transportsystemer, kritisk infrastruktur og kritisk fysisk og digital infrastruktur (United Nations et al., 2021). Ulike aktører som er involvert i idrettsarrangementet, private som offentlige, må samarbeide for å sikre idrettsutøvere, tilskuere og allmenheten. For å oppnå dette er det nødvendig å tydelig avgrense ansvar og roller, inklusive kommandokjeder (United Nations et al., 2021). En godt synlig tilstedeværelse av sikkerhet er viktig, men form og omfang bør ikke skape en følelse av frykt eller unødig bekymring⁵ (Taylor & Toohey, 2005; Taylor & Toohey, 2007; United Nations et al., 2021).

Terrorister benyttet kaprede passasjerfly som guidede kryssmissiler i terrorangrepet 11. september 2001. I dag gjør terrorister kommersielle og hjemmelagede droner om til et provisorisk miniatyrflyvåpen (Schmid, 2020). I 2019 fryktet Frankrikes antiterrorenhet et terrorangrep på et fotballstadion ved hjelp av en ubemannet drone utstyrt med biologiske våpen (Schmid, 2020). Flere idrettsarrangører tar nå høyde for scenarier hvor droner kan flys inn på stadion og slipper ut biologiske midler mens de flyr over tilskuere og utøvere (United Nations et al., 2021).

Under verdensmesterskapet i Tyskland 2006 ble CCTV-kameraer med programvare for ansiktsgjenkjennelse brukt for første gang. Overvåkingssystemene gjør det mulig å kontrollere bilder av individer som filmes mot bilder som allerede er lagret i en hooligans-database (Giulianotti, 2013). Under EM 2008 i Sveits og Østerrike opprettet arrangørene flyforbudssoner. Jagerfly og helikoptre patroljerte luftrommet i deltakerbyer på

⁵ Etter terrorangrepene mot fotballbussen til landslaget Togo 2010 forsøkte et britisk selskap å selge knivsikker vest til reisende som skulle på VM i Sør-Afrika samme år (Selliaas, 2008).

fotballkampdager. Det var tiltak for å forhindre terrorangrep. Østerrike åpnet også opp for at jagerfly eventuelt kunne skyte ned kaprede fly som truet fotball-EM (Selliaas, 2008). Fotball-EM 2012 i Polen og Ukraina satte inn antiterror sikkerhetssystemer for stadioner og dens omgivelser. De hadde blant annet et solid publikumskontrollsystem med streng billett kontroll og visitering, og CCTV-systemer med mulighet til å ta audiovisuelle opptak av publikums atferd og å gjenkjenne kjøretøy og personer (United Nations et al., 2021). Året etter Boston maraton-bombene i 2013 ble det innført nye sikkerhetstiltak. Deltakere måtte plassere sine personlige eiendeler i gjennomsiktige plastposer. Politiet økte sin tilstedeværelse og gikk med hunder som kunne lukte etter bomber i folkemengden. Offiserer som var utstyrt med detonasjonsverktøy for bomber var også strategisk plassert i folkemengden. Tjenestemenn hadde også økt sikkerhet og medisinsk responskapasitet gjennom hele maratonrutens lengde (Dugand & Fisher, 2015).

Flere nasjoner innfører nye lovverk i forbindelse med internasjonale mesterskap ⁶ (United Nations et al., 2021). Frankrike innførte en hastelovgivning, Larrivé Law, i forbindelse med Europamesterskap (EM) i fotball 2016 for å kontrollere hooligans i større grad slik at sikkerhetsstyrker kunne konsentrere seg mer om selve terrorfaren (Divišová, 2019). Samtidig lanserte det franske innenriksdepartementet en terror-applikasjon (app) som hadde til hensikt å lokalisere personer og bli advart mot uventede hendelser og farer som truet lokasjonen de befant seg på. I tillegg ville appen sende brukerne advarsel dersom det var mistanke om forestående terrorangrep. Ideen til appen kom etter terrorangrepene 13. november i Paris 2015 (NTB, 2016).

Da sykkel-VM 2017 i Bergen ble avholdt bisto 900 politifolk fra hele landet. For å ivareta sikkerheten ble byens sentrum lukket for trafikk og politiet var bevæpnet. På hustakene ved Torgalmenningen observerte politifolk folkemengdene i fugleperspektiv (Trædal, 2017). I tillegg tok politiet høyde for at kjøretøy kunne brase inn i folkemengden. Det ble derfor satt ut store blomsterkasser i betong for å forhindre tilgang fra kjøretøy (Wik, 2017). På fotballkampen mellom Bodø/Glimt og Vålerenga spilt 18. april 2022 på Aspmyra stadion hadde ansvarlige for sikkerhet montert piggtrådgjerder utenfor inngangspartiet til bortesupporterne. En Vålerenga-supporter uttalte at det minnet mer om fangeleiren Guantánamo på Cuba som ble tatt i bruk for personer pågrepet under «krigen mot terror» i USA. De ble raskt fjernet da NFF uttalte at de «ikke hører hjemme i norsk fotball» (Seeberg & Toresen, 2022).

⁶ Lover er beskrevet på sidene 169-182 i Guide On The Security Of Major Sporting Events av United Nations Office of Counter-Terrorism et al., 2021.

2.4.4. Sikkerhetsveiledere for terrorsikring og sikkerhet ved store arrangement

Terrorsikring: En veiledning i sikrings- og beredskapstiltak mot tilsiktede uønskede handlinger (PST, Nasjonal sikkerhetsmyndighet & Politidirektoratet, 2015):

Sivile, virksomheter uten politi eller militære til stede, vil alltid være alene om å håndtere et terrorangrep i de første minuttene. Et gjennomarbeidet beredskapssystem er viktig, og sammen med praktiske øvelser gjør det virksomheten mer bevisst på egen sikkerhet. Målgruppen for PST et al. (2015) er privat og offentlig virksomhet. Enkelte foretak er mer sårbare enn andre i den forstand at de er mer utsatt for en tilsiktet uønsket handling, definert som at en eller flere aktører handler med hensikt (PST et al., 2015). Formålet med veilederen er å gi private og offentlige virksomheter et hjelpemiddel for å planlegge og iverksette sikringstiltak mot terrorhandlinger på en best mulig måte. Virksomheter har et ansvar for egne forebyggende sikkerhetstiltak. PST et al. (2015) poengterer at sikkerhet er et lederansvar. Leder må sørge for at virksomheten har en effektiv intern organisering av sikkerhets- og beredskapsarbeid. Leder har også et særskilt ansvar for å informere og involvere berørte parter om ulike rutiner om terror. PST et al. (2015) anbefaler at virksomheter studerer tidlige arbeid og planarbeid som terrorscenarier fra lignende virksomhet, for å ta høyde for treffsikre vurderinger opp mot et fremtidig trusselbilde. Videre forklarer PST et al. (2015) at virksomheter bør gjennomføre gjentatte praktiske og teoretiske øvelser for å teste beredskapsplaner med tilhørende sikringstiltak. Dette gjelder eksempelvis ved mottak av en terrortrussel, søkerutiner og evakuering ved sikkerhetshendelser.

DSB veileder om sikkerhet ved store arrangementer:

Store og alvorlige ulykker på arrangement har forekommet i mange land. En kan nevne blant annet tragedien i Sheffield 1989 hvor 96 personer ble klemt i hjel inne på Hillsborough fotballstadion. Nødutgangene ble aldri åpnet (NTB, 2019). I diskotekbrannen i Gøteborg 1998 omkom 63 ungdommer (DSB, 2017). Åtte mennesker ble trampet i hjel på Astroworld-festivalen i USA 2021 (Kaupang, 2021). Tette folkeansamlinger medfører risiko for at små eller større hendelser kan få uønskede konsekvenser ⁷. DSB beskriver hva som skal til for at

⁷ Champions League finalen 3. juni 2017 mellom Juventus og Real Madrid medførte at hundre mennesker ble skadd, da det brøt ut panikk blant publikum som hadde samlet seg på Piazza San Carlo i Torino for å se kampen.

publikum, ansatte, utøvere og leverandører skal presentere en opplevelse. Grundige og detaljerte overveielser må gjennomsyre hele planleggingsprosessen. Ved å forberede et arrangement ned til minste detalj, kan en samtidig avdekke mulige farer og trusler (DSB, 2017). PST oppfordrer arrangører til å innhente opplysninger og råd hos politiet og andre relevante aktører med erfaring fra fagområdet sikkerhet. Alle former for beskyttelse gjør en aktør bedre rustet mot ulykker og terrorangrep (Sintef, 2018).

Veilederens formål er å lage rammer for sikkerhet. Det innebærer å planlegge og forebygge gjennom god beredskap, og ved å bruke felles sikkerhetsbegrep som alle forstår en enhetlig betydning av, tydelig kommunikasjon og et konstruktivt samarbeid mellom alle involverte. Veilederen er utformet som konkret hjelp for både arrangør og myndigheter (DSB, 2017). Uforutsette hendelser representerer alltid en risiko. Derfor beskriver veilederen at en også må planlegge for det uventede. Den oppfordrer arrangøren til å stille med handlingsberedskap og kapasitet til å kunne møte også det de ikke har planlagt for: Konkret ved at personell er godt informert og opplært for ulike situasjoner, nøkkelpersoner har nødvendig kunnskap og nok beslutningsmyndighet til å utføre det som trengs i enhver situasjon (DSB, 2017).

Risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) gjør aktører i stand til å måle størrelsen på farer (trusler) som et gitt system kan bli utsatt for. Gjennom ROS-analyser kan en «måle» et systems evne til å møte en fare (Aven et al., 2004). DSB (2017) poengterer at arrangører bør tenke grundig gjennom hvilke risikoer de kan bli utsatt for. I det en kartlegger mulige risikofaktorer kan en planlegge videre arbeid langt bedre. Formålet med ROS-analyser er at arrangøren kommer frem til tiltak som kan minimere eller eliminere de farligste og de mest sannsynlige hendelsene som kan forekomme på et bestemt arrangement. I likhet med DSB (2017) forklarer PST et al. (2015) at aktører må kartlegge hva de ønsker å oppnå med sine sikringstiltak, og at hvilke mål de setter seg med nettopp disse tiltakene, er tett forbundet med kostnadssiden ved beskyttelsen. En trusselvurdering bør forsøke å identifisere hvilke faktorer som kan påvirke en virksomhet (PST et al., 2015). Gjennom ROS-analyser «måler» en også faktorer som er forbundet med fremtidig størrelse på usikkerhet, dette for å få et bedre grunnlag for veloverveide beslutninger (Aven et al., 2004).

Da fyrverkeriet gikk av var det noen som ropte «bombe!» og det oppstod full panikk blant de fremmøtte (Saltbones, 2017).

2.5. Oppsummering

Idrettsarrangement er konkurranse mellom idrettsutøvere og også en sosial arena som iblant samler mennesker fra hele verden. Idrett er makt, penger og mellommenneskelige kapital. Idrett «brukes» på godt og vondt, også av nasjoner som et middel til å oppnå noe «mer». Terror dreier seg kort fortalt om å skape frykt, og å bruke vold. Med 22. juli 2011 kom terror til Norge. Sommeren 2014 ble Norge også rystet av en terrortrussel som påvirket flere idrettsarrangement. Antiterrorstrategier er på myndigheters dagsorden. Internasjonale idrettsmesterskap med stor mediedekning er attraktive terrormål. Noen sikkerhetsutfordringer gjør arrangement dyrere. Forebyggende tiltak reduserer sannsynlighet uønskede tilsiktede hendelser. Et gjennomarbeidet beredskapssystem i kombinasjon med praktiske/teoretiske øvelser gjør alle involverte bedre rustet mot uønskede tilsiktede hendelser.

3. Metode

Jeg beskriver i dette kapittelet hvilke metoder jeg tar i bruk for å belyse og besvare problemstillingen. Jeg forklarer og begrunner metodiske valg og beskriver studiens forskningsdesign. Jeg kommer også inn på metodiske avveininger, etiske utfordringer og forskningstillatelse her blant annet med en kort beskrivelse av hvordan intervjumaterialet blir lagret. I henhold til Dalland (2017) er et av formålene med et metodekapittel at leseren skal kunne følge forskningsprosessen slik den trinnvis er gjennomført og at trinnene fremstår som transparente med mulighet for å bli utført likt på nytt.

3.1. Valg av forskningsdesign

Studiens vesentlige tema søker å belyse:

Problemstillingen lyder: *Hvordan forbereder norske idrettsarrangører seg mot terrorangrep?*

For å svare på dette ser jeg nærmere på tre underspørsmål:

- 1) Hvor bevisst er aktørene på forholdet mellom idrett og terror?
- 2) På hvilken måte jobber de med sikring av idrettsarenaen?
- 3) Hva tenker de er utfordringer og dilemmaer rundt og i sikkerhetssituasjonen?

For å kunne adressere en åpen problemstilling falt en kvalitativ tilnærming naturlig. Her er målet å beskrive snarere enn å belyse en årsakssammenheng (Malterud, 2017). En undersøkelses design består av en forskningsprosess hvor en planlegger en logisk sekvens. En kobler empiri sammen med forskningsspørsmål og konkluderer avslutningsvis (Yin, 2006). Nachmias & Nachmias referert i Yin (2006, s. 77-78) definerer forskningsdesign som en plan som:

Vägleder forskaren i de prosesser som innebar insamling, analys och tolkning av data. Det er en logisk modell for belegg eller bevis som gjør det möjligt for forskaren att dra slutsatser om kausala relationer mellan de variabler som studeres.

Jeg valgte kvalitative forskningsintervju for å samle informantbeskrivelser fra de største idrettsarrangementene i Norge. Jeg var ute etter opplevelser og erfaringer beskrevet av fem informanter fra ett intervju med hver. Nilssen (2012) omtaler en kvantitativ metodes mulighet til å telle og måle funn. Jeg teller i liten grad, men ved et par anledninger refererer jeg for eksempel at «fire av fem informanter ...»; jeg tallfester kvalitative funn. Tidligere forskning om forbindelsen mellom terror og idrettsarrangement i Norge er ikke stor. Det var derfor hensiktsmessig å benytte kvalitativ metode for å lete frem og formulere fenomener som vi ikke kjenner spesielt godt fra tidligere, beslektede studier (Johannesen et al., 2006). Jeg søkte av den grunn å «spørre frem» rike og nyanserte beskrivelser som kan fortelle det nyeste om sikkerhet og planer for å unngå fremtidige terrorangrep. Med min problemstilling var jeg opptatt av om det forelå spesielle mønstre i arrangementene og om arrangørene faktisk gjorde forberedelser for å sikre seg mot terrorangrep.

Jeg kunne alternativt ha valgt en kvantitativ tilnærming som en spørreundersøkelse for å finne mulig sammenheng mellom årsak og virkning. Da kunne jeg i stedet fått (annen) interessant empiri som ville fortelle om sammenheng mellom ulike variable, som for eksempel forekomst/frekvens og ulikhet i type/mengde sikkerhetstiltak mellom store og små idrettsarrangement, jamfør Johannesen et al. (2008). Responsgrunnlaget er likevel «tynt» for en kvantitativ studie. Det er blitt avholdt få store internasjonale verdensmesterskap i Norge. I tillegg er det ikke mange innenfor hvert arrangement som har dyptgående innsikt om hvilke forberedelser de gjør for å sikre seg mot terrorangrep og eller vurdere risiko. En litteraturstudie ville også alene ha gitt et magert resultat for en dypere studie, all den tid det ikke har vært terrorangrep og få terrortrusler rettet mot norske idrettsarrangement. I tillegg til at det er publisert lite norsk fagkunnskap om terror i idretten i Norge.

Jeg har studert både vinter- og sommerarrangementer. Vinteridrett er en stor idrettsgren i Skandinavia, mens fotball er en av verdens mest populære sporter. Mine valgte arrangement er forskjellige i form da de foregår på små, lukkede stadioner og langt større geografiske områder på åpne arenaer: Bodø/Glimt spiller på en lukket stadion hvor du må kjøpe billett for å komme inn. Ski-VM strekker seg langt inn i skogen og i marka, mens sykkel-VM Bergen foregår langs landeveier. De har alle tre adgangskontroll inne på selve stadion hvor utøverne spiller kamper eller kommer i mål. Norway Cup spilles på åpne gressbaner hvor hvem som helst har adgang. Valgte arrangementer har forskjellig utgangspunkt for hvordan de må tenke og planlegge sikkerhet. Arrangementene som foregår over store geografiske områder som ski- og sykkel-VM

som er gratis for å stå i deler av løypen, medfører en annen type risiko enn arrangement med billettertt adgangskontroll. Jeg har valgt disse fem arrangementene fordi de er ulike. Gjennom kontrast vil en oppnå et større spenn i beskrivelser og få frem enda flere eventuelle nyanser fra arrangørene. Likevel består arrangementene av mye og nokså likt til å kunne trekke slutninger om fellestrekk. Arrangørene lærer av hverandre og samler felles erfaring. De er alle store idrettsarrangement som har et internasjonalt preg og med stor mediedekning.

3.2. Forskningsprosessens trinn

Jeg sendte først en forespørsel til Norsk senter for forskningsdata (NSD) om å få gjennomføre min forskningsstudie. Etter å ha fått forskningstillatelse sendte jeg informanter en forespørsel om å delta i individuelle intervjuer. Det responderte positivt, og jeg sendte de samme personene deretter et informasjonsskriv (

Vedlegg. **1**) som var godkjent av NSD. Denne gang med en detaljert beskrivelse av prosjektet. Vedlagt informasjonsskrivet var en samtykkeerklæring til intervju som skulle signeres. I informasjonsskrivet ble det også opplyst om at det ville bli gjort lydopptak av intervjuet. Det ble senere avtalt tidspunkt for hvert enkelt intervju. Alle intervjuer, med unntak av ett, foregikk digitalt med videolenke ⁸. Det var av praktiske årsaker som tidsbesparelse og økonomi, for min del. Jeg fikk på denne måten også frihet til å avtale intervju med kort tids mellomrom og muligheten til å intervju personer som var spredt geografisk i Norge. Alle intervjuene ble gjennomført i løpet av februar og mars 2022. Hvert intervju varte i 50-80 minutter. Tidspunkt ble valgt av informantene. Alt som ble uttalt under intervjuene ble tatt opp på lydopptak, og deretter transkribert fortløpende.

3.3. Utvalget

Utvalgsriteriene er i min studie basert på at de jeg intervjuer har innsyn i sikkerheten ved et stort norsk idrettsarrangement. Jeg gjorde et strategisk utvalg av informanter; jeg valgte informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er gunstige for problemstillingen (Thagaard, 2018). Det kan være formålstjenlig å intervju personer som har solid og «fersk»

⁸ Intervju tre ble gjennomført i ankomsthallen på Bodø-Lufthavn fordi informanten hadde mellomlanding i Bodø.

kunnskap fra nylig avholdte verdensmesterskap i Norge. Utvalget er hentet fra både før og etter terrorangrepene 22. juli 2011, i tillegg til ett mesterskap som skal arrangeres i 2025. Det kan gi flere interessante svar. En informant fra ett idrettsarrangement som ble avholdt noen måneder før 22. juli (ski-VM Kollen) er intervjuet. Det gir bredde i dataene.

Et kvalitativt intervju sikter mot å gå i dybden (Dalland, 2017). I henhold til Johannesen et al. (2006) er en av de største utfordringene i kvalitative analyser å redusere mengden data og få mest mulig pålitelig informasjon ut av et stort datamateriale. Av den grunn valgte jeg *fem* informanter fra de største idrettsarrangementene i Norge de siste elleve årene for å få anledning til å høre mest mulig av hver især. Informantene representerte ski-VM i Holmenkollen 2011 og sykkel-VM i Bergen 2017 som begge har vært avholdt. Fotballklubben Bodø/Glimt spiller kamper nesten hele året og i det siste med internasjonal motstand, mens Norway Cup arrangeres årlig i uke 31. Det femte arrangementet, ski-VM i Trondheim, går av stabelen i 2025 og planleggingen er i gang. Informanten fra ski-VM hadde med seg en ekstra person som med-informant, begge er tett tilknyttet ski-VM 2025. Jeg fikk derfor mer data. Informantene har alle sentrale roller ved store norske idrettsarrangement med kompetanse og erfaringer om sikkerhet på internasjonale idrettsarrangement.

3.4. Det kvalitative intervjuet

Et kvalitativt og semistrukturert forskningsintervju er en samtale med en gitt struktur og med et formål hvor en på forhånd har utarbeidet intervjuguide, er utgangspunktet (Kvale & Brinkmann, 2009). Ifølge Tjora (2017) skal informantene ha mulighet til å reflektere over egne erfaringer og meninger underveis. Dalland (2017) tilføyer at ved første møte må intervjuer være innstilt på å justere planlagte gang underveis. Det er presisjonen i beskrivelsene og fortolkningen av hva innholdet betyr som er det kvalitative intervjuets styrke.

Jeg startet alle intervju likt ved å presentere det samme første spørsmålet i en rekke av flere oppsatte spørsmål fra min intervjuguide (se Vedlegg 2: Intervjuguide). Jeg innledet intervjuene med å spørre generelt om hvilke arbeidsoppgaver og ansvarsområder informantene hadde/har på deres idrettsarrangement. Om en informant beveget seg inn på neste spørsmål, eller et annet senere spørsmål, lot jeg dem svare fritt på *dette* temaet uten å stoppe dem fordi de var på «feil» sted i min plan. I henhold til Johannesen et al. (2006) kan rekkefølgen på temaene endres

dersom informanten bringer nye temaer på banen. Etter endt intervju og påfølgende transkribering, flyttet jeg enkelte utsagn frem eller tilbake slik at de svarene ble sortert under det temaet de opprinnelig var tenkt innunder. Jeg kunne så sammenfatte tematisk beslektede enkeltutsagn og presentere et konsentrat av samlet teksts mening under dette spørsmålet.

Jeg erfarte tidlig i intervjuprosessen at informantene hadde mye kunnskap. De snakket «lett» omkring gitte temaer og svarte alle gjerne på det jeg spurte dem om. Da jeg erfarte dette la jeg opp til en videre, for dem, naturlig gang i intervjuet. Dette i tråd med Dalland (2017) som honorerer det å skape flukt over en pågående samtale. I stedet for å avbryte informantenes fortelling stilte jeg i stedet oppfølgingsspørsmål med god støtte i intervjuguiden eller jeg penset naturlig til det spørsmålet som sto for tur. Selv om jeg la opp til at informantene skulle gi så rike fortellinger som mulig og uten å bli avbrutt, var jeg opptatt av å få stilt alle spørsmålene, for å belyse problemstillingens tema så utfyllende som mulig. Dalland (2017) kommer inn på at forskerens evne til å oppfatte gitte svar, ta vare på dem, forstå dem og tolke dem, er avgjørende for et intervjus pålitelighet og gyldighet, samlede datas evne til å «fortelle sant». Jeg var opptatt av å hente ut så mye informasjon som mulig for å få et stort og godt datagrunnlag for analyse. Nilssen (2012) understreker forskerens rolle som et av de viktigste kvalitative instrumentene, hvor verdien er avhengig av at forskeren er konstant bevisst sin rolle, sine interaksjoner, sin teoretiske referanseramme og sitt empiriske materiale (Nilssen, 2012).

Jeg fulgte nøye med på, og merket av, hvilke spørsmål som matchet temaet informanten fortalte om. Slik beholdt jeg oversikt over hva som allerede hadde vært snakket om og hvor vi skulle bevege oss videre i guiden. Det ble likevel noe tematisk overlapp. Da antydet jeg at «dette temaet har vi jo vært inne på før ...», enten for naturlig å stanse der eller for å hente inn utfyllende informasjon om det bestemte temaet. Da informanten fortalte om noe som jeg etter planen skulle stille spørsmål om senere i rekken, valgte jeg likevel å følge den naturlige samtalen. Jeg gikk dermed frem og tilbake i intervjuguiden for å sikre flyt av rike utsagn fremfor en mer rigid kjøreplan som kunne stoppe «ordflommen» og begrense tilfanget av informasjon. Gangen i intervjuene gikk stadig bedre. Etter som jeg erfarte at intervjuene gikk fint, ble det lettere å stille spørsmål der det passet, selv om rekkefølgen på spørsmålene ble noe omrokkert underveis.

Etter erfaring fra første intervju ble jeg også klar over hvilke utfordringer som kom med intervju på videolenke. Lyden var ikke like tydelig som om vi satt ansikt til ansikt. For å vise at jeg

fulgte med på det som ble fortalt, nikket jeg forstående fremfor å svare med ord og uttrykk som «ja», «sier du det», «nei, så interessant», da dette var med på å skape unødig støy i opptakene. Underveis viste jeg engasjement og at det som ble fortalt ble notert. Dalland (2017) kommer inn på at en av flere fallgruver ved å bruke lydopptak i intervju, ligger i risikoen for å «miste sandkorn» på opptakene. Om det er støy fra omgivelsene eller fra opptakeren, vil dette forringe kvaliteten. Med kunnskap fra Dalland (2017) og bokens beskrevne varsko om å sikre optimal lyd kvalitet, gjorde jeg et «prøveintervju» for å være sikker på at teknikken og lydbildet sto meg bi. Ved det fysiske intervjuet sikret jeg opptaket mot støykilder som andre reisende og flyplassens høytaleranlegg. Jeg la den ene opptakeren tett ved informantene og festet den andre opptakeren tett ved meg selv. Vi lokaliserte oss også i god avstand fra en vaskebil som sirkulerte inne på område. På den måten sørget jeg for at all ønsket lyd ble tatt opp, i tilfelle for mye uønsket støy.

Jeg lærte gjennom intervjuene hvordan gangen i et intervju kunne vært enda bedre. Dalland (2017) knytter denne erkjennelsen til erfaring og betraktninger en får i ettertid. Det var stort sett informantene som tok initiativ til en innledende uformell smalltalk før det formelle intervjuet startet. Dalland (2017), Thagaard (2018) og Kvale & Brinkmann (2009) understreker alle hvor viktig en innledende samtale er. Jeg var derimot opptatt av å ikke bruke for lang tid, også innledningsvis, for å holde avtalt «tidslimit». Det sto klart for meg at jeg brukte av informantens (sikkert knappe) tid. Jeg hadde antydnet at hvert intervju ville vare i underkant av en time. I etterpåklokskapens lys burde jeg avtalt lenger intervjutid da det viste seg at alle informantene var velvillige til å fortelle. Samtidig var jeg bevisst at hvis jeg hadde forespurt om et intervju med en anslått varighet på 1,5 time er det ikke sikkert alle informantene hadde fått tid til å stille opp.

3.5. Transkribering

Det å transkribere muntlig gitt intervjutekst betyr å transformere, skifte fra talespråkets form til skriftspråklig form (Kvale & Brinkmann, 2009). Ikke-verbal kommunikasjon som tonefall, mimikk og gester kan gå tapt ved å gjøre handlinger om til tekst (Nilssen, 2012). Jeg startet transkriberingsarbeidet like etter at intervjuene var avsluttet for å sikre at alt som ble formidlet skulle bli med. Dette ga også en god anledning til å bli bedre kjent med materialet før analysen. Dalland (2017) forklarer at når vi skriver må teksten deles opp i hovedsetninger og

leddsetninger, og en må bestemme tegnsetting. Jeg skrev ned alt som ble sagt ordrett for å unngå at tekst ikke skulle bli endret i retning min uttrykksstil. Det muntlige språket er annerledes enn det skriftlige, og vi må av og til «slåss» litt med skrivereglene. Jeg valgte å utelate fyllord, slik som «ehm», «jaha» i transkriberingen; ord som ikke tilfører teksten ny og annen informasjon, men som blir brukt fordi det er en (u)vane eller en kjærkommen tenkepause. Muntlige tilleggsord som «likksom», «sånn», «sant» og ord som brukes i dialektene, og ulike ord som brukes i språkene til de enkelte, ble tatt med. Jeg gjorde dette for å bevare levende utsagn, for å holde en samlet fremstilling «naturlig krydret». Egenskaper som tonehøyde og tale-hastighet ble ikke nedtegnet.

3.6. Systematisering av data og koding som metode

Nilssen (2012) beskriver at data som er samlet inn i intervjuer skal sorteres og settes sammen på en slik måte at materialet bistår til å svare på problemstillingen. Data må vurderes kritisk for å oppdage betydningen de har for problemstillingen, og i hvilken grad det er feilkilder knyttet til materialet. Ved analyse av transkribert tekst vil en dele opp i brikker som er relevante for problemstillingen og pusle sammen brikkene for analyse (Nilssen, 2012). Ved transkribering av intervju, i det spørsmål og svar blir til tekster, mister vi noe; nyansene i en stemme, mimikken i et ansikt og kroppens språk følger ikke med i utskriftene (Dalland, 2017). Poenget kan ha en parallell til hvordan det er å intervju via en videolenke. Her mister en også lett noen av de nevnte momentene, selv om en ser og hører hverandre på en skjerm. Av den grunn var det viktig å notere løpende ikke-verbal kommunikasjon og det han/hun sa gjennom intervjuene for å bevare alt det som ble formidlet til transkriberingen. Videre forklarer Dalland (2017) at å skrive ut et intervju handler om å bevare mest mulig av det som opprinnelig skjedde. Notatene mine ble derfor viktige hjelpemidler når tekstene ble tolket.

Jeg benyttet Malterud (2017) sine fire godt beskrevne metodiske trinn for å systematisere innhentet tekst. Forut for første trinn leste jeg all tekst fra de fem intervjuene nøye for å bli bedre kjent med datamaterialet, og for få et helhetsbilde av ulike sentrale temaer som «viste seg». Jeg gikk i tråd med Malterud (2017) sine metodiske trinn systematisk gjennom datamaterialet linje for linje for å finne meningsbærende enheter og treffende beskrivelser.

Trinn en

Etter flere gjennomlesninger ble definerte tema fortløpende skrevet i margen på hver av de transkriberte intervjuetekstene. Temaene viste seg «tilfeldig» i intervjuetekstenes rekkefølge.

Noen kunne passe inn og bli sortert under flere hovedtemaer, det var ikke alltid innlysende hvor de skulle kategoriseres. Jeg markerte meningsbærende enheter med ulike farger og systematiserte dem med samme farge på klisterlapper, «sticky notes bokmerke», i margen. Jeg tok utgangspunkt i intervjuguidens oppsatte temaer. Likevel ble det naturlig å utforme noen få nye temanavn og koder i tillegg til de overordnede temaene som hadde fått egne kodenavn ut fra intervjuguiden. Intervjuguidens temaer, sammen med de nye temaene, ble i videre arbeide sorterende veivisere. Slik fikk jeg hva Malterud (2017) omtaler som samlede, kodede tekstutdrag med fellesnevnerne.

Trinn to

Nå ble ulike temaer med sine fargekoder, som var kommet frem fra nedskrevne tema i margen i rådataene, overført til en tabell. Et eksempel var fargekode lilla som jeg kalte «sikkerhet». Jeg gikk deretter gjennom den transkriberte teksten og sorterte ut all tekst som var markert med lilla, og la dette inn i en tilhørende tabell som vist i et eksempel fra Tabell 1: Utdrag fra kodebok. Tilsvarende ble gjort med alle åtte definerte fargekoder; sikkerhet, sikkerhetstiltak, beredskap, kunnskap, ressurser, mesterskapsforberedelser, idrett, samarbeid og koordinering.

Trinn tre

Her beskriver Malterud (2017) at en skal redusere materialet til et dekontekstualisert utvalg av sorterte meningsbærende enheter. Overskriftene i hver av kolonnene har fått navn i følgende rekkefølge fra venstre: Intervjuspørsmål, Utdrag fra tekst, Kode, Empirisk kode, Kategori, Notater og bemerkninger som en kan se i vedlegg 4. Tabell 1: Utdrag fra kodebok. Etter å ha lagt inn alle fargekodene som handler om *sikkerhet* samlet i rekkefølge i kolonne C (Koder) gjorde jeg tilsvarende med alt som hørte innunder *ressurser* videre nedover i samme kolonne. Denne prosessen gjorde jeg tilsvarende med alle åtte definerte fargekoder som nevnt i trinn 1.

Deretter hentet jeg ut mening gjennom å sammenfatte de meningsbærende enhetene som var opprettet i kolonne C (Koder) til et konsentrert meningsutsagn fra alle. Dette ble samlet i kolonne D (Empirisk kode). I kolonne D skrev jeg videre ned alle fargekodene som kunne tenkes å være relevante ut fra det gitte kodenavnet i kolonne C (Koder). Dette for å kondensere innholdet i de meningsbærende enhetene fra kolonne C (Koder) for til slutt å bestemme hvilken kategori kodene hørte hjemme i. Helt til slutt ble alle meningsbærende koder fra kolonne C (Koder) samlet først i

kolonne D (Empiriske koder), før de endte opp i fire navngitte kategorier som fikk navnene: Terror, Risiko og Sikkerhet og Organisering.

Trinn fire

Her gikk jeg, i henhold til Malterud (2017), fra å kondensere datamaterialet til samlede, fortettede felles beskrivelser av data. Jeg plasserte beslektede tekstbiter sammen til en samlet meningsgivende fremstilling av rådata. Tekst var blitt separert, kategorisert og deretter plassert i sin «rette» sammenheng for å vise fortettet mening av viktige resultater på en oversiktlig måte. Bitene i puslespillet fikk sin rette plass i det samlede bildet og kunne likevel når som helst spores tilbake til sin opprinnelse i det enkelte intervjuet, jamfør Nilssen (2012).

3.7. Metodiske betraktninger omkring studiens kvalitet

Både forsker og informant påvirker forskningsprosessen (Thagaard, 2018). Av den grunn redegjør jeg for min vilje og evne til å utføre en transparent forskningsmetode i alle trinn, og ved å komme nærmere inn på studiens pålitelighet og gyldighet. Jeg vil begrunne og forklare ulike metodiske valg.

Nilssen (2012) redegjør for at målet for den kvalitative forskeren er å sikre at leseren blir presentert for et bilde som er rett, ikke feilaktig eller forvrent. Dette for å unngå misforståelser eller direkte feil. *Reliabilitet* handler om forskningens troverdighet. I henhold til samfunnsvitenskapelig metode må en begrunne hvorfor og på hvilken måte data er valgt og behandlet gjennom den metodiske prosessen (Thagaard, 2018). En åpen fremstilling hvis mål er innsyn og etterprøvnbarhet for leser, har gått parallelt med forskningen. Dette har vært tanken bak å gjøre rede for min bruk av Malterud (2017) sine fire metodiske trinn for analyse av data med tilhørende utfyllende forklaringer og eksempler med henvisning til kodetabell etc. Jeg har gått systematisk til verks for å vise hvordan jeg har behandlet data i alle ledd, i den hensikt å synliggjøre for leseren at funnene er redelig behandlet og konsistente med datamaterialet som er samlet inn. Slik vil jeg følge hva Seal (2007) beskriver som idealet; en detaljert beskrivelse fra forskningsstrategi til analysemetode.

Troverdighet er knyttet til forskerens møte med informantene, hvordan samspillet mellom partene utfoldes. Viktig er også forskerens evne til å komme frem til, og argumentere for, de

mest sannsynlige tolkningene av data og å vise til forbindelsen mellom dem og andre studier (Thagaard, 2018). Jeg har tenkt gjennom mitt personlige og faglige utgangspunkt, min førforståelse, og hvordan den kan tenkes å virke inn på forskningens trinn, jamfør Nilssen (2012). Min førforståelse har vært basert på min interesse for ulike idrettsgrener. Jeg har deltatt som tilskuer på flere av verdensmesterskapene som har vært avholdt i Norge. I tillegg har jeg vært på flere internasjonale idrettsarrangement i utlandet som blant annet verdens største sykkelritt, Tour de France og fotballkamper i den engelske fotballigaen, Premier League. Der var det bevæpnede politi og militære, men det var ikke noe jeg har tenkt over før nå. Jeg var ikke ute etter å se om sikkerheten var god eller dårlig her i Norge, men mer på om norske idrettsarrangører forbereder seg på terror. Jeg var ikke opptatt av om jeg fant sikkerhetshull, fordi jeg ikke hadde bruk for det. Derfor tror jeg heller ikke at min førforståelse har påvirket studien nevneverdig. Min interesse for idrett gjorde at jeg ville koble idrett og terror i forskningen.

I henhold til Seal (2007) er studien gjennomført på en slik måte at troverdighet er styrket ved å skille tydelig mellom 1) direkte informasjon fra informantene, ved å gjengi resultat med å understreke hvilken informant som sa hva, og 2) understreke hva som er min vurdering av empirien. Ved bruk av lik intervjuguide, men med ulike mer spontane oppfølgingsspørsmål underveis, mener jeg å ha styrket reliabiliteten. Intervjuene er blitt relativt «like» i form og dermed enklere å behandle likt og å sammenfatte/sammenligne med andre i fortsettelsen. Informantene har naturlig nok ulike erfaringer og oppfatninger omkring terror og idrett, og meningene som kommer frem er i stor grad subjektive fra informantene, men erfaringene deres er objektive. Det er mange ledd i den kvalitative forskningsprosessen som kan være unøyaktige (Dalland, 2017). Jeg forsikret meg om at spørsmålene *mine* ble oppfattet som tiltenkt ved at jeg tok meg tid til å spørre ved tvil om informantene faktisk hadde oppfattet dem og svarte på det jeg ville spørre dem om. Motsatt ville jeg forsikre meg om at *jeg* oppfattet *deres* svar som ment ved å spørre om dette hvis jeg var usikker.

Ettersom informantene hadde travle jobber, fikk de bestemme dato og tidspunkt for intervjuene. Tre av intervjuer ble av den grunn avholdt tre dager etter hverandre. Det jeg ikke tok høyde for var at intervjuene kom for tett på hverandre. Jeg rakk ikke å transkribere ferdig det første intervjuet før det andre skulle avholdes, og tilsvarende mellom det andre og det tredje intervjuet. Jeg sikret meg av denne grunn ved å bruke dikter-funksjonen i Microsoft Word. Den omgjør lyd automatisk til tekst for å gjøre foreløpige transkriberinger. Nilssen (2012) beskriver at ved å transkribere, som er

en viktig del av analyseprosessen, der en blant annet lytter, kommer ofte nye tanker og ideer til måten å kode på. Dikter-funksjonen er heller ikke helt presis, og med bakgrunn i Nilssen (2012) benyttet jeg ikke Dikter-funksjonen for transkribering ved videre analyse av disse intervjuene. Dikter-funksjonen ble kun brukt ved to nevnte tett-på-hverandre-intervjuer fordi jeg ikke fikk tid til å transkribere disse før neste intervju. Når forskeren omgjør et intervju til tekst får han/hun anledning til å gjenoppleve møtet med intervjupersonen (Dalland, 2017). Av den grunn var det viktig å få med seg et vesentlig inntrykk fra et intervju i forkant av neste intervju.

I intervjusituasjonene forsøkte jeg å skape tillit til deltakerne ved å være blid, åpen og imøtekommende, slik Thagaard (2018) er inne på. Rollen som forsker og intervjuer er utsatt for å bli påvirket av relasjonen til deltakere (Dalland, 2017). Ettersom det var korte møter på 50-80 minutter, mest digitalt, opplevde jeg ikke en type «uheldig», ikke tiltenkt påvirkning som et nevneverdig problem. Reliabilitet beskriver blant annet om studien er konsekvent, rimelig og om kvalitet og integritet er opprettholdt i studien (Miles, Huberman & Saldaña, 2014). Jeg har derfor ikke utelatt funn som viser seg å være negative for de ulike arrangementet. Jeg ga tilnærmet lik respons på om det de fortalte var positivt for min studie eller beretninger av mindre betydning. Jeg kunne ha stoppet informanter som «sporet litt av», men jeg valgte å la de fortelle ferdig for å ikke påvirke samtalen for mye. Dermed fikk informantene snakket mye fritt, men samtidig forankret i spørsmålene fra intervjuguiden. Likevel kom vi fort til sakens kjerne og holdt oppmerksomheten der. Informantene hadde heller ingen gevinst av å bli nærmere kjent med/påvirke meg i noen retning, eller motsatt. Men det er utfordrende å bevise eller motbevise nøyaktig om jeg har påvirket informantene på noen måte, jamfør Nilssen (2012).

Informantene var og er viktige personer og med høye stillinger i forbindelse med ulike VM og andre turneringer som har vært og skal avholdes i Norge. Jeg anser informantene som viktige personer i samfunnslivet og maktrelasjonen er ganske forskjellig da jeg «bare» er en masterstudent. I intervjusammenheng kan det tenkes at denne type maktforhold var med på å påvirke rammene for intervjuene ved for eksempel at jeg kunne ha utelatt å stille spørsmål som var ufordelaktige for informantene fordi jeg anså de som viktige personer som tok seg tid til meg. Ettersom tema for studien er sensitivt anså jeg det som viktig å gjennomføre studien med anonymiserte informanter, slik at de står friere til å kunne uttale seg om sine arrangement, både i positiv og negativ forstand. Miles et al. (2014) forklarer at en informant kan fremlegge selv-sensurert informasjon og fremstille et mer «rosenrødt» materiale som setter en person eller organisasjon i et mer positivt lys, om det ikke foreligger konfidensialitet. Innsyn i

terrorberedskap til de ulike arrangementene vil, som en informant påpekte, avsløre politiets kapasitet. Selv om PST et al. (2015) *veileder for terrorsikring* ligger åpent på nett, finnes det grunnlag for at informanter ikke kunne, og kanskje eller ikke burde, utlevere for mye informasjon som ville avsløre kapasitet, siden studien vil bli publisert åpent på nett. Likevel fikk jeg innsyn i beredskapsplanen fra 2019 Holmenkollen skifestival.

Jeg kunne spurt flere informanter til å stille til intervju, men det ville fort sprengt tidsrammen for en masteroppgave. Dessuten måtte jeg av den grunn tatt med arrangører av mindre, ikke så kjente, arrangementer. De har mindre mediedekning, og er sannsynligvis et ikke så utsatt mål for terrortrusler. Jeg kunne også intervjuet politiet/PST, som har hovedansvaret for terrorbekjempelse i Norge. De opplyste at de i utgangspunktet har taushetsplikt omkring konkrete sikkerhetstiltak mot terror.

Jeg har i *validitetens* tegn gjennom denne beskrivelsen og i gjennomføring av studien vært bevisst kritisk til egen bruk av metode og til teorien jeg har valgt å støtte meg til. Jeg har forsøkt å være åpen og ærlig for at konklusjoner som er trukket skal være «sanne» og redelige ut fra det som er fortalt under intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2009).

3.8. Etiske betraktninger

Etiske overveielser er knyttet til ulike trinn i en forskningsprosess. I dette underkapittelet skal jeg reflektere over de etiske utfordringene i min studie.

En form for etisk sans bør ligge til grunn i all forskning (Tjora, 2017). Jeg har i henhold til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) lagt vekt på etiske krav i forholdet mellom forskeren og forskningsdeltakerne. Dette gjennom å vise informanter respekt for integritet, frihet og medbestemmelse som er nedfelt i NESH (Nilssen, 2012). Informantene har opparbeidet integritet gjennom sine jobber og ansvarsområder innenfor de ulike arrangementene. Jeg la intervjuene opp på en måte, som nevnt tidligere, at de fikk fortelle tilnærmet «fritt» om ulike temaer og også komme med digresjoner.

Kontakten med informantene skal være preget av tillit, respekt, konfidensialitet og gjensidighet. Et godt utgangspunkt er alminnelig høflighet. Et annet grunnprinsipp er knyttet til

konsekvensene forskningen kan ha for deltakerne (Thagaard, 2018). Jeg har derfor, og i tråd med Malterud (2017), forsøkt å representere informantenes stemme så lojalt som mulig. Og i samsvar med Nilssen (2012) søkt å vise respekt for forskningsdeltakernes integritet ved å opprettholde deres anonymitet. Dette gjaldt informantene personlig, men likevel må jeg kunne diskutere utsagn fritt, selv om det kan tenkes å få følger for arrangementet. Jeg er ansvarlig for å legge frem empiri så presist som mulig, og opp mot arrangementene er jeg friere til å diskutere resultater som ikke nødvendigvis er fordelaktige for dem. Jeg vil tilføye at lite kontroversielt og «rammende» for enkeltpersoners eller et bestemt arrangements renommé kom for en dag. Derfor er prinsipper som informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser for informantene søkt ivaretatt gjennom at resultatpresentasjon publiseres på en måte der informanten ikke risikerer å bli gjenkjent. Likevel er resultatene, i forståelse med informantene, presentert med informasjon om hvilket arrangement opplysninger kommer fra, ettersom dette tilfører studien verdifulle detaljer og forståelse. Jeg har i henhold til NSD retningslinjer utelatt indirekte opplysninger som hvilken stillingsbetegnelse informantene innehar, hva de spesifikt har ansvar for og arbeider med. Dette spurte jeg om, men disse opplysningene er utelatt fra resultatpresentasjonen, og har neppe påvirket studien nevneverdig. Det er et valg som allerede ble tatt da jeg informerte om anonymiteten til informantene i informasjonsskriv. Enkelte, men likevel få, opplysninger er utelatt for å ivareta anonymiteten og for å beskytte informantene, selv om de kunne tenkes å ha beriket resultatene.

Den kvalitative forskningsprosessen er preget av til dels flytende overganger mellom innsamling og analyse (Thagaard, 2018). Av den grunn har jeg søkt å være sensitiv overfor det empiriske materialet ved å spørre: Hva viser det? Hvordan kan det lede til neste steg? Dette i et forsøk på å sette sammen puslespillbrikker av tekstutdragene på en hensynsfull og forsvarlig måte (Nilssen, 2012). Informantene utviste velvillighet da de også var tilgjengelige for oppfølgingsspørsmål, men jeg fant ikke bruk av mange oppfølgingsspørsmål som nødvendig; materialet ble tilstrekkelig dekkende ved bruk av intervjuguiden.

For å styrke troverdigheten argumenterer Nilssen (2012) for at forskeren kan sende data, analyse og tolkninger tilbake til informantene så de kan avgjøre om det som står der stemmer overens med deres tiltenkte «mening» eller budskap. Av hensyn til tidsrammen, og at jeg ikke hadde spurt om dette på forhånd, valgte jeg å la det være. Likevel vil jeg legge dette frem som en konkret etisk betraktning, også med tanke på datas gyldighet: På den ene side har jeg fratatt informantene en mulighet til å kontrollere og etterprøve egne utsagn som en informants rettighet

(Thagaard, 2018). På den andre side har jeg opplyst informantene om deres rettigheter i informasjonsskriv (se Vedlegg. 1). Jeg er ikke i tvil om at jeg har gjengitt empirien i henhold til informantenes mening; ordrette sitat og oppsamlende sammenstillinger for å øke validiteten og unngå egen fortolkning.

Nilssen (2012) understreker betydningen av å utforske og identifisere egen subjektivitet. Gjennom min interesse for idrett, og at jeg er en ivrig tilskuer på ulike typer arrangement, kan det tenkes at jeg håpet å finne at arrangørene står sterkt forberedt for eventuelle terrorangrep for å dempe en personlig «redsel» for å delta på arrangement. Jeg har deltatt på flere idrettsarrangement siden. Like fullt begynte jeg først å tenke på sikkerhet på idrettsarrangement etter at jeg begynte med denne studien. Og redsel kjenner jeg ikke. Jeg deltar på arrangement på lik linje med mange andre foruten en tanke for mulig terror der jeg er. Ens egen subjektivitet innebærer en systematisk og løpende overvåking av hvordan forskerens ulike «jeg» blir aktivert i forskjellige situasjoner. I intervjusammenheng som bar preg av muntlige fortellinger, ble min subjektivitet utfordret når jeg stilte spørsmål mer spontant fremfor å følge planen, selv om innholdet med stor sannsynlighet ikke ble preget. I enkelte sammenhenger var spørsmålene ute etter informantenes personlige mening fremfor erfaringsdeling. Dette understrekes i presenterte, gjengitte resultater.

Forut for intervjuene opplyste jeg i informasjonsskrivet (Vedlegg. 1) at alle deltakere ville bli anonymisert og om min taushetsplikt. Like fullt skulle jeg i henhold til Dalland (2017) sin omtale av skikk og bruk i intervjusammenheng ha opplyst informantene om anonymiteten og min taushetsplikt også idet jeg innledet et intervju. Jeg spurte ved hvert intervju, etter den uformelle innledningsfasen, om det var greit at jeg begynte å ta lydopptak. De samtykket til dette.

Kravene som stilles for god og forsvarlig håndtering av forskningsdata som beskrevet i NSD (2020) og Nord Universitet tilsier at data som informanter har produsert skal lagres på en hensynsfull og forsvarlig måte. Datahåndtering handler om at det blir gjennomført en sikker innsamling av empiri til hvor innsamlede data skal arkiveres. Jeg har derfor lagret lydopptak fra alle intervju, utelatt navn på transkripsjon og til slutt lagret det på et godkjent program gjennom Nord Universitet OneDrive programvare.

4. Resultatpresentasjon

Ord er fetere enn tall og kan tillegges flere meninger. Det gjør dem vanskeligere å flytte rundt på og arbeide med. Enda verre, de fleste ord er meningsløse med mindre vi relaterer dem til ord som står foran og bak ordet vi studerer.

- Miles & Huberman 1984, s. 54.

I kapittelet presenteres resultater fra data samlet inn gjennom fem intervjuer med informanter som er tett tilknyttet noen av de største idrettsarrangementene i Norge: Ski-VM Holmenkollen 2011 (ski-VM Kollen), sykkel-VM 2017, Norway Cup, fotballklubben Bodø/Glimt og ski-VM Trondheim.

Intervjuene gir innsikt i hvordan arrangører forbereder seg på uventede hendelser. Resultatene er inndelt og samlet fremstilt i tre Hovedkategorier: Hovedkategori 4.1. *Terror*, Hovedkategori 4.2. *Risiko og sikkerhet* og Hovedkategori 4.3. *Samvirke*. Kategoriene kom tydelig frem som følge av tematisering og koding av data ut fra Malterud (2017) fire metodiske trinn og intervjuguidens empiri. De tre valgte hovedkategoriene er utgangspunktet for neste fase der jeg sorterer og koder empiri i de tre hovedkategoriers underkategorier, finner mønster og tema som gjenspeiler og kondenserer datamaterialets innhold (Nilssen, 2012; Malterud, 2017).

Jeg starter hver hovedkategori med en kort presentasjon av sammenfattet empiri. Deretter tar jeg for meg hver av de tilhørende underkategoriene i rekkefølge. Jeg sammenfatter først hovedtrekkene ved funnene i hver enkelt underkategori. Deretter illustrer jeg dette med å sitere en informants vesentlige beskrivelser eller flere av de mest typiske enkeltutsagn etter hverandre; sammenfatning i normal skrift, enkeltutsagn deretter og i kursiv. Jeg refererer utsagnene til hvilket arrangement informanten har bakgrunn fra (for eksempel ski-VM i Kollen, Bodø/Glimt).

Hovedkategori 4.1. Terror

Siden problemstillingen søker svar på hvordan norske idrettsarrangører forbereder seg mot terrorangrep, ble det naturlig å navngi første hovedkategori med 1. *Terror*.

4.1.1. Hvorfor er idrett et attraktivt mål for terror?

Det er bred enighet om at høy mediedekning og offentlig oppmerksomhet er sentralt for at terrorister ønsker å ramme idrettsarrangement. Flere informanter peker på terroristenes ønske om å skade flest mulig.

«*Det er jo med bakgrunn i store ansamling av mennesker*» (Bodø/Glimt).

«*[...] med utgangspunkt i å skade flest mulig på minst mulig areal. De som er ute etter å bare skape frykt [...] du har jo de som ønsker få frem et budskap. Det er jo nettopp fordi en har internasjonale media og får oppmerksomhet. De får ut budskapet fort og til veldig mange med stor effekt kanskje. [...] og det er internasjonal medieoppmerksomhet som idrettsarrangement har, veldig ofte. Så jo større arrangementet er, jo mer sårbar er man jo, og risikoen øker [...] og noen er jo ute etter å skade flest mulig* (ski-VM Kollen).

[...] Terror er basert på at de ønsker å skaffe seg oppmerksomhet rundt sin sak. [...] OL i München i 1972, hvor palestinske terrororganisasjoner fikk maks oppmerksomhet for det de gjorde der [...], men store internasjonale idrettsarrangementer, det er mye media, det er det som trigger det, det er ikke noe tvil om det. Men ikke spesielt idrett. Det er det at det er mange folk samlet på ett sted med god mediedekning og de vet at de kan skaffe oppmerksomhet der [...]. Jeg tror ikke idrett nødvendigvis kommer så høyt opp på listen [terrorliste] der, men den oppmerksomheten de klarer å skaffe seg» (Norway Cup).

I intervjuene deler informantene beslektede tanker om hvorfor de tror idrettsarrangement er et utsatt mål for terror. Informanten fra ski-VM Trondheim fremhever også hvilken verdi idrett representerer.

Den som vil utsette noen for en trussel eller skade. Det å angripe det andre objektet, nære, kjært ja. Og for oss i Skandinavia ligger jo idretten nære om hjertet. Idrett er stort på jordkloden. Idrett er jo da dessverre politikk [...] det er klart at på en idrettsarena er de interessert i å spre

politiske budskap. For mange engasjerer idrett. [...]. På andre plasser kan jeg tenke meg at man vil angripe et ungt punkt, [...] for eksempel et religiøst sted, for da er du inne i det mest hellige, religionen» (ski-VM Trondheim).

Informanten fra sykkel-VM kommer også inn på hvilke konsekvenser terrortrusler har for et idrettsarrangement.

[...] Kjernen i alle terrorister er jo å skape frykt [...]. Direkte innmeldt trussel mot nasjonen og at det skulle være et anslag mot et arrangement i Norge, planlagt et terroranslag [i 2014]. Da var det jo bare Tall Ship race og Norway Cup uken etterpå. Og det endret på en måte hele dynamikken og det skapte masse frykt og det gjorde at mange ikke kom til arrangementet (sykkel-VM Bergen).

4.1.2. Hvordan idrettsarenaer blir brukt av personer som ønsker oppmerksomhet for sin politiske sak eller bare for berømmelse

Flere informanter kom inn på hvordan tilskuere og aktivister kan bruke idrettsarenaen for å få oppmerksomhet og spre politiske budskap.

«Det er klart at idrettsarenaene er interessante [for personer med ønske] om å spre politiske budskap [...]. Alt fra når en ensom fotballspiller etter en målfest [skåret mål] tar av seg trøyen også står det noen ting der [på kroppen]. Og det er forbudt i fotballen, men de gjør det likevel. Fordi de vet at om jeg gjør noen ting forbudt, får jeg enda mer oppmerksomhet. Og er man da overtydelig med budskap, så brer det om seg. Så derfor tror jeg idrett er en arena for å spre budskap» (ski-VM Trondheim).

Ski-VM Kollen var spesielt oppmerksom på at den type politiske markeringer som ble forsøkt gjennomført under Lillehammer OL kunne skje under ski-VM Kollen.

«Det var vi spesielt oppmerksomme på. Det var miljøorganisasjoner, politiske organisasjoner som kunne tenke seg å bruke arenaen vår for å markere et eller annet standpunkt gjennom for eksempel å male Holmenkollbakken eller å male unnarennet med hvit flate. Så når man kom om morgenen så er ett eller annet lagt der. Vi var spesielt oppmerksomme på det da» (ski-VM Kollen).

«Politiets tok jo ut sånne som løp i løypene [tilskuere som løp etter syklistene opp Fløyen] [...] Stakkar karen [...], men det ble jo et signal som ble sendt rundt i verden [...] ikke tulle med arrangementet vårt» (sykkel-VM Bergen).

Samtlige informanter var veldig bevisst på at sikkerhetsoppbud ikke skulle gå på bekostning av publikums glede under idrettsbegivenheten. Likevel tas det høyde for konflikter ute i verden i idrettssammenheng, slik som informanten fra ski-VM er inne på med krigen mellom Russland og Ukraina. Flere idrettsarrangement har gjort politiske støttemarkeringer for Ukraina. Norway Cup forteller at de kommer til å ha en markering hvis ukrainske lag deltar på årets Norway Cup. «Ukrainske lag det vil vi nok få. Det kommer vi til å markere på en ordentlig måte. Der oppe, gi støtte til de lagene» (Norway Cup).

4.1.3. Hvordan jobbet arrangører i forhold til terrorberedskap?

Flere av informantene var inne på at de arbeider med tanke på at det kan skje en terrorhendelse og at de står bedre rustet for det om de har det «i bakhodet».

«Så har jeg alltid sagt, ... at en organisasjon blir alltid målt på hvordan de håndterer uforutsette hendelser. Det er jo da du ser om de har planlagt godt eller ikke. Det er om man er forberedt eller ikke» (ski-VM Kollen).

De fleste informantene beskriver at den Nasjonale Trusselvurderingen ligger til grunn for deres sikkerhetsarbeid, og de etablerer terrorberedskap ut fra hva politiets anbefaling går ut på.

«Det er PST som utgir de [Nasjonale Trusselvurderingen], og det nivået de bestemmer at trusselen skal være på, vil jo være føreren for hvilke tiltak politiet må iverksette» (Norway Cup).

«Det beror på om det foreligger en trussel mot Norge [...] og da får vi vurdere [terrorberedskap] det da, for da å kunne dimensjonere [ut fra Nasjonale Trusselvurderingen] hvordan gjør vi det på arenaen [...]. Så kan det være trusler som bare sikkerhetspolitiet i Norge kjenner til, som ingen behøver å vite om, for da skaper det panikk» (ski-VM Trondheim).

Idrettsarrangement er i stor grad drevet i stor grad av frivillig dugnadsarbeid, har ikke like stor forutsetning for å ha terrorberedskap som en profesjonell beredskapsorganisasjon.

Vi har ikke noen spesielt terrorberedskap altså [...] som sivil arrangør, og idrettslag, har vi nok ikke noen forutsetninger for å iverksette noe terrorberedskap [...]. Vi er tilfeldig sammenraska folk alt fra frisører og glassmestere og bankansatte for å drive en turnering [...]. Hvis det skjer noe så vil vi i stor grad bli et bistandsorgan for offentlig områder [...]. Her er våre beredskapsplaner. Vi har gjort det og det. Mye av det er basert på anbefalinger fra politiet og i samarbeid med politiet [...]. La oss si at det skjer en hendelse på en skole, trenger ikke være en terrorhendelser, men brann for eksempel. Vil jo vi raskt finne ut hvor mange som bor på skolen. Kontaktperson til alle lagene som bor der og dermed finne ut om det mangler noen da» (Norway Cup).

4.1.4. Hvordan har terrorangrepene 22. juli 2011 virket inn på idrettsarrangementene?

Flere av informantene har erfart at det har skjedd en endring i hvordan en tenker sikkerhet etter terrorangrepene 22. juli 2011. Gjennomgående beskriver arrangørene at de opplever et sikkerhetsmiljø som er mer profesjonalisert. De er selv veldig bevisste på å ha avklarte ansvarsoppgaver, og å spre det som arrangørene mener er viktig informasjon nedover i rekkene. «Men hovedfunnet i 22. juli-rapporten er jo aktørene som ikke fant hverandre» (sykkel-VM Bergen).

Etter 22. juli, ja, kanskje ... kanskje med en gang. De første ukene etterpå var man spesielt oppmerksom [på potensielle farer]. Jeg husker jo at vi var spesielt oppmerksomme på varebiler som stod parkert. Hvem er det sin? Sånne ting. Også går det ett år, så går det to år, så går det tre år også går det fem år. Så er det ingen som bryr seg om hvite varebiler lenger, dessverre. Så jeg tror den overvåkenheten og den tanken om at noe kan gå galt her og at noe kanskje ikke er som det skulle være ... det tror jeg trenger å påminnes, og det er ikke noens ansvar. Det er alles ansvar. Og det er det som er med organisasjoner, og når du er arrangør. Så må du få det med deg og spredt nedover i rekken helt ned til enkelte funksjonær. Som har en oppgave, jo flere som tenker sånn: Jo flere som har øyne som ser, desto større sjanse er det for å avdekke noe som er på trappene. Men det må påminnes. [...] Jeg tror det er viktig å holde fokus og ta det frem som skrekkeksampler, og ta frem What if-tanken. Og det må man ikke være redd for å gjøre» (ski-VM Kollen).

Informanten fra ski-VM Trondheim underbygger påstanden fra informanten fra ski-VM i Kollen om at det ikke går spesielt lang tid før en vender tilbake til den normale hverdagen og at den umiddelbare overvåkenheten en får etter et terrorangrep gradvis forsvinner.

«Det går jo ikke veldig lang tid etter et sånn terrorangrep har skjedd før vi er inne i det normale igjen. For det er jo og ofte myndighetenes, skal vi si politikk, at vi ikke får la terroreren vinne. Vi får ikke være redde heller. Ut igjen å leve normale liv, for vi bor i et demokrati og har en frihet. Men jeg tenker at de veldig store arrangementene, de har nok lært seg å forebygge at det kan skje. I alle fall så langt vi kan fantasere og har kunnskap om. Så ja, alt kan jo skje. Men det gjelder jo å minimere den risken» (ski-VM Trondheim).

Arrangørene er spesielt opptatt av å tenke gjennom scenarier slik som 22. juli og tørre å tenke gjennom hva det verste som kan skje på et arrangement kan være.

«Jeg kan bare svare for vår egen del der altså. Vi er jo både bedre forberedt, holdt på å si i forhold til tiltak og mentalt. Tidligere så tenkte man kanskje at det skjer ikke her, altså det som skjedde 22. juli. Ingen som kunne tenke seg det på forhånd» (Norway Cup).

4.1.5. Reaksjoner på og konsekvenser av den alvorlige terrortrusselen i 2014

Terrortrusselen sommeren 2014 fikk innvirkning på det norske samfunnet. Arrangement som Tall Ship Races og Norway Cup merket konsekvenser.

«Altså politiet innså jo ganske raskt at Norway Cup kunne være et aktuelt mål. Så det ble iverksatt relativt store tiltak fra politiets side [...]. Det gikk jo på økning av ressurser, kapasiteter av flere politiorganisasjoner, for å ivareta sikkerheten. Men det er klart at vi lurte jo på om det var trygt, om vi skulle gjennomføre. Samme som etter 22. juli [uken etter terrorangrepene] Så den spilte vi egentlig over til politiet; anbefaler de eller anbefaler dere ikke å avlyse?» (Norway Cup).

Flere fotballklubber trakk seg fra Norway Cup som følge av terrortrusselen.

«Enhver klubb og lag må ta sine egne vurderinger altså. Hvis de føler at dette ikke er noe de kan delta på, så har vi forståelse for det altså [...] jeg vil si overraskende få [fotballklubber som trakk seg] som akkurat jeg nevnte» (Norway Cup).

Norway Cup fikk flere henvendelser fra bekymrede foreldre som lurte på om det var trygt på Norway Cup i 2014.

«Vi hadde akkurat oppgradert Ekebergsletta. Gravd opp og sådd, og lagt nye fine gressbaner, så da hadde vi henvendelse som lurte på om vi var sikre på at noen ikke hadde gravd ned bomber da» (Norway Cup).

Likevel bar terrortrusselen i 2014 preg av at få lag trakk seg.

«Nei det er nok at de opplever det som trygt allikevel. Den 22. juli terroren, det var jo en vekker for mange, men også etter det er mitt inntrykk at de opplever Norge generelt som sikkert. Og Norway Cup og arrangementer i Norge som sikkert. Jeg tror nok det altså. At det er grunnen til at få lag trekker seg» (Norway Cup).

Uansett hvor mange sikkerhetstiltak som iverksettes kan en, og skal en, heller aldri garantere at noe er hundre prosent trygt.

«Ja det var rett før arrangement startet. Så kom det jo en direkte innmeldt trussel mot nasjonen og at det skulle være et anslag mot ett arrangement i Norge. Planlagt et terroranslag (sykkel-VM Bergen).

4.1.6. Hvordan har terrorangrepene 11. september 2001 virket inn på idrettsarrangementene?

«Ja, vi har jo forhørt oss og så har vi gjort en risikovurdering. Hvor trolig er det at det skjer hos oss? [...]. Jeg tenkte hvem vil gjøre skade på Östersund [skiskytter-VM 2017] og reise opp til Östersund? Det går knapt nok fly [...], det er mer trolig at det skjer i Stockholm til forskjell fra Trondheim. Nå er det jo blitt nasjonalsporten [i Stockholm og Trondheim]. Det er en stor skala, viktig handelssted» (ski-VM Trondheim).

Med-informanten fra ski-VM Trondheim fortalte at terrorister også utfører angrep i mindre byer:

«Tyskland for eksempel. Plutselig er det en liten by som jeg ikke har hørt om. Bil som har kjørt inn i en folkemengde. De har jo ulike motiver bak som ikke vi kjenner til. Vi vet jo ikke, det er jo ikke mulig å vite».

Terrorangrepene 11. september 2001 og terrorangrep i Asia har ført til at flere store idrettsarrangement er blitt avlyst kort tid etter angrepene. Etter terrorangrepene 22. juli 2011 beskriver informanten fra Norway Cup en situasjon som bar preg av det inntrufne:

«I tillegg så er det nok en politisk vilje at man ikke skal gi etter for sånne trusler da. At det ikke skal styre agendaen i samfunnet, og gjøre sånn at vi må leve på en annen måte enn det vi normalt ville gjort. Så har vi for så vidt tapt på en måte, vi har jo det. Å avlyse på grunn av det. Da har de oppnådd hva de ville disse terroristene, for å kalle det det» (Norway Cup).

Hovedkategori 4.2. Risiko og sikkerhet

Alle informanter beskrev at de benytter ROS-analyser i mange vurderinger. Sikkerhetssjef har det overordnede ansvaret for ROS-analysene og sikkerhetssjefen blir spesielt viktig når de skal operasjonaliseres. Felles for arrangementene er at vurderinger av risiko og sikkerhet skjer i tett samarbeid med involverte aktører. Fra svarene kan en lese en bred forståelse av at det er mange faktorer som spiller inn, som for eksempel konfliktbildet i verden, når de skal vurdere risiko og hvordan de planlegger sikkerhet. I tillegg følger arrangørene de retningslinjer politimyndighet, særforbund og de internasjonale forbundene gir. Det har også økt kostnadene til sikkerhet.

4.2.1. Hvordan arrangørene bruker Risiko og sårbarhets (ROS) analyser

Alle informanter kom inn på at de i stor grad benytter ROS-analyser for mange ulike scenarier. *«Også har vi gjort en risikovurdering. Hvor trolig at det skjer hos oss?» (ski-VM Trondheim).*

Alle informanter var opptatt av å utforme ROS-analyser på områder en vanlig tilskuer ikke nødvendigvis har tenkt på.

«Ja, altså det er utrolig mange aktører [...] egen brann-ROS, egen politi-ROS, egen ROS for race Security, Venue-ROS. You name it. Ja, altså det var på hundrevis» (sykkel-VM Bergen).

ROS-analyser er en viktig støtte når det skal tas ulike vurderinger.

«Vi må jo ta det med i vurderingene når vi setter oss ned og tenker alle mulige varianter [...] Så vi klassifiser sannsynlighet. Om en skal gjøre sånn eller sånn med en ROS-analyse. Ved andre typer analyser må vi gjøre noen beregninger» (ski-VM Trondheim).

Felles for alle arrangementene er at prosessen med ROS-analyser foregår i tett samarbeid med involverte aktører, deriblant politi, helsevesen og kommunen hvor arrangementet finner sted. Og at det arbeides konkret med ROS-analyser gjennom hele planleggingsprosessen. Aktørene lager ROS-analyser om det gjelder en breddefotball-turnering som Norway Cup eller Norgesmesterskap i fotball.

«Vi har jo et samarbeid med politiet inn mot hver kamp. Uansett om det er Bardu [idrettslag] eller Roma vi møter [...] der politiet alltid er i dialog med etterretning og politidistriktet i regionen som har [ansvar for] motstanderklubben som kommer til oss. Om hva som forventes, antall, hvem som kommer, antall risikosupportere, oppholdssted Bodø, hotell i Bodø og så videre [...]. Men så er jo sikkerhet og etterretning ferskvare, så dette kan jo endre seg til og med på kampdag (Bodø/Glimt).

Informanten fra ski-VM i Trondheim har erfaring fra skiskytter-VM i Östersund 2017 og beskriver en situasjonsforståelse ute i verden som kan være preget av hendelser som påvirker idrettsarrangement og deres vurdering av risiko og sikkerhet.

«Så det er klart at vår sikkerhetssjef samråder seg med svensk sikkerhetspoliti. De hadde omverdensovervåking. Hva skjer nå ute på jordkloden? Og vi har jo en del gjester fra ulike steder. Er det noen av de som er i konflikt med hverandre?» (ski-VM Trondheim).

4.2.2. Hvordan arrangørene arbeider med sikkerhetsforberedelser

Av svarene kan en lese en bred oppfatning av at sikkerhetstenking har vært dypt koblet sammen med planlegging og gjennomføring av arrangementene.

«Og med sikkerhet for oss så er det egentlig alt kan du si [...]. Og den personens [sikkerhetssjefen] oppdrag var å se til at alle andre ble informert om sikkerhetsmodus, så alle hadde kunnskap [...]. Altså sikkerhet for meg er alt i fra at alle våre frivillige skal ha noen type av sikkerhetskunnskap. Det vil si om jeg ser en veske som virker å være gjenglemte. Hva skal jeg gjøre med den? Skal jeg begynne å pille på den eller smeller det da? Eller skal jeg rapportere det til noen? Hvordan skal jeg håndtere det?» (ski-VM Trondheim).

Samtlige idrettsarrangører har en sikkerhetssjef. Sikkerhetssjefen er involvert i forberedelsesarbeidet og gjerne i oppstartsfasen av mesterskapene, men det er ulik praksis på når sikkerhetssjefen formelt blir ansatt. En informant beskriver at sikkerhetssjefen deres var på plass tidlig i planleggingsprosessen, men først ble ordentlig koblet på da det gjenstod åtte måneder til mesterskapsstart. Til forskjell fra ulik praksis når sikkerhetssjef formelt blir ansatt har politiet vært tidlig på plass og i tett dialog med de ulike arrangørene gjennom hele prosessen i forkant av og under mesterskapene.

«Politiet inkludert, politiet som de skal være, men i forhold til sikkerhet, så var de veldig flinke til å være tidlig på. Både forstå hva vi skal inn i og hva de kan bidra med inn i dette arrangementet» (ski-VM Kollen).

Frivillige har også fått også opplæring i grunnleggende sikkerhet. Og frivillige er fremdeles sterkt involvert også med tanke på sikkerhet, men kanskje i en litt annen form enn tidligere.

«Oktober 2018, og da var det 100 prosent frivillig basert sikkerhet da det var vaktmannskap, som jeg kalte det. Da hadde vi en haug med gjerne eldre mennesker som har vært her siden 1980-tallet. Sto på sin plass og skulle se kamp. Hvorpå sikkerhetssjef fikk 6000 i året for å være sikkerhetssjef, en pensjonert politimann» (Bodø/Glimt).

«Det internasjonale skiforbundet krever at lokal, nasjonal politimyndighet har ansvar for sikkerheten for arrangementet» (ski-VM Kollen).

Det var bred enighet om at sikkerhetskostnadene har økt med årene. Noen var også inne på at det enorme budsjettet på sikkerhet også utelukker enkelte nasjoner fra å arrangere et internasjonalt mesterskap.

«Sikkerhetskostnadene er jo enorme. Så det blir litt sånn at de fattige får ikke lov, og de rike får lov. De som har råd, får lov» (Norway Cup).

Arrangørene har egne sikkerhetsplanverk for statsbesøk og kongelig besøk, og de er meget klar over at statsbesøk er utfordrende. Det er mange forberedelser som skal til.

«Du kan tenke tanken, du kan jo ha en VIP og kongelige til stede. Hva skjer hvis det er bombetrussel? Hvordan håndterer man det? Hvor er evakueringsveiene? Vi måtte jo bygge nye veier, lage nye bruer. For alt var ikke på plass [...]. Eller en kongelig fra en nasjon så må vi jo som arrangør få vite hva/hvem det er som kommer. Det er ikke bare en person, men et helt

apparat. Og hvordan koordineres det inn, og det gjøres gjennom politi og de ressursene. Så hvor er helikopterlandingsplassen, og hvis vi må evakuere raskt ...» (ski-VM Kollen).

Det er et ekstra sikkerhetsoppbud når det kommer VIP-gjester.

«Det var jo 16 sånne venues [samlingssted] på utsiden. Alt som går på skjenkebevilgning. Sikkerhetsplanverk for disse VIP-teltene. Det er massivt. Vi telte jo og det var 2000 mennesker som skulle ha gratis mat og drikke i en uke. Det ligger midt i kjernen der. Der har du alt sikkerhetsmessige rundt det. Du skal jo ha sikkerhets- og beredskapsplanverk for alt av installasjoner» (sykkel-VM Bergen).

4.2.3. Hvordan arrangørene forbereder seg på ulike scenarier inklusive mulige terrorangrep

Resultatene viser et tydelig innarbeidet tankesett om at det alltid skal tas høyde for at det verst tenkelige kan skje. Flere aktører øver aktivt på mange ulike scenarier, men det er ulikt hvordan dette gjøres i praksis.

«Altså table top er ordet som betyr på bordet. Man samler de viktigste hodene rundt et bord [...] så spiller vi inn en hendelse som kan skje. For eksempel T-banekrasj med utøverbuss. Hvem løser det? Også ser vi på hverandre, og Ruter sitter der, politiet sitter der. Hvordan stenger man veien, man går gjennom hele gangen. Hvordan løser man en sånn sak? Hvem varsler foreldrene? Hvem varsler pårørende? Rett og slett spiller et spill hvor du går inn og hvor du gjerne drar frem de helt vanskeligste sakene som tenkes kan» (ski-VM Kollen).

«For hvis du vet hva det verste som kan skje er, hvordan håndterer man det. Media, pårørende, politi og brann. Og ikke minst er sykehuset forberedt. Vi har tett dialog med Ullevål og universitetssykehuset. Hvordan håndterer de det og så videre. Det å tørre å tenke det verst tenkelige og være helt sikker på at alle har forstått hvem som gjør hva i en sånn situasjon. Hvem skal ikke gjøre noe nå? Det er nesten like viktig. Hvem skal ikke uttale seg for eksempel. Det var utrolig nyttig. Også skjedde det noe underveis da som vi så nettopp fordi vi hadde øvd på vanskelige situasjoner, da kunne vi håndtere litt enklere situasjoner» (ski-VM Kollen).

En informant hadde erfaring fra skiskytter-VM i Östersund 2017. Der øvde de på ulike scenarier som:

[...] en bil med eksplosive varer hadde veltet og begynte å lekke ut på parkeringen. Og vi visste ikke hva det var [...] hva betyr det her? Også fikk vi øvd på det, hva gjør man nå? Rent teoretisk [...]. Vi må i alle fall ha trent på det, og tenkt gjennom. Det er ikke alt vi kan tenke gjennom, men det har jo noe med at jo flere [scenarier] du har tenkt gjennom, desto mer i beredskap er hjernen din. Du skjønner mer hvem det er som skal ta hvilken avgjørelse [...]. Man kan ikke stå å se på hverandre. Det må være noen som kjenner på at det er noen som har ansvaret her og ta en beslutning» (ski-VM Trondheim).

4.2.4. Hvilke typer sikkerhetstiltak benytter arrangørene?

Flere informanter kommer inn på hvilke sikkerhetstiltak de har på idrettsarrangementene sine. Et idrettsmesterskap er spesielt sårbart fordi det får stor mediedekning. En informant beskrev hvordan de aktivt bruker media til sin fordel for å oppdage personer med politiske budskap eller noe som ikke hører hjemme på idrettsarrangement.

Ja vi har jo de kameraene som følger løperne. Kameravinklingene er jo stort sett dekt 100 prosent, selve løypa. Så alle de hodene kameraene sveipet over på forhånd av NRK [NRK var produsent]. De er jo kjempeflinke på det. De kjører på en måte sånn dummy-løp i forkant og filmer og ser hva er kameraet kan treffe her både av folk og utøvere og ikke minst eventuelle politiske budskap» (ski-VM Kollen).

I tillegg til stillbilder ble dataene fra kameraer tatt vare på for en kort periode, men det var ulikt hvor lenge dataene ble lagret før de ble slettet.

«Men dem hadde en viss tidslimit på lagring. De zoomet jo inn hvis jeg stod på parkeringsplassen og de zoomet så kunne de se at jeg spiste en baguette [...]. Så hadde de et kjempedetaljert system på det der. Zoomet inn på det de måtte. Så hvis dem fikk rapportert en hendelse så kunne de gå tilbake i dataene som var lagret og finne ut hva som hadde skjedd» (ski-VM Trondheim).

Felles på alle arrangementene er økt bruk av kameraovervåking med optisk zoom som er så avansert at de kan.

«Og kan se hva du spiser på brødsdiven på felt b, rad 2, plass 8» (ski-VM Trondheim).

Kameraovervåkingen har hatt en teknologisk utvikling på den måten at det kan tas stillbilder om det er nødvendig. I tillegg er kameraovervåking i aller høyeste grad kostnadsbesparende. «Kameraovervåking er et veldig bra system, det gjør at vi kan redusere antall politi, redusere antall vektere fordi man har en veldig god overvåking [...]. Du har jo de som ønsker å markere standpunkt [...]. Vi hadde kameraovervåking for hele anlegget. Så vi hadde noen som fulgte med på bannere, politiske bannere, politiske budskap på bannere og på skriftform som vi ikke forstår [...]. Så hadde vi noen som fulgte med og klikka bilder og sendte det ut til de som kan oversette og hva var egentlig det her?» (ski-VM Kollen).

Kameraovervåking benyttes ofte på områder som er ekstra sårbare.

Nå har vi investert store summer i nytt overvåkingssystem på Aspmyra [...]. Så har man litt sånn på utsatte seksjoner som er hjemmesupporterseksjon og bortesupporterseksjon. Da har man kamera som en kan disponere med tanke på at vi har subjektive kamera, og bevegelige med veldig god optisk zoom. Så har du gjerne tre og fire og fem kameraer på de seksjonene til enhver tid. Der du spoler tilbake, du klipper ut stillbilder og video. Du har veldig god kontroll på det som foregår, for å si det veldig enkelt. Du har utvalgte personer eller grupper som du veldig enkelt gå inn å zoome. Det er fantastisk med zoom. Hvis lyset går, går systemet over på nattmodus. Du har en sånn, kall det en backup, som er veldig god for oss å ha» (Bodø/Glimt).

Flere informanter beskriver hvordan de skal håndtere situasjoner som fort kan komme ut av kontroll. Felles for disse er at de ønsker å løse konflikter på lavest mulig nivå før en eventuell konfrontasjon.

«Heimdall Security tror ikke jeg skal si at de øver på det [scenarier], men de har en ide om hvordan de håndterer situasjonen. Den tryggeste måten det er blitt etter hvert, er å la situasjonen være, ikke gå inn i det nødvendigvis, med mindre det virkelig er nødvendig. Det gjorde vi ved et par anledninger der vi gikk inn og tok ut folk [med bengalske lys]. Det resulterte i at det eskalerte ganske voldsomt på feltet» (Bodø/Glimt).

En annen informant peker i en retning på hva militære har å gjøre på en idrettsarena.

«Jeg skal kunne bruke penger og ha det lite godt når jeg er der inne [på idrettsarrangementet]. Så jeg får den opplevelsen. Samtidig så skal det stå militære utenfor på arenaen. Hva er det her for noen ting?» (ski-VM Trondheim).

Av svarene fra informantene kan en lese at enkelte sikkerhetstiltak har kommet som følge av nye metoder innenfor tidligere terrorangrep og nye metoder for terror.

«Den sivile flytrafikken ja. Det var jo flyforbudssoner over der kjerneområdene på arrangementene satt. Det handlet om å sortere ut uønsket atferd der inne. Type droner, og den type ting. Og det er på grunn av terrorfrykt at noen kan slippe noe fra luften. Vågen ble jo stengt. Byen blir jo stengt ned. En vil jo ikke ha noen inn i løypen. Dette med tunge kjøretøy, ekstra vakthold ved entry og departure punktene, sant? En rekke sånne sikkerhetstiltak» (sykkel-VM Bergen).

Det som kanskje for noen ser ut som tilfeldige parkerte biler, traktorer eller lastebiler på arrangement er plassert der av en grunn. Felles for informantene er at de ville at publikum skulle kjenne at arrangøren har brukt mye ressurser for at du og jeg skal føle oss trygge og sikre, og samtidig ikke føle oss innestengt.

«Vi hadde en avtale med jeg tror det var et lastebilselskap, der vi fant noen sjåførere som dro ned kvelden før og stilte biler foran. Men langt borte på veien sånn at man ikke så de på Medal Plaza. For da skulle man oppleve seg som innestengt [...] Så vi gjorde tilfeldige blokader. På noen steder stod det en traktor, litt heftig til. Det hadde jo vært katastrofe, så klart om noen hadde kjørt inn i en folkemengde, men der er det også viktig at de står såpass langt borte, men fremdeles er synlige for mennesker som står på Medal Plaza. De skal kjenne at «jeg er sikker her». De har tenkt på sikkerheten. Det er også viktig at sikkerhet finnes der, men den får ikke være for nære på» (ski-VM Trondheim).

Av noen av svarene kan en se at hvis det blir ringt inn en trussel finnes det et standardisert planverk for hvordan arrangører skal håndtere ulike trusler.

«Vi har jo et eget sentralbord, med et hovednummer inn til Norway Cup, så de har jo på sentralbordet der et eget skjema hvor de skal fylle ut hvis noen ringer en. Det bør ikke være en bombetrussel for så vidt, men det kan være tips om at det skal bli utført straffbare hendelser. [...] det var politiet som utarbeidet det. Hvem ringer, språk, dialekt, mann, dame, spesifikk, uspesifikk trussel også videre» (Norway Cup).

Flere informanter beskriver at det er utfordrende å håndtere trusselsituasjoner, men at det er noe de aktivt øver på og forbereder seg på nettopp for å unngå panikk. Bodø/Glimt opplevde en bombetrussel på Aspmyra i 2017.

«Det ble jo ringt inn [bombetrussel] til hele administrasjonen [...] ingen svarte dette afrikanske nummeret, men så var det til slutt en som gjorde det. Og han fikk panikk, så han bare løp og møtte tilfeldigvis noen i ytterdøra. Så sa han: «Den bombetrusselen, må få alle ut», og så forsvant han. Så ble det en sånn kaotisk situasjon ut av det da. Men den løste seg i den forstand av at kampen var helt mot slutten og politiet og daværende sikkerhetssjef fant ut at en evakuering vil best skje ved at vi nå ikke vinner den kampen her, som vi heller ikke gjorde, og da vil folk bare forsvinne med en gang. I stedet for at vi skaper panikk og stoppet kampen og begynte med en evakuering» (Bodø/Glimt).

Ski-VM i Kollen hadde også iverksatt andre type tiltak for hvordan de skulle håndtere en eventuell trussel og unngå panikk.

«Vi hadde ferdiginnspilte speaker-tekster [...]. Så hvis det virkelig drar seg til, sånn bombe, så er det ikke lett å få en speaker til å være rolig og si hva du skal. Så har vi ferdiginnspilte [speaker-tekster], så kunne vi trykke på en knapp, så går den teksten ut. Og tekster til skjermene, alle skjermene informerte sånn og sånn. Og da kunne vi On demand skrive eksakt hva dette handlet om. Men også noen ferdigtrykte [speaker-tekster] som man kunne kjøre rett ut, en hendelse. Gå rett på den. Så det var veldig gode forberedelser og mye var jo øvd inn på forhånd. Det handler om å være forberedt, som jeg har sagt noen ganger. What if? Altså, og øvd på det og at det faktisk det som skal gjøres når det skjer, punktum» (ski-VM Kollen).

Felles for de store internasjonale idrettsarrangementene er at det foretas visitasjon som et virkemiddel for å unngå at farlige/ulovlige gjenstander kommer inn på arenaen. Det varierer om det er profesjonelle vektere eller frivillige funksjonærer som gjør dette.

«Det som vi har generelt i Eliteserien og med mindre helt spesielle ting, er alltid skjerpet visitering på hjemme- og bortefelt [...]. Også er det da våre vektere som står for visitering og den type ting, som de andre ikke trenger å håndtere selv. Det er gjort på en måte ved en grunnbemanning. Også har vi det jeg kaller en økt bemanningskamp. Og det er ikke nødvendigvis en risikokamp, det er vel egentlig der vi har et høyere publikumsantall enn det 15. stykker kan betjene på en god måte. [...] Når vi kommer til Europa [spill] er det mer eller mindre absolutt alle eller de Heimdall Security service kunne få inn. I tillegg leide vi inn 20 militære, i tillegg til at politiet kom med det politioppbudet de krevde sjøl da, og det var jo et massivt politioppbud som vi måtte betale vanvittige summer for» (Bodø/Glimt).

4.2.5. Retningslinjer DSB veileder for sikkerhet ved store arrangementer

Det var bred enighet blant informantene at DSB sin veileder om sikkerhet ved store arrangementer er nyttig.

«Og bruke DSB veileder, og man bruke den kunnskap som ligg der, framfor å kom opp med nye ting hele ting» (Norway Cup).

Samme informant uttalte.

«Jeg opplever det som ganske sånn rettet mot kanskje mot mer mot enkeltarrangementer som konserter, store konserter og sånne ting. Hvor relevant den er for vår del. Det vil jo selvfølgelig være på en del områder. Men der er det jo mye gode tips, og veiledning til hvordan man kan bygge opp beredskapsorganisasjon» (Norway Cup).

En annen informant beskriver.

«Veilederen er veldig viktig, viktig at arrangørene bruker» [...]. Det var behov for et standardisert planverk på tvers, sånn at man kunne dra nytte av [...]. Mange har jo fantastiske planverk også sånn. Men det er jo ingen deling på tvers. Så det var jo litt sånn ja. Så det har vi prøvd å ta lærdom av» (sykkel-VM Bergen).

Hovedkategori 4.3. Samvirke

Det var bred enighet blant informantene om at samarbeid og avklarte ansvarsforhold og arbeidsoppgaver er et av de viktigste momentene for å få til et vellykket og sikkert arrangement. Flere fortalte at det er sentralt å avklare hvilke forventninger de som arrangør skal oppfylle og hvilke forventninger stat, kommune, særforbund og internasjonale forbund har til arrangøren. Dette for å unngå at en havner i problemer i form av en økonomisk smell eller annen type misforståelse fordi en ikke har avklart tilstrekkelig forut for arrangementet.

4.3.1. Ansvar

Idrettsarrangement som strekker seg over store geografiske områder har utfordringer med hvem som har det ledende ansvaret på sikkerhet.

«[...] uavklart mellom arrangør og kommunen spesielt hvem som skal ha lead på, kan du si, på sikkerhetsbiten [...] At de [arrangøren] oppfattet at det var kommunen som håndterte den sikkerhetsansvarlige biten. Men så ble det jo veldig tydelig for arrangøren at de faktisk ble pålagt fra kommunen, dere må ha en egen sikkerhetsansvarlig. [kommunen] ivaretar ikke arrangører sin del. Dere [arrangøren] som må sørge for planverk ... også hva er godt nok? Hvem skal ha ansvaret? (sykkel-VM Bergen).

Informanten fra ski-VM Kollen fremhever også utfordringer med ansvarsforhold.

«Ja det overordnede ansvaret er jo litt problematisk egentlig, er jo fortsatt en av de områdene som er problematisk. Hvem har egentlig ansvaret for marka liksom. Det er jo ikke billettert område, men det vi har gjort og det vi gjorde under VM og det gjør vi fortsatt. I dag og i helgen som var. Det vi gjør er, det er kommunen sin skog. Men arrangørene har et ansvar for å koordinere tilretteleggingen av for publikum» (ski-VM Kollen).

4.3.2. Samarbeid og koordinering

Ski-VM i Kollen måtte stenge av byrom på grunn av medaljeutdelingen på Medal Plaza i Karl Johans gate. Når store byrom stenges av er arrangørene avhengige av samarbeid på tvers av ulike sektorer. De fleste informantene uttalte at de måtte stenge byrom og gater på en eller annen måte, og det gjør det spesielt utfordrende.

«Om det skulle være en T-banelinje som stod, eller brøyting som måtte til eller en vannledning som lakk. Alt som egentlig foregår av det daglige i en by da. Ja, vi stengte jo Karl Johan. Disse og alt dette må jo koordineres. Og de kommunale ressursene stilte opp og var til stede. Vi hadde faktisk 24/7 vakt på det. Så der satt det folk hele tiden med beredskap hvis det skulle skje noe. For det var betydningsfullt hvis det skulle komme store mengder snø eller hvis det skulle skje noe i byen, en kollisjon som sperret en vei. Da måtte man raskt legge om sånn at man fikk opp både utøvere og folk, og publikum» (ski-VM kollen).

Informanten fra ski-VM Trondheim forteller også at de blir nødt til å stenge av helt sentrale byrom når medaljeutdelingen skal foregå i 2025. Alle informantene kom inn på at de hadde besøkt ulike mesterskap i forkant av eget tilsvarende for å observere og få informasjon om hvordan andre aktører forberedte seg på mesterskap. Informantene innhenter kunnskap fra mange forskjellige typer arrangement, både konserter og arrangement i helt andre

idrettssjangre. Slik som ski-VM Trondheim dro til VM i skiflygning i Vikersund 10-13. mars 2022 og uttalte følgende fra turen:

«Ja, nei, men det er jo når vi var i Vikersund [skiflygnings-VM]. Så ser vi på hvordan de har gjort det. Vi ser på tidligere arrangører hvordan de har gjennomført det, og fikk utnyttet det» (ski-VM Trondheim).

De ulike idrettsarrangørene har klare roller ved at de har egen sikkerhetssjef/helse-miljø- og sikkerhetsansvarlig, og mediesjef for å nevne noen. Fra svarene kan en også lese en bred forståelse av at det er viktig at informasjonsspredning når alle instanser, at de fleste kan litt om alt og at de får tilstrekkelig informasjon om det arrangøren mener er nødvendig. Det gjøres gjennom hyppige møter i forkant og under mesterskap. Hvis noe uforutsett inntreffer, er en forberedt.

«Du skjønner mer hvem det er som skal ta hvilken avgjørelse [...], man kan ikke stå å se på hverandre. Det må være noen som kjenner på at det er noen som har ansvaret her og ta en beslutning» (ski-VM Trondheim).

Det kan også finnes et operasjonssenter eller et operatørrom hvor en samler involverte aktører og der viktige avgjørelser tas. Alle informantene var opptatt av betydningen av operasjonssenter/operatørrom fordi så store og komplekse arrangement involverer svært mange aktører.

«Vi hadde noe som heter operasjonssenter i Holmenkollen. Det var jo på en måte operativt på dagen og hele tiden. Det er en felles operasjonssentral [...]. Der satt politi, våre folk, Ruter, transport. Alt som kan påvirkes for å få folk opp og det som skjer i anlegget [...]. Også hadde vi noe smart, syntes vi da, i tillegg. Vi hadde KOS, koordineringssenter i sentrum [...]. Det var beredskapssjefen som ledet, og der satt alle de kommunale ressursene som kunne tråkke til» (ski-VM Kollen).

Det er mange aktører som er involvert når det skal arrangeres et stort internasjonalt idrettsarrangement noe informanten fra sykkel-VM Bergen understreker.

«Det var jo en mengde med sånne stakeholders, aktører eller samvirkeaktører. Det er jo et massivt bilde der. Men du kan si at du har noen hovedaktører. Det er jo de som har ansvar for planlegging i byrommet. Det er jo veldig veldig komplekst [...], det er jo alt fra politi, brann og helse som er helt sentrale. Så har du de kommunale myndighetene, du hadde Bymiljøetaten

også hadde du Eiendom. Også har du Statens vegvesen, fylkeskommunene, strøm, BKK, alt som går på tele. You name it. Forsvaret selvfølgelig. Havnen, helt endeløst» (sykkel-VM Bergen).

4.3.3. Beredskap og publikumshåndtering

Informanten fra ski-VM Kollen var inne på at arrangement blir «målt på» hvordan arrangører håndterer uforutsette hendelser. Det er det som er avgjørende for å se om de har planlagt godt eller ikke. Dette fikk for eksempel ski-VM Kollen merke allerede på første konkurransedag.

«Den første lørdagen i VM, da hadde T-banen glemt å koble på de store vognene sine. Så de hadde bare en fjerdedel av kapasitet [...] The Black Saturday kaller vi det. Det som er, er det vi blir målt på nå. Det er hvordan vi håndterer dagen etter. Da var det smilende funksjonærer, systemet virket [...]. Det er sannsynlig at uforutsette ting oppstår når det er så store og komplekse arrangement, men alt handler til syvende og sist om hvordan hendelsene blir håndtert og også hvordan det bidrar til noe positivt» (ski-VM Kollen).

Flere av informantene beskriver type beredskap de har i forhold til Crowd-management⁹ og hvilke tiltak de hadde satt til verks for hvordan de skulle få til en god publikumshåndtering.

«Vi hadde jo gått gjennom dette med hendelser, og spesielt dette med Crowd-management. Det brukte vi ganske mye tid på. Og der hadde vi spesialister både fra England og internt hos oss som har utdannelse på dette med Crowd-management. Vi gikk gjennom og spilte hvor er flaskehalsen for trengsel? Hva kan skje hvis det er masse forflytning eller rømning? Hvor kan det oppstå situasjoner som er skumle? Da hadde vi simuleringsverktøy. Digitalt, simulerer med tall og prikker på et kart [med fiktive mennesker] som løper gjennom og ser hvor fort det går. Oi, her er det for trangt ja» (ski-VM Kollen).

Sykkel-VM Bergen hadde også stor oppmerksomhet på Crowd-management.

«Så vi jobbet jo med veldig profesjonaliserte miljøer i forhold til Crowd-management. Der hadde det vært mange ulykker [før]. Eller både ulykker og terror» (sykkel-VM Bergen).

⁹ Crowd-management handler om god publikumsstyring, kontrollere større menneskemengder og forflytningsmønster (Veileder for sikkerhet ved større arrangementer, 2017). Crowd-management handler om god publikumsstyring, kontrollere større menneskemengder og forflytningsmønster (Veileder for sikkerhet ved større arrangementer, 2017).

Det er ofte enkle midler som skal til for å være i beredskap hvis en ulykke eller panikktilstand oppstår, men det kommer gjerne av god planlegging og forberedelser.

«Vi gjerder jo veldig mye inn da. Gjerder er skumle når det blir trengsel, så i stedet for at de er skrudd sammen helt sånn ticht så hadde vi stripset mange, og mange vakter hadde knipetang. Og kan bare klippe og åpne opp hvis man må. Man hadde bestemt hvor det skal skje, sånn at det ikke skaper nettopp disse situasjonene [farlige situasjoner] og kan spre publikum ut» (ski-VM Kollen).

Om det er dommeren som blåser i fløyta eller medaljeseremonien på Medal Plaza som er over, så skal alle hjem samtidig. Ski-VM Kollen forteller om ulike tiltak de gjorde for å holde igjen publikum for å unngå trengsel, som i verste fall kunne skape farlige situasjoner:

«Ruter-systemet som har vektere på alle stasjonene som kan si situasjonen er sånn og sånn nå. Det er kanskje lurt å holde igjen publikum nå. Ikke la alle gå hjem med en gang [...]. La dem holde dem igjen på stadion [...]. Og kan spille god musikk eller vi lager noen ablegøyer så vi holder på noe av publikum. Sånn at ikke alle drar hjem samtidig. Vi forklarte situasjonen; nå er T-banene fulle. De går ikke normalt før om en halvtime, så ta det med ro» (ski-VM Kollen).

4.3.4. Hvordan kan beredskap planlegges bedre?

Fire av fem informanter ga detaljrike svar på spørsmålet: Hvordan kan beredskapsplanlegging og terrorberedskap på store idrettsarrangement forbedres. En informant beskriver at det er ressurskrevende å arrangere idrettsarrangement på et internasjonalt nivå, men at de tar i bruk ressurser som allerede finnes i samfunnet.

«Vi fikk jo veldig mange ressurser tildelt. Både tildelt gjennom i organisasjonen, men også med rådgivere som var med på møter og ga oss råd [...]. Like mye spille på de kommunale og politifaglige, forsvarets ressurser som finnes, og spille de inn, og spille de gode og se den ressursen de har [...]. Vi så jo at det å hente ressurser, kompetanser, er like viktig som å hente penger. Istedenfor å si kan dere by på kroner, så kan dere by på en person med kompetanse» (ski-VM Kollen).

Det var bred enighet blant informantene på spørsmålet om hva som skal til for å oppnå et trygt og vellykket arrangement. Det handler fra arrangørene sin side om tilbøyelighet til å ta i bruk de ressursene som allerede finnes og ikke måtte finne opp alt på nytt. Det er mange i samfunnet

som på en eller annen måte kan bidra med mye eller lite. Ski-VM i Kollen benyttet en del av den offentlige transportseksjonen i Oslo. De kjørte frem og tilbake fra Kollen til sentrum aktivt under mesterskapet.

«Vi har jo en transportseksjon [...] med 30 talls biler [...]. De har også øyne som ser ting som kan rapportere på ting opp og ned, langs vei. Også sier de nå er det vanvittig med folk som kommer opp langs vei X, også rapporterer de det inn. Så er man forberedt, så flytter man etter med ressurser, der hvor ressursene trengs mest» (ski-VM Kollen).

I likhet med ski-VM i Kollen kom det mange tilreisende politimenn og -kvinner til sykkel-VM i Bergen, som allerede hadde opparbeidet kompetanse og erfaring fra tidligere gjennomførte idrettsmesterskap i Norge. Det er enda et par år til ski-VM i Trondheim 2025 går av stabelen, men arrangøren har allerede gjort seg noen tanker om hvordan de kan benytte ressurser som for eksempel:

«Så er jeg glad over, overfor Politiskolen om det kommer noen fra trafikkpolitiet som vil trene på å vinke biler til høyre eller venstre. Det er jo perfekt om det står noen uniformerte personer med litt myndighet. Det hjelper jo også. Det må vi forsøke å få til» (ski-VM Trondheim).

Flere av informantene fortalte at de hadde beredskapsplaner også når det kommer til terror. Det ble opplyst at noen ikke kunne gå i detalj på dette med den begrunnelse at opplysningene ville avsløre kapasiteten til politiet.

«De kan forbedres gjennom godt samarbeid med kompetente mennesker. Og erfaring, men også nytenkning, og tenke tanken tidlig nok. Alt trenger ikke å skrives ned, men alt trenger å tenkes på. Og at ansvar gjøres gjeldende. At ikke bare at det er et politiansvar, men se politimannen i øynene: Har du forstått ansvaret ditt? Er du med på dette? Tar du den oppgaven? Ja, så det å faktisk mene at du har de ressursene rundt deg, og de ressursene har også skjønt ansvaret sitt. Det er at ansvar må gjøres gjeldende» (ski-VM Kollen).

En annen informant kommer inn på hva vurderingen på antall sikkerhetspersonell bør være begrunnet i.

«Skal du ha 30 vektere, eller skal du ha 150? Hva bør det være tuftet på? Jo det skal være tuftet på en vurdering eller en risikovurdering som er; sannsynlighet, konsekvens, erfaring i gruppen, hva vet vi om den type trussel og dette med sorte svaner. Det er jo bildet. Det kan skje noe usannsynlig her også. Det er det som må ligge til grunn når du skal vurdere om du skal ha det eller det antallet. Nasjonal trusselvurdering [...]. Jeg tror veldig mange arrangører har truffet

på kvist. De er jo profesjonelle, det blir veldig fort sortert ut nå. Det er ikke rigid rammeverk. Det er et nødvendig rammeverk som gjør at arrangøren blir utfordret på en helt annen måte. Det eksisterer ikke sånn nesten-løsninger, eller venstrehåndsarbeid. Det er jo da at man bruker det som er tilgjengelig. Den erfaringen og kunnskapen som ligger der nå, det er jo på en måte trikket her. Ikke prøv å finn opp kruttet på nytt» (sykkel-VM Bergen).

En annen informant beskriver en situasjon om hva som er godt nok.

«Det handler vel nesten bare om ressurser og vilje til å bruke ressurser. For vi er jo på en diskusjon om hva som er godt nok [...] alt kan jo selvfølgelig, alt kan bli bedre. Det er vi helt ærlig på. Vi kan bli bedre på alt, vi. Også det. Det må være en avveining av en reell trussel og hvilke ressurser man skal bruke på å forebygge dette. Det er som jeg sier, vi kan ikke sikre oss 100 prosent [...], men man må sørge for at man forbereder seg så godt at man er sikre på at man har gjort alt man kan. For å sikre arrangementet, veldig opptatt av at du kan stå frem ... i etter hvert så kan du stå frem og si at se her: Det er dette vi har gjort. Her er våre beredskapsplaner. Vi har gjort det og det og det. Og mye av det er basert på anbefalinger fra politiet og i samarbeid med politiet. [...] så det gjelder sikkert andre arrangementer og» (Norway Cup).

En informant la vekt på at arrangører bør begynne å tenke på sikkerhet allerede før søknaden om å avholde et internasjonalt mesterskap sendes inn.

«Men jeg tenker at alt ting begynner med en god plan. Men allerede når man søker om de superstore arrangementene så må man skape seg bilder. Okey, vi skal gjennomføre idrettskonkurranser, men siden hvordan ser arenaen ut? Er det en sikker arena? Er det en gammel? Må den oppgraderes? Om den må oppgraderes så skal det gjøres sånn at den klarer sikkerhetsnormer så langt det lar seg gjøre. Hvor mye koster det? Så vi har med oss det når vi søker om å avholde mesterskap. For da kanskje man gjør en bedømming i søknadsprosessen. Men herregud, sikkerhetsbiten kommer til å koste mer enn hva vi kommer til å få inn. Da er det ingen mening, da kan jo noen andre [arrangere] gjøre det. Det tror jeg er nøkkelen, at man tar med seg det, som all ting annet, når begynner å fundere på ... skal man gjøre det her?» (ski-VM Trondheim).

Resultatene som er presentert i Kapittel 4. Resultat vil bli drøftet i Kapittel 5. Diskusjon i ulike tema, strukturert for å besvare problemstillingens spørsmål. Empirien kobles med beslektede teoretiske innfallsvinkler.

5. Diskusjon

Jeg har strukturert diskusjonen omkring de viktigste funnene ut fra hver av de tre forskningsspørsmålene. Jeg vil drøfte resultatene i lys av presentert teori.

Problemstillingen: *Hvordan forbereder norske idrettsarrangører seg mot terrorangrep?*

For å svare på dette ser jeg nærmere på tre underspørsmål:

- 1) Hvor bevisst er aktørene på forholdet mellom idrett og terror?
- 2) På hvilken måte jobber de med sikring av idrettsarenaen?
- 3) Hva tenker de er utfordringer og dilemmaer rundt og i sikkerhetssituasjonen?

5.1. Hvor bevisst er aktørene på forholdet mellom idrett og terror?

Informanten fra ski-VM i Trondheim beskrev at idrett ligger nordmenns hjerte nær. Det er en utbredt forståelse at idrett betyr mye for mange. En kan tenke seg at dette gjør idrett til et attraktivt mål for en terrorist som ønsker å ramme der det sårer mest. Et slikt terrorangrep sender et budskap til veldig mange med en stor og skremmende effekt. Samtidig har det norske storsamfunn og idrettens organisasjoner et sterkt ønske om å ta vare på idrettens verdi som inkluderende og tilhørighetsskapende. En må kunne beskytte publikum med sikkerhetstiltak og gjør arrangementene til et Hard Target; vanskelig for en terrorist å angripe. Jo større et arrangement er, desto mer internasjonal medieoppmerksomhet vil det ha. Samtidig lokker størrelsen terrorister på banen. Sikkerheten må være tilsvarende stor. Store kommende idrettsarrangement kan på den ene side bli mer utsatt enn i dag for terrorangrep (Eick, 2011; Winsnes, 2014). På den andre siden har sikkerhetsoppbudet økt i OL i takt med arrangementets størrelse (Richard et al., 2011), noe som gjør at OL i dag fremstår som et Hard Target med redusert risiko for at noe kan skje.

Med OL på Lillehammer 1994 kan en i ettertid driste seg til å konkludere med at det ble gjort tilstrekkelige sikkerhets-forberedelser fordi OL foregikk uten terror eller andre store negative hendelser, og en lyktes med å avverge Greenpeace sin politiske markering (se side 16.). Det peker på at allerede i 1994 var beskyttelsen ved et stort norsk arrangement tilpasset

trusselnivået. Nordenhaug & Engene (2008) trakk den slutning at med terrorangrepene 11. september 2001 økte trusselnivået i Norge betraktelig. Ingen større idrettsarrangement er så langt blitt rammet av terror i Norge.

Flere informanter trakk frem at internasjonale medias tilstedeværelse på arrangementet øker risikoen for at noe uønsket skal skje. Størrelsen og profilen er med på å øke sannsynligheten for et terrorangrep (Zawadzki et al., 2021). Coaffee (2009) beskriver sport som en allerede eksisterende scene som verden ser på. Uttalelsen finner støtte hos samtlige informanter. Terrorister ønsker å angripe symbolske steder og sentimentale steder som rokker ved folks følelser. Å gå til angrep på slike steder vil sjokkere, imponere og skremme, sett fra terrorist(enes) ståsted. Å angripe vil berøre en nasjons makt og et folks identitet (White, 2016; Hoffman, 2017). Dette underbygges av Jenkins (1975) teori om «terrorens teater» som forklarer at terrorangrep er bygd omkring momenter som utløser et stort kommunikativt omfang. Hoffman (2017) hevder at terrorister tyr til vold for å oppnå maksimal oppmerksomhet. Et uhyggelig norsk eksempel på dette er at publiserte bilder av en 950 kilos gjødselsbombe 22. juli 2011 etterlater spor i våre sinn og ga terroristen enorm oppmerksomhet der og da og for alltid.

Som terrorangrep er preget av dramaturgi skodd for media (Jenkins, 1975), er en idrettsbegivenhet bygd på en tilsvarende dramatisk oppskrift for publikum, men med en annen hensikt. Flere informanter forklarte at de innser at den omfattende publisiteten gjør store internasjonale idrettsarrangementet til en attraktiv plattform for terrorisme. Samtidig fungerer media også som en bistandsaktør som kan avdekke mulige trusler og redusere risikoen for angrep ved et arrangement. Et eksempel på dette er hva informanten fra ski-VM Kollen beskriver som NRK sine «dummy løp» (se side 58) i forkant av skiløpene, som gir arrangøren anledning til å oppdage for eksempel politiske budskap i løypen og å sette inn strakstiltak. Ved å få hjelp av eksterne aktører som NRK, mens publikum lever i den tro at «dummy løp» bare passivt skal filme skiløpene, reduserer arrangøren risikoen for at det uventede plutselig dukker opp, på en smidig måte. Med dette sto ski-VM i Kollen godt forberedt for å hindre politiske markeringer langs løypen. Ski-VM i Kollen ble avholdt fem måneder før terrorangrepene 22. juli 2011. Det hadde tidligere ikke vært et terrorangrep på norsk jord. Det er lite sannsynlig at ansvarlige for å studere bildene fra «dummy-løpene» var veldig opptatt av å oppdage potensielle terrorfarer, men slike tilløp kunne like fullt bli fanget opp som en konsekvens av en slik rutine. Arrangørene hadde i forkant av mesterskapet spilt table top-scenarier om

terrorangrep og hadde da tenkt på mulige terrorhendelser, selv om risikoen tilsynelatende var lav.

Slik Nordenhaug & Engene (2008) skiller mellom sabotasje og terror kan en tenke seg at det bare er et gradsskille mellom en politisk markering, som for eksempel gjort av miljøvernsaktivister, og en terrorhandling. Terrorister gjennomfører terrorangrep med voldelige virkemidler for å få oppmerksomhet for sin sak. Dette i kontrast til fredelige demonstranter som «bare» ønsker å benytte en idrettsarena til å markere seg tilstrekkelig til at aksjonen blir fanget opp og budskapet kringkastet til et bredt publikum. Flere informanter nevner idrettsarrangement som den «perfekte» arenaen for personer som ønsker å spre politiske budskap, i aksjoner som i hovedregelen går på å fremme en sak uten å skade andre. Løberg (2006) beskriver en Greenpeace-aktivist som forsøkte å sprengte en papphval med blod under Lillehammer OL 1994. Dette som en protest mot norsk hvalfangst. Selv om det ikke var planlagt med voldsmidler under markeringen kan en trekke en parallell til Heradsveit & Bjørge (1987) *Figur 1: Den generelle kommunikasjonsmodell for terrorisme* (Heradsveit & Bjørge, 1987 referert i Engene, 1994, s. 30). Modellen viser hvordan vold blir brukt som et middel til å kommunisere et politisk budskap, ved å ramme et instrumentelt offer. Dette viser en hårfin balanse på en gradert skala mellom «ikke-vold» og terror som inkluderer vold. Felles for aksjonsformene er et ønske om oppmerksomhet på en sak, og å spre et politisk budskap så bredt ut som mulig. Arrangørens forberedelser og sikkerhetsoppbud, for å forhindre aksjoner med varierende alvorlighetsgrad, har vesentlige fellestrekk.

5.2. På hvilken måte jobbes det med sikring av idrettsarenaen?

Forberedelsene idrettsarrangørene gjør i dag tyder på at de tar høyde for mulige terrorangrep mot deres arrangement. Informantene forteller at de planlegger og iverksetter med det de anser å være viktige sikkerhetstiltak for å hindre politiske markeringer, kriminelle og bøller. Ski-VM i Trondheim har mulige terror-scenarier med når de planlegger mesterskapet i 2025. De innhenter kunnskap, informasjon og erfaring fra flere store kulturelle arrangement, og stiller forberedt til å oppdage og håndtere ulike scenarier.

Ettersom marginen mellom aktivisme og terrorisme er liten, kan mange av arrangørens sikkerhetsforberedelser ha effekt mot markeringer som inkluderer voldsmidler. Informantene beskriver hvordan de bruker avanserte kameraovervåkingssystem for å oppdage politiske

markeringer, kriminelle og personer som tenner på bengalske lys på fotballkamper. Ved hjelp av kameraer vil en også kunne oppdage terrorister. Arrangørens inngripen er i hovedsak ment for å forebygge, beskytte tilskuere, avdekke og oppklare en hendelse, som da et overvåkingskamera fanget registreringsnummeret på varebilen 22. juli 2011. Bodø/Glimt investerte i nytt kameraovervåkingsystem i forkant av Europa Conference League høsten 2021 for å overvåke og sikre fotballkampene. Tilskuere «mister» noe av sin frihet og personvern når de blir overvåket som beskrevet, men publikum får trygghet. I tillegg frasier en seg visse rettigheter når en deltar på offentlige arrangement. En kan ut fra dette se for seg at sammen med arrangører som vil redusere risiko for at noe uventet skal skje med bruk av overvåking, er dette kanskje en bedre og sikrere løsning fremfor 100-talls sikkerhetsvakter.

Det var nok ikke en enkel jobb å motta en bombetrussel på Aspmyra i 2017. Det kan være utfordrende å beholde roen og fange opp sentral informasjon fra innringer. En kan forberede seg både psykisk og fysisk, men en kan likevel ikke fullt ut kontrollere hva som skjer i øyeblikket. Alle forberedelser kommer godt med, slik som ferdiginnspilte speaker-tekster. At funksjonæren på Aspmyra fikk formidlet beskjeden videre var litt tilfeldig og heldig. Det kan være behov for et standardisert skjema ved den type trusler, slik Norway Cup har liggende på sitt sentralbord. For mange uheldige tilfeldigheter skjedde 22. juli 2011 (se side 25). En kan ikke basere sikkerhetssystemer på at det hele kanskje vil gå bra. En skal vite at det skal gå bra ved å bygge sikkerhet på definerte retningslinjer, lovverk og arrangere gjentatte praktisk/teoretiske øvelser. Bodø/Glimt kan ikke ha «flaks» hver gang. Alle bør ha klart for seg hva de til enhver tid er forpliktet til å gjøre når en uønsket, tilsiktet hendelse skjer. At Bodø/Glimt ble rammet av en bombetrussel i 2017 da de spilte i 1. divisjon (serien under elitenivå) viser at også mindre idrettsaktører kan bli rammet.

Alle informantene fortalte at de har gjort ROS-analyser på forskjellige områder som for eksempel brannvern. Informanten fra sykkel-VM Bergen var opptatt av betydningen ROS-analyser har for å forberede seg, klassifisere sannsynlighet og beregne risiko inn mot det en anser som kritiske sårbarheter. Idrettsarrangører skal være klar for å takle ulike hendelser som kan skje på idrettsarrangement. Et eksempel fra sykkel-VM er da en tilskuer løp etter sykklistene opp Fløyen i Bergen. Politiets resolute inntreden sendte et signal om at en ikke skulle tulle med arrangementet. Sykkel-VM var godt forberedt på denne type hendelser ved at flere aktører hadde hentet inn erfaring fra tidligere arrangement og benyttet DSB sin veileder (DSB, 2017). Arrangørene plasserte dermed ut nok personell langs risikopunkter i løypen.

Det er viktig å utforme ROS-analyser i tett samarbeid mellom involverte aktører, som informanten fra Bodø/Glimt var inne på. Han utdypet videre at politi og sikkerhetsansvarlige alltid henter inn etterretning fra bortelagets politidistrikt og samtaler om antall tilreisende og foreliggende sikkerhetstrusler. Ut fra dette beregnes bemanning og nødvendige sikkerhetstiltak. Giulianotti & Klauser (2012) uttrykker at det er viktig å planlegge både sikkerhet og kontraterrorstrategier før store idrettsarrangement. Sikkerhet og etterretning er nemlig en ferskvare. En ser at det er viktig å gå bredt ut og å ta høyde for både «mindre» hendelser som en ulykke, småskade etc. og til samme tid ta med i sikkerhetsoppbudet at det verste alltid kan skje. Der er for sent å gjøre ROS-analyse når et arrangement er i gang.

Bodø/Glimt gjør mest forberedelser i forkant av det de anser som en økt- bemanningskamp, som da Roma ved to anledninger gjestet Aspmyra høsten 2021 og våren 2022. Arrangøren fikk informasjon om antall risikosupportere, oppholdssted i Bodø og annen essensiell informasjon fra politi og den gjestende fotballklubben. Bodø/Glimt fant det nødvendig å koble på alt tilgjengelig mannskap fra Heimdall Security og å leie inn 20 militære i tillegg til det mannskapet politi stilte med. En kan spørre om et militært nærvær på et idrettsarrangement vil deeskalere en situasjon eller fremprovosere en konflikt? Som en informant hadde spurt seg selv: «Hva har det militære her å gjøre?» Giulianotti & Klauser (2012) bekrefter at militær tilstedeværelse er blitt en del av et «normalt» bilde, en selvfølge i det offentlige rom ved store idrettsarrangement. Eick (2011) beskriver at under fotball-VM 2006 Tyskland var 7000 militære til stede. Tilstedeværelse av militære kan tenkes å gi motstridende signaler. Det kan gi en uønsket skremseffekt fordi soldater skaper assosiasjoner til krigshandlinger. Til samme tid, og med et følelsesmessig motsatt fortegn, kan en vanlig tilskuer føle seg ivaretatt fordi soldater skal representere trygghet og vern (Mjaaland et al. 2014; Libya-utvalget, 2018). Hvis det skulle oppstå tilløp til slåsskamp, uroligheter eller om det til og med foreligger en terrortrussel, vil militære gi en betryggende og dempende effekt, både ved direkte inngripen og ved sitt blotte nærvær. I ettertid kan det se ut som at Bodø/Glimt overvurderte risikoen ved Europaspillkampene på Aspmyra ettersom politiet vurderte at *deres* mannskap var tilstrekkelig til å stå for god nok sikkerhet. Det kom færre Roma-supportere enn først antatt. Likevel, Bodø/Glimts vurderinger viser at de tok sikkerhetsaspektet på alvor og underbygger Galily et al. (2015) sitt poeng om at idrettsarrangement har gått i retning av å sette inn mer sikkerhet enn før.

Risikosupportere («bråkmakere») og terrorister kan sies å være to forskjellige graderinger på en risiko-skala, og med helt ulike mål. Informanten fra Bodø/Glimt fortalte at Heimdall Security ikke øver spesifikt på scenarier, men at de har ideer om hvordan de skal håndtere ulike situasjoner. Når det kommer til handling i en gitt trusselsituasjon, er det en vesentlig forskjell mellom å ha «en idé om» hvordan håndtere en terrortrussel og å ha øvd på hva en skal foreta seg. Informantene var opptatt av at å trekke lærdom av øvelser. Når en hadde øvd på vanskelige situasjoner, kunne en håndtere de litt annerledes og kanskje enklere som oppsto bedre. En del kan være likt også når det kommer til en terrorhendelse.

Slik ingen kunne forestille seg at en terrorist skulle massakrere politisk engasjert ungdom på Utøya, er det få som kan tro at noen vil angripe glade barn på Ekebergsletta under Norway Cup, ivrige tilskuere på en Bodø/Glimt-kamp eller på ski-VM i Oslo eller Trondheim. Informantene forteller at når de planlegger for mesterskap tar de frem terrorangrepene 22. juli som et skrekkeeksempel og forbereder seg på at det verst tenkelige kan skje på nytt. Om terrorangrepene 11. september 2001 ga verden en ny forståelse av at terror kan skje hvor som helst og når som helst (Nordenhaug & Engene 2008; Hoffman 2017), sjokkerte og skremte også 22. juli verden over og ga Norge en ny påminnelse. Mens Nordenhaug & Engene (2008) hevdet at den norske oppfatningen før det var at terror bare skjedde i utlandet, hadde *faktisk* informanten fra ski-VM Kollen allerede begynt å vurdere terrorscenarier før 22. juli 2011. Informanten fortalte at de arrangerte table top-øvelser med bombetrussel i forkant.

Hvis publikum blir tvunget til raskt å evakuere på grunn av en bombetrussel kan det for eksempel oppstå en flaskehals der publikummere presser på for å komme seg ut. Det er viktig i henhold til DSB (2017) å ha god kontroll på Crowd-management for å unngå lignende hendelser som Hillsborough og Astroworld tragediene (se side **Feil! Bokmerke er ikke definert.**). Informanten fra ski-VM i Kollen skildret at personell var utstyrt med knipetang i fall de raskt burde fjerne gjerder som var stripset sammen. De andre idrettsarrangørene ble tilsvarende opplært i Crowd-management. Om noen finner på å rope «bombe!», i en tettpakket folkeansamling (Saltbones, 2017), kan små sikkerhetsdetaljer være avgjørende.

Idretten har tatt lærdom av terrorangrep og planlegger i dag i større grad med robust sikkerhet og risikostyring (Spaaij & Hamm, 2015). Sikkerhetsmiljøet ved store idrettsarrangement i Norge er blitt profesjonalisert, ifølge alle informanter. Det finnes sikkerhetstiltak til bruk ved idrettsarrangement der de alle kanskje ikke er like velkomne? Grundigere visitering og

strengere sikkerhetskontroll medfører at en bruker lenger tid ved inngangspartiet. Det finnes eksempler hvor sikkerhetstiltak er prøvd, men dessverre til publikums misnøye. Derfor er det nærliggende å tro at tiltak som reduserer risiko, og ikke mistenkeliggjør tilskuere, samtidig som de ikke i stor grad går på bekostning av tidsrammen er de foretrukne, men de skal likevel gi tilstrekkelig sikkerhet.

Ett av resultatene fra min studie er at arrangørene ved store norske idrettsarrangementer samlet erfarer at de gjennom forberedelse og øvelser står sterkere rustet hvis en terrorhendelse eller annen uventet hendelse skulle inntreffe. Kanskje enda viktigere er det å trene på konkrete scenarier for å sette i gang en tankeprosess hos de involverte. Jo flere scenarier du har tenkt og agert gjennom, desto mer klar er du både mentalt og fysisk til å aksjonere raskt. Dette finner en støtte for hos PST som råder aktører til å øve på ulike scenarier. Flere informanter trekker frem at det er vanskelig å tenke gjennom alle mulige scenarier på forhånd. Spaaij & Hamm (2015) peker spesielt på at terrorister er kreative.

Informantene beskrev at sikkerhetsmiljøet i Norge er blitt mer profesjonalisert etter 22. juli-angrepene. Terrorangrepenes grufulle virkelighet har gitt ny og dyrekjøpt kunnskap og erfaring i kontraterror- og sikkerhetsfagmiljøet. Likevel er en arrangør aldri helt forberedt når det smeller. Det er da en ser om en er godt nok forberedt. United Nations et al. (2021) påpeker at terroristene er blitt mer kreative og oppfinnsomme i sine metoder. Ved stengsler kan de finne en ny angrepsmåte som for eksempel ta i bruk en drone. Det er utfordrende å fange opp soloterrorister som lettere evner å gå «under radaren». Utfordringen er stor om en skal evne å sikre et arrangement mot alt som kan komme flygende fra luften eller er plassert strategisk under bakken: En bekymret person ringte til Norway Cup og spurte om det kunne være plantet en bombe under den nylagte gressbanen på Ekebergsletta i 2014? (se side 52). Kunnskap om hva en skal være oppmerksom på og foreta er viktig for å avverge mulige farer. Slik informanten fra ski-VM Trondheim spør; hvordan skal jeg håndtere en gjenglemte veske? Skal jeg rapportere det til noen? Flyplasser tar dette på høyeste alvor, også i Norge. Alle de frivillige bør ha et minimum av kunnskap og opplæring om sikkerhet.

5.3. Hva er utfordringer og dilemmaer rundt og i sikkerhetssituasjonen?

Bodø/Glimt sine sikkerhetstiltak med piggrådgerder er avskrekkende midler som kan få frem uro og bekymring hos enkelte blant publikum, jamfør Taylor & Toohey (2005). Det samsvarer med Schmid (2020) sin beskrivelse av hva som kjennetegner et Hard Target i terror. NFF uttrykker at piggrådgerder ikke hører hjemme i norsk fotball. En Vålerenga-supporter uttalte til Avisa Nordland at det føltes mer som å være på Guantánamo Bay enn en fotballkamp. Nye sikkerhetstiltak har kommet som svar på terroristenes nye metoder. Det vil av den grunn være forståelig at enkelte aktører prøver og feiler med hvilke tiltak de skal sette inn for å balansere trusselbildet som preger Norge i dag (Libya-utvalget, 2018; Nasjonal Trusselvurdering, 2022).

Arrangører har erfart at det ideelle er å løse konflikter på et lavest mulig nivå. Heimdall Security har erfart, ved flere anledninger under Bodø/Glimt-kamper, at den tryggeste måten å håndtere risikosupportere som fyrer av bengalske lys på ofte er å la situasjonen være, ikke gå inn i den med mindre det virkelig er nødvendig.

Ski-VM Kollen fant en løsning på hvem som skal ha ansvar for sikkerheten i marka og i Holmenkollen-anlegget. Arrangøren hadde ansvaret for å koordinere tilretteleggingen for publikum, mens sikkerhet var kommunens «skål». Ordføreren i Oslo uttalte et par år før ski-VM 2011 at det var Oslo som by som arrangerte VM. I Bergen forelå det før sykkel-VM en del misforståelser mellom arrangør og kommune. Tidlig i prosessen var det uenighet omkring enkelte ansvarsområder; skulle kommunen eller arrangør ha «lead» på sikkerhet? Forberedelsene var ikke gode nok i startfasen. United Nations et al. (2021) understreker at når arrangører spiller på lag med offentlige aktører står de sterkere sammen mot de mange utfordringene på idrettsarrangement. For mange arrangement blir ikke forventninger godt nok avklart før det hele er i gang. En vinner positive erfaringer eller «går i en ganske stygg felle», ifølge informanten fra sykkel-VM Bergen. I tillegg foreligger det grader av konflikter i arbeidet med sikkerhet og beredskap. Hva er godt nok og hvem skal ha ansvaret? Det er viktig å avklare forventninger tidlig mellom de involverte aktørene, spesielt når det kommer til sikkerhet, som må bygge på en klart definert styringsmodell (United Nations et al., 2021).

Buller (2018) trekker frem tre spesielt krevende punkter ved hendelser og øvelser: Felles situasjonsforståelse, å dele informasjon og å koordinere. Punktene er særlig relevant for at aktørene skal være best mulig forberedt på å håndtere ulike hendelser og med det unngå svikt i

politi og koordinering som 22. juli 2011 (NOU, 2012:14). Alle informanter fortalte at de har operasjonssenter/operatørrom hvor sentrale aktører oppholder seg under arrangementet. De understreket viktigheten av et slikt felles operatørrom fordi slike arrangement er komplekse og må samordnes. Dersom det blir innmeldt en trussel kan aktørene ta en raskere beslutning siden de er samlet. Gjennom koordineringssenter-sentrum (KOS) hadde ski-VM Kollen også et godt overblikk over hendelser i bybildet som kunne virke inn på skiløpene. Et definert koordineringspunkt gjør at flere aktører kan respondere raskt. De har tilgang på informasjonen de trenger. Dette gjelder både hendelser som påvirker det rent sportslige, og om det skulle gå av en bombe, jamfør Schmid (2020). Sjansen for å komme ut av et arrangement med suksess øker fordi de lettere kan innfri PST (2021) sitt bud om at rask inngripen kan redde liv.

På hvert av de fem arrangementer har mellom 1000 og 3000 frivillige bistått med ulik innsats. Bruk av frivillige er spesielt utfordrende ved internasjonale arrangementer fordi så *mange* aktører blir involvert. Alle informantene beskriver at informasjonen på tross av størrelsen nådde ut til den enkelte funksjonær. Lesjø (2008) hevder at den frivillige innsatsen gjør store idrettsarrangement mulig. Informanten fra sykkel-VM fortalte at utvalgte ansvarlige for de frivillige deltok på beredskapsmøter med offentlige myndigheter.

Informantene peker på at mediedekning og tilhørende oppmerksomhet er viktige årsaker til at terrorist(ene) ønsker å slå til mot et idrettsarrangement. Forskjellen på idrettsarrangementene ligger blant annet i hva som ligger innenfor eller utenfor et billettert område med sikkerhetsbarrierer. Åpne arrangement som Norway Cup (den store åpne Ekebergsletta), sykkelløp langs offentlig vei eller skirenn i skogen fremstår alle som Soft Targets. En kan montere sikkerhetsbarrierer langs hele løypen, men det vil kreve evne og vilje til å bruke ressurser. Områder langs maratonløyper har flere steder blitt utstyrt med sikkerhetstiltak som billetterte områder og gjort idrettsarrangement til Hard Targets. Slike forsterkede tiltak har vært en suksess for arrangørene (Schmid 2020); terrorister vil i økende grad velge andre mål med mindre sikkerhet.

Informanten fra ski-VM Trondheim trakk linjer mellom religiøse steder og begivenheter og OL som idrettens «mekka», det aller helligste for idrettselskere. Hva er vel mer suksessrikt enn å lykkes med et terrorangrep mot det som er høyt aktet i et samfunn, jamfør Zawadzki et al. (2021), og med det lykkes med å få stor internasjonal oppmerksomhet? En kan tenke seg at dette trigger en terrorist selv om OL er et Hard Target. Om terroren lykkes kan det få, som

White (2016) refererer, myndigheter og arrangør til å fremstå som mislykkede i sitt mandat med å beskytte publikum. Av den grunn vil idrett være kronisk sårbar.

PST står for trusselvurderinger i Norge. Informanten fra ski-VM Trondheim fortalte at trusler som bare PST kjenner til og som blir hos dem, unngår å skape unødvendig panikk. I samråd med politiet skalerer idrettsarrangører sine egne sikkerhetstiltak. Terrorangrepene 22. juli 2011 skjedde bare ni dager før Norway Cup skulle starte. Arrangøren var usikker på om de skulle avlyse, men arrangementet ble gjennomført. Arrangørene overlot beslutningen til politiet. De kunne gjøre den beste vurderingen om risiko for nye terrorangrep basert på opplysningene politiet hadde. Stabssjefen for Oslo politidistrikt forsikret før første avspark den norske befolkning om at Norway Cup i uke 31 2011 nok var et av de tryggeste stedene en kunne oppholde seg på det tidspunkt (informant fra Norway Cup). Zawadzki (2021) beskriver en idrettsarena som en viktig sosial arena. Rafoss & Tangen (2017) omtaler idrett som en nasjonsbyggende kraft i velferdssamfunnet etter 2. verdenskrig. Arrangementet Norway Cup var viktig for å bygge opp samfunnet igjen etter 22. juli 2011. Etter terrorangrepene handlet det om ta tilbake sin egen hverdag, som flere informanter uttrykte det. Idrett har særtrekk fra samfunnet det er en del av (Loland 1991). Myndighetene har et politisk mål om å bekjempe terror, ikke la den vinne. Den samlende gleden på fotballsletta under Norway Cup i 2011 var beslektet med følelsene rett etter krigen der en opplevde styrken i å stå sammen og slå tilbake mot krig, vold og terror.

Flere land velger å avstå fra å delta hvis det foreligger en stor terrortrussel mot idrettsarrangementet (Yarchi et al., 2015). Galily et al. (2016) hevder at dersom vertsland for sportsbegivenheter avlyser et arrangement, vil det ofte bli fremstilt som et land som «overgir» seg til terror og slik spiller med på terrorens diktete takt og tone. At flere idrettsarrangement i USA ble avlyst etter terrorangrepene 11. september 2001 betød likevel neppe at nasjonen «overga» seg til terror. En forskjell fra USA til Norge var at det var en stor terrororganisasjon som angrep i et komplekst angrep med mange involverte i USA, mens det ble slått fast tidlig at det var en soloterrorist i Norge. Større terrorgrupper har mer utholdenhet og flere ressurser (White, 2016), som kunne bety at flere terrorangrep kunne komme kort tid etter. Terrortrusselen sommeren 2014 endret ikke agendaen i samfunnet og til folk flest nevneverdig. Dette taler for at det norske folk, som Galily et al. (2016) poengterer, ikke så lett lar terror endre våre verdier og livsstil. Selv om det er mye som skal til for å avlyse et idrettsarrangement i Norge, vil det likevel bli avlyst dersom politiet vurderer risikoen som for stor for terrorangrep. Etter 22. juli

2011 og i 2014 var bevæpnet politi utplassert «overalt», jamfør Justis- og beredskapsdepartementet (2015). Om politiets tilstedeværelse var betydningsfull for at ikke flere lag trakk seg fra Norway Cup taler det for at mer synlig politi skaper en trygghetsfølelse. En kan også tenke seg motsatt effekt; at et inntrykk skal feste seg av at et slikt arrangement kun er mulig å gjennomføre ved at politiet stiller med store politistyrker. I Norge antar jeg at det første er tilfelle. Nordmenn og besøkende fra andre land blir betrygget fordi norsk politi har et godt rykte som et velfungerende demokratis forlengede arm, også under store idrettsarrangement.

DSB (2017) sin veileder for sikkerhet ved store arrangement har dokumentert at en vanlig årsak til svikt er at få eller ingen har trodd at akkurat denne hendelsen skulle skje. Alle informantene har beskrevet hvordan de har forberedt seg for ulike terrortrusler/terrorscenarier og hvordan ski-VM Trondheim planlegger for tilsvarende scenarier i 2025, jamfør PST et al. (2015) beskrivelser av et gjennomarbeidet beredskapssystem. Arrangørene er forberedt på en uventet, alvorlig hendelse som en terrortrussel. De er opptatt av at det finnes en reell risiko for at noen ønsker å forårsake skade og vold på deres arrangement. Ski-VM Trondheim 2025 vil styre sine forberedelser ut fra verdensbildet i 2025, jamfør PST et al. (2015) veileder i terrorsikring. Informanten fra ski-VM Kollen trekker frem at når du jobber med sikkerhet og trygghet skal ikke hele organisasjonen vite alt ned til de minste detaljene. Hvem som trenger å vite, og hvem som ikke trenger å vite, er viktig. Da sørger en for at den/de som skal løse oppgaven hvis noe skjer er i stand til å løse den. Felles er likevel at aktørene kan finne hverandre fort for å unngå en reprise av 22. juli 2011 der aktørene *ikke* fant hverandre og *ikke* fikk gjort jobben sin med å stoppe terroren og berge flere liv (NOU 2012: 14).

PST sin redegjørelse for nivå av terrortrussel og media sin dekning av terrortrusler i Norge, fører til at mennesker blir påminnet at terrorangrep faktisk kan skje her. Det kan føre til mer årvåkenhet hos den enkelte, og dermed større sannsynlighet for at noen oppdager mistenkelige hendelser. Publikum ble for første gang involvert aktivt i antiterrorarbeid ved Norway Cup 2014 (Bergersen, 2017) ved å være mer årvåkne og rapportere mistenkelig oppførsel. At publikum skulle være involvert i antiterrorarbeid på idrettsarrangement, var neppe et tiltenkte grep da Innst. (1969) utredet behovet for idrett og fysisk fostring, om idrettens verdier og holdninger i Norge. Med bakgrunn i dette kan en tenke om det er mulig å gå *for* langt for å sikre et idrettsarrangement. Når blir det angiveri å rapportere mistenkelige personer på et idrettsarrangement? Richards (2012) formulerer at opprinnelsen til sportsbegrepet er at en skal

forsvare seg selv og egen stamme mer effektivt. Det er ikke opplagt hvor mye arrangører og myndigheter bør kreve av den enkelte for å stå imot en terrorfare, eller hva en selv burde gjøre for å sikre seg og sine. Motsatt kan det tenkes at publikum ikke ønsker at en skal være nødt til å gå rundt og passe på og være bevisst på en mulig terrorfare. En kan ønske å «bare være» et alminnelig menneske uten forpliktelser. Jeg mener at ved å være ørlite grann mer våken for det uvanlige kan en beskytte mange utover seg selv. Det er vel verdt prisen; avverge terror og skape et vellykket arrangement.

En sterk og tydelig holdning blant informantene er at sikkerhetstiltak ikke skal gå på bekostning av idrettsleden og tilskuernes glede over idrettsarrangement. Dette står i kontrast til Engenes (2013) utsagn om at hensynet til sikkerhet for borgere vektet tyngst. Som også Taylor & Toohey (2004) la frem bør det videre være en god balanse mellom risiko og sikkerhetstiltak. En kan forestille seg at små barn kan synes det er skummelt å se en bevæpnet politimann, men da gjelder det å forklare at det er for å beskytte deg og meg. Terskelen kan da bli lavere for barn til å ta kontakt med politi som er til stede. Tjernås (2014) påpeker at Norway Cup 2014 ble preget av et mer synlig politi og flere sikkerhetstiltak enn vanlig. Flere politifolk benyttet mottoet «sikkerhet med et smil». Det kan tenkes at et smil gir en lettere og mer tillitsfull atmosfære samtidig som det er viktig at politiet er synlige for å vise at de er «der» og til stede for publikum. Informantene var opptatt av at arrangementene ønsker å fremstå som trygt for barn og familier, hvor en kan slappe litt av og ha det fint: Om en merker at på dette arrangementet har de tenkt på de små detaljene, og at det kjennes trygt samtidig som idrettsopplevelsen ikke havner i skyggen av sikkerhetstiltak, kan det gjøre det hele til en enda bedre opplevelse for publikum. Detaljer som at ski-VM Kollen hadde et telt med tegnesaker for barn som ikke fant igjen foreldrene sine kan være betydningsfulle. Sikkerhet og trygghet bør henge sammen. Før ski-VM Kollen spurte arrangøren mødre; hva er det viktigste for deg når du kommer hit? Som svar fikk de at det må være trygt og ikke minst morsomt for barna. På Norway Cup skulle de som sto ansvarlig for turneringen svare på et liknende spørsmål, om hva som burde være med når en skal lage en fotballturnering? De svarte at de selvsagt må ha fotballbaner og dommere. Noen mente at kulturtilbud var nødvendig. Men ingen svarte trygghet. En kan muligens forklare dette med at en ofte tar trygghet for gitt. Til det kan en finne støtte hos Giulianotti & Klauser (2012) som uttrykker at strenge sikkerhetstiltak, overvåking, nye lover, synlig politi og militære er blitt en selvfølge på store idrettsarrangement. Her sier informanten fra Norway Cup seg uenig, og påpeker at sikkerhet *er ikke bare der*, det er noe en må jobbe aktivt for å ha på plass hele tiden.

Informantene konkluderer tilnærmet likt med at sikkerhet ikke er en selvfølge, det er noe arrangørene i samråd med offentlige instanser må sørge for. Det er positivt at sikkerhet ikke er det første publikum tenker på. Da har arrangøren i henhold til Taylor & Toohey (2004) lyktes med å balansere sikkerhet mot idrettsglede. Mine informanter forteller om et vell av detaljerte sikkerhetstiltak som krever god kompetanse og grundige forberedelser, men ikke all verdens ressurser utover det. Dette kan være en bedre vei å gå enn massive tiltak som et stort oppbud av politi, militære og sivile vakter. Dette av hensyn til både økonomi og deltakerglede, og likevel med et godt sikkerhetsnivå. Sikkerhet som sådan ligner et utsagn om en fotballkamp: *Sikkerhet er som en fotballdommer, hvis en ikke merker noe særlig til dommeren har han/hun gjort en god jobb* (Tankesmiens agenda).

6. Konklusjon

Idrett ligger nordmenns hjerte nær og store internasjonale arrangement er utsatt for en terrorrisiko som er økende med medieoppmerksomheten verden rundt. Arrangørens forberedelser og sikkerhetsoppbud for å forhindre terror har fellestrekk med sabotasje-beskyttelse. Store idrettsarrangører forbereder seg mot mulige terrorangrep på egne arrangement. Også mindre arrangement kan bli rammet. Det er viktig å utforme ROS-analyser i tett samarbeid mellom involverte aktører. Når det planlegges store mesterskap har 22. juli-angrepene 2011 gjort at en nå forbereder seg på at det verst tenkelige kan skje på nytt. Norge var heller ikke naive før 22. juli og ski-VM Kollen 2011 øvde på terrorscenarier. Øvelser med ulike scenarier er viktige og gjør at funksjonærer setter i gang en tankeprosess og kan stille med hjerner som er mentalt forberedt til handling. Testen kommer likevel først når en står ovenfor en trussel. Arrangement over større geografiske områder har en ekstra utfordring med tanke på at de utenfor billettert område er Soft Targets. Det bør tidlig avklares hvem som har hovedansvar for sikkerheten i marka eller på landevei. Som en følge av terrorangrepene 22. juli erfarer idrettsarrangører at fagmiljøet innenfor sikkerhet og beredskap i Norge er blitt mer profesjonaliserte. Store idrettsarrangører er opptatt av å bygge opp en god organisasjon gjennom å oppsøke miljøer som har solid erfaring innenfor sikkerhet, utveksle kunnskap og hente inn dyktige folk. Det er både kostnadseffektivt og vil bistå med rik kunnskap. Å hente kompetanse blir ansett som like viktig som å hente penger. Det varierer om det er praktiske, fysiske eller en blanding av tiltak arrangørene gjør for å forberede seg på det verst tenkelige. Det gjøres langt mer bak kulissene enn det publikum ser eller tenker over. Ofte er det smarte, men «usynlige» tiltak. I takt med terrorist(enes) bruk av nye metoder tilpasser arrangører tiltak som skal forhindre at det skjer terrorangrep på deres vakt. Gjennom tett samarbeid med politi, etterretning og andre instanser som kommune og særforbund, setter arrangører inn disse tiltakene samtidig som det ikke skal gå på bekostning av idrettsleden, som er et uttalt mål. At Norway Cup ble gjennomført ni dager etter 22. juli viser at arrangør og PST ikke lot terroristen sette dagsorden. Publikums øyne og ører kan hjelpe til i forsvaret mot terror, og jeg vil trekke den slutning at det er verd prisen i form av forpliktelse og gjensidig kontroll. Mine informanter forteller om et vell av detaljerte sikkerhetstiltak som krever god kompetanse og grundige forberedelser. Dette kan være en bedre vei å gå enn et stort oppbud av politi, militære og sivile vakter, av hensyn til både økonomi og deltakerglede, og likevel med et godt sikkerhetsnivå.

Referanser

Andreassen, A. (2021). *Politiets forståelse av og metoder for forebygging av soloterrorisme i vår digitale virkelighet* (Masteroppgave). Nord universitet.

Andrews, D. L., & Jackson, S. (2001). Sport stars. *The cultural politics of sporting celebrity*, London and New York: Routledge.

Appleton, C. (2014). Lone wolf terrorism in Norway. *The International Journal of Human Rights*, 18(2), 127-142. <https://doi.org/10.1080/13642987.2014.889390>

Associated Press. (2021, 16. juni). Greenpeace apologises for injuries caused by parachuting protesters at Euro 2020. *Guardian News & Media*. Hentet fra <https://www.theguardian.com/football/2021/jun/15/greenpeace-protesters-avoids-accident-after-parachuting-into-germany-v-france>

Aven T., Boyesen, M., Njå, O., Olsen, K. H., Sandve, K. (2004). *Samfunnssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.

BBC. (2022, 18. Mars). Ukraine crisis: Which sports have banned Russian athletes? *BBC*. Hentet fra <https://www.bbc.com/sport/60568139>

Bergersen, S. (2017). Communicating risk: a case study on the 2014 terror alert in Norway. *Alternatives: Global, Local, Political*, 42(4), 195-210. <https://doi.org/10.1177/0304375418770300>

Brandeggen, T, Christoffersen, J & Fossheim, K. (2016, 10. desember). 38 personer drept i bombeangrep i Istanbul. *TV2*. Hentet fra <https://www.tv2.no/a/8792933/>

Brandt, M & Hamre, I. (2022, 22. februar). Flyttet Champions League-finalen til Paris. *TV2*. Hentet fra <https://www.tv2.no/a/14603432/>

Buller, A, A. (2018, 8. mars). – Tryggere samfunn gjennom samarbeid. Hentet fra <https://www.bergen.kommune.no/hvaskjer/tema/publikasjoner/bergenseren/rapportasjer/tryggere-samfunn-igjennom-samarbeid>

Chalip, L., Green, B. C., & Hill, B. (2017). Effects of sport event media on destination image and intention to visit. *Journal of sport management*, 17(3). <https://doi.org/10.1123/jsm.17.3.214>

Christiansen, S & Hagen, M (2022, 18. mars). Bolsjunov brukt i propagandashow før Putintale: - Står fram som uhyggjeleg. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/sport/bolsjunov-brukt-i-propagandashow-for-putin-tale--star-fram-som-uhyggeleg-1.15899043>

Cleland, J., & Cashmore, E. (2018). Nothing will be the same again after the Stade de France attack: Reflections of association football fans on terrorism, security and surveillance. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(6), 454-469. <https://doi.org/10.1177/0193723518797028>

Coaffee, J. (2009). Protecting the urban: the dangers of planning for terrorism. *Theory, Culture & Society*, 26(7-8), 343-355. <https://doi.org/10.1177/0263276409349656>

Dafina, S (2017). *Rapport om soloterror*. Politiets sikkerhetstjeneste. Hentet fra <https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport-om-soloaktorer.pdf>

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg). Oslo: Gyldendal.

De Carvalho, B., & Andersen, M. (2017). Engasjementspolitikk på autopilot: Fredsbygging, Fredsbevaring og fredsmegling under Børge Brende. *Internasjonal politikk*. 75 (3/4), 230-236. <https://doi.org/10.23865/intpol.v75.1151>

Dexter, H. (2008). The 'new war' on terror, cosmopolitanism and the 'just war' revival. *Government and Opposition*, 43(1), 55-78. Doi: 10.1111/j.1477-7053.2007.00243.X

Divišová, V. (2019) Euro 2016 and its security legacy for football supports: A conceptual blurring of hooligans and terrorists? *Soccer & Society*. 20(5). S, 757-769. <https://doi.org/10.1080/14660970.2019.1616268>

DSB. (2017). *Veileder om sikkerhet ved store arrangementer*. Hentet fra <https://www.dsb.no/veiledere-handboker-og-informasjonsmaterieell/veileder-for-sikkerhet-ved-store-arrangementer/>

D'Souza, A. (2018). The immediate and gradual impact of terrorist attacks on the events industry. *Headliners: An Anthology of Postgraduate Student Writing From the UK Centre for*

Event *Management.* Hentet fra <https://ojs.leedsbeckett.ac.uk/index.php/headliners/issue/view/87>

Eick, V. (2011). Lack of legacy? Shadows of surveillance after the 2006 FIFA World Cup in Germany. *Urban Studies*, 48(15), 3329-3345. <https://doi.org/10.1177/0042098011422389>

Engene, J. O. (1994). *Europeisk terrorisme*. Otta: Tano

Engene, J. O., & Nordenhaug. I. (2008). *Norge i kamp mot Terrorismen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Engene, J. O. (2013). Mer overvåking, mer kontroll–Noen utviklingstrekk etter 22. juli 2011. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 54(2), 233-244. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-291X-2013-02-06>

Felde, K., Thoresen, I. (1997). Idrettens organisering og rammebetingelser. i Dåsnes, M., Felde, K., Kirkebøen, S., Reither, E., Thoresen, I., Langkaas, L. (Red). *Nasjonal Atlas for Norge: Idrett*. (s. 13-43). Statens kartverk: Oslo. Hentet fra Nasjonalbiblioteket.

Fernando, K. E. R. L., & Fernando, R. (2021). Lone Wolf Terrorism: Identifying Future Possible Threats in Sri Lanka.

FN. (2022, 4. mars). Ukraina. Hentet fra <https://www.fn.no/Konflikter/ukraina>

FN. (2021, 3. februar). Launch of the Global Programme on Security of Major Sporting Events and promoting of Sport and its Values as a Tool to Prevent Violent Extremism [Video]. YouTube. <https://youtu.be/rLEaIg0gR0w>

Forsvarsdepartementet. (2021, 12. oktober). Norske militære bidrag internasjonalt i 2022. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/forsvar/internasjonale-operasjoner/innsikt-intops/norske-militare-bidrag-internasjonalt-i-2022/id2876448/>

Freilich, J. D., & Newman, G. R. (Red.). (2009). Reducing terrorism through situational crime prevention.

Friberg & Nesser. (2022, 28. februar). IOC: ANBEFALER UTESTENGELSE AV ALLE RUSSISKE OG HVITERUSSISKE UTØVERE. *Verdens Gang*. Hentet fra

<https://www.vg.no/sport/i/L5g5X1/ioc-anbefaler-utestengelse-av-alle-russiske-og-hviterussiske-utoevere>.

Galily, Y., Leitner, M. J., & Shimion, P. (2013). The effects of three Israeli sports programs on attitudes of Arabs and Jews toward one another. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*.

Galily, Y., Yarchi, M., & Tamir, I. (2015). From Munich to Boston, and from theater to social media: The evolutionary landscape of world sporting terror. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(12), 998-1007. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1076640>

Galily, Y., Yarchi, M., Tamir, I., & Samuel-Azran, T. (2016). Terrorism and sport: A global perspective. *American Behavioral Scientist*, 60(9), 1039-1042. <https://doi.org/10.1177/0002764216632839>

Gamlemoen, P. (2021, 24. november). Derfor har det alltid vært bråk rundt Qatar-VM. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/sport/i/Rra6wW/derfor-har-det-alltid-vaert-braak-rundt-qatar-vm>

Giulianotti, R. (2013). Six security legacies of major sporting events. *ICSS Journal*, 1(1), 95-101.

Giulianotti, R., & Klauser, F. (2010). Security governance and sport mega-events: Toward an interdisciplinary research agenda. *Journal of Sport and Social issues*, 34(1), 49-61. <https://doi.org/10.1177/0193723509354042>.

Giulianotti, R., & Klauser, F. (2012). Sport mega-events and 'terrorism': A critical analysis. *International Review for the Sociology of Sport*, 47(3), 307-323. <https://doi.org/10.1177/1012690211433454>.

Gripsrud, G., Nes, E., & Olsson, U. (2010). Effects of Hosting a Mega-Sport Event on Country Image. *Event Management*, 14(3), 193-204. [10.3727/152599510X12825895093551](https://doi.org/10.3727/152599510X12825895093551)

Guldhav, E., & Haaland, T. H. (2004). Bruk av norske styrker i kampen mot internasjonal terrorisme. (E. Guldhav, Red.). *Institutt for forsvarsstudier*. Hentet fra <https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/handle/11250/99671?locale-attribute=en>

Hall, S., Marciani, L., & Cooper, W. (2008). Sport venue security: Planning and preparedness for terrorist-related incidents. *The SMART Journal*, 4(2), 6-15.

Handal, E. K., Fulcher, A., Grung-Olsen, R., Riis, L.D., Hagen, T., Bunn, J., & Eitrheim, P. (2013, 12. september). Offentliggjøring av granskningsrapport etter terrorangrepet mot In Amenas. Norge. Hentet fra <https://www.equinor.com/news/archive/2013/09/12/12SepInAmenasreport>

Hassan, D. (2012). Sport and terrorism: Two of modern life's most prevalent themes. *International Review for the Sociology of Sport*, 47(3), 263-267. <https://doi.org/10.1177/1012690211433450>

Haugli, K. (2017, 23. september). Da det var Bergen-vær i Oslo og halve feltet veltet: - Det var helt vilt. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/sport/i/QorbP8/da-det-var-bergen-vaer-i-oslo-og-halve-feltet-veltet-det-var-helt-vilt>.

Hoffman, B. (2006). From the War on Terror to Global Counterinsurgency. *Current History*, 105(695), 423. Hentet fra ProQuest.

Innst. (1969) *Innstilling fra Komiteen til å utrede behovet for idrett og fysisk fostring*. Kirke- og undervisningsdepartementet. Hentet fra Nasjonalbiblioteket

IOC. (2022, 22. februar). IOC EB recommends no participation of Russian and Belarusion athletes and officials. Hentet fra <https://olympics.com/ioc/news/ioc-eb-recommends-no-participation-of-russian-and-belarusian-athletes-and-officials>

Johannesen, A., Tufte, P. A., Christoffersen, L. (2006) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo. Abstrakt forlag.

Justis- og beredskapsdepartementet. (2015, 12. juni). *Sammenstilling etter gjennomført evaluering terrortrusel mot Norge juli 2014*. (Rapport 5/15). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/jd/evalueringsrapport_terrortruselen_2014.pdf.

Kaldor, M. (2005). Old wars, cold wars, new wars, and the war on terror. *International Politics*, 42(4), 491-498. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8800126>

Kalvach, Z (2016). Basics of Soft Targets protection guidelines. *Soft Targets Protection Institute*, Prague

Kaplan, J. (2011, October). The new/old terrorism. In *Phi Kappa Phi Forum* (Vol. 91, No. 3, p. 4). National Forum: Phi Kappa Phi Journal.

Kaupang, M. (2021, 6. november). Travis Scott etter tragedien: - Jeg er helt knust. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/norge/travis-scott-etter-festivaltragedien_-_-jeg-er-helt-knust-1.15720153

Kolstad, A. (2011). *Perler forsvinn- i sportsidiotens verden*. Trondheim/Kina 2011: Fidus.

Kultur og likestillingsdepartementet (2022, 11. mars). Regjeringen: *Norge slutter seg til internasjonalt opprop om å utestenge russisk og hviterussisk toppidrett* [Pressemelding]. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/23dd023f31964624a297fe031eb50d86/sport-ukraine-statement-final-agreed-text-8-march-2022.pdf>.

Kulturdepartementet. (2011-2012). *Den norske idrettsmodellen* (Meld. St. 26 (2011-2012)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-26-20112012/id684356/?ch=15>.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview: introduktion til et håndværk*. Hans Reitzels Forlag.

Lesjø, J. H. (2008). *Idretts sosiologi: Sportens ekspansjon i det moderne samfunn*. Oslo. Abstrakt forlag.

Lenz, C. (2018). 22. juli-fortellinger og forhandlingen om hva terroren skal bety for fremtiden. *Tidsskrift for kulturforskning*, (1). Hentet fra <http://ojs.novus.no/index.php/TFK/article/view/1539>

Leopkey, B., & Parent, M. M. (2009). Risk management strategies by stakeholders in Canadian major sporting events. *Event Management*, 13(3), 153-170. DOI: [10.3727/152599509790029828](https://doi.org/10.3727/152599509790029828)

Levermore, R., & Budd, A. (Red.). (2004). *Sport and international relations: an emerging relationship*. Routledge.

Libya-utvalget (2018). *Evaluering av norsk deltakelse i Libyaoppsjøene i 2011*. Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet. <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/fd/dokumenter/rapporter-og-regelverk/libya-rapporten.pdf>.

Lote, A. (2013, 24. desember). Den absurde fotballkampen. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/sport/fotball/den-absurde-fotballkampen-1.11414245>.

Loland, S. (1991). *Idrett, kultur og samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.

Loland, S. (2007). *Idrett og samfunn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Løberg, A. (2006, 14. september). Ville bade OL i hvalblod. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/innlandet/ville-bade-ol-i-hvalblod-1.994798>

Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag: en innføring*. Universitetsforlaget.

Matre, J. (2022, 11. januar). Guantánamo-bildene som fikk verden til å reagere. *Verdens gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/Wjd0Qa/guantanamo-bildene-som-fikk-verden-til-aa-reagere>

McKnight, P. (2022, 4. januar). Qatar Criticized in Treatment, Deaths of World Cup Construction Workers. *Newsweek*. Hentet fra <https://www.newsweek.com/qatar-criticized-treatment-deaths-world-cup-construction-workers-1694024>

Miles, M., Huberman, A., Saldaña, J. (2014). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. SAGE Publications.

Mjaaland, O., Henriksen, E., Hvidsten, I., Byrkjedal, M. (2014, 28. juli). Ekspert: Derfor kan Norge være et terrormål. *Verdens gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/bAije/ekspert-derfor-kan-norge-vaere-et-terrormaal>

Nasjonal Trusselvurdering. (2022). *Nasjonal Trusselvurdering 2022*. (NSV rapport 2022). Hentet fra <https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/ntv-2022/>.

Nesser, P., Stenersen, A., & Oftedal, E. (2016). Jihadi terrorism in Europe: The IS-effect. *Perspectives on Terrorism*, 10(6), 3-24.

Neumann, I. B. (2012). Fred og forsoning som norsk utenrikspolitikk. *Internasjonal politikk*, 70(3), 362-371. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2012-03-06>

Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier*. Oslo: Universitetsforlaget

NOU 2012: 14. (2012). *Rapport fra 22. juli-kommisjonen*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2012-14/id697260/?ch=4>

NSD. (2021). Personvernordbok. <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-forpersonvern-i-forskning/personvernordbok/>

NTB. (2016, 8. juni). Frankrike lanserer terror-app før fotball-EM. *Tv2*. Hentet fra <https://www.tv2.no/a/8369113/>.

NTB. (2017, 23. februar). England boikotter VM-kamp i Cricket. *Verdens gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/sport/i/wE67a5/england-boikotter-vm-kamp-i-cricket>

NTB. (2019, 15. april). 30 år etter Hillsborough-tragedien: Dette skjedde i 1989. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/sport/fotball/i/GGPoWl/30-aar-etter-hillsborough-tragedien-dette-skjedde-i-1989>

Pantucci, R., Ellis, C., & Chaplais, L. (2016). Lone-actor terrorism. Hentet fra https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/02/Literature_Review.pdf

Pargeter, A. (2008). *The new frontiers of jihad: Radical Islam in Europe*. University of Pennsylvania Press.

PST. (2021). Råd mot terrorhandlinger. Hentet fra <https://www.pst.no/globalassets/rapporter-2021/veileder-rad-mot-terrorhandlinger/rad-mot-terrorhandlinger.pdf>

PST, Nasjonal sikkerhetsmyndighet & Politidirektoratet. (2015) *Veileder i terrorsikring*. Hentet fra <https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/veileder-i-terrorsikring.pdf>

Rafoss, K., & Tangen, J. O. (2017). Den norske idrettsmodellen–i utakt med tiden? *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(2), 152-170. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-04>

Ramesh, R. (2008, 7. April). Sri Lankan minister among dozen killed in suicide blast and marathon. *The Guardian*. Hentet fra Guardian News & Media Limited or its affiliated companies. <https://www.theguardian.com/world/2008/apr/07/srilanka>

Rasch, B. E. (2005). *Islamistisk terrorisme*. Oslo: abstrakt forlag.

Ravndal, J. A. (2020). Fra landssvik til «trollterror» –utviklingen i det norske høyreekstreme trusselbildet fra 1945 til 2019. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 37(4), 355-368. <https://doi-org.ezproxy.nord.no/10.18261/issn.1504-3053-2020-04-06>

Richards, A, Fussey, P., Silke, A. (2011). Terrorism and the Olympics. In a, Silke, P. Fussey, & A. Richards, *Towards and understanding of terrorism and the Olympics*. (s. 1-11). Abingdon: Routledge.

Richards, A. (2012). Chapter 2-Terrorism, the Olympics and sport: Recent events and concerns for the future: Chapter taken from *Terrorism and the Olympics* ISBN: 978-0-203-83522-7. *Routledge Online Studies on the Olympic and Paralympic Games*, 1(41), 15-31. https://doi.org/10.4324/9780203835227_chapter_2

Romarheim, A. G. (2012). Terrorismens tiår. *Internasjonal politikk*, 70(1), 85-96. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2012-01-05>

Saanum, O., Svedal, M., Sander, C., Hansen, J., & Jullumstrø, F. (2022, 1 april). Klaveness' tale vekket oppsikt- nå slår hun tilbake mot Fifa-kritikk. *NRK*. Hentet fra https://www.nrk.no/sport/klaveness_-tale-vekket-oppsikt-_na-slar-hun-tilbake-mot-fifa-kritikk-1.15915769

Saldajeno, I. (2022, 25. april). PSC hits out at terrorist attack hurting sepak takraw team. *Dugout Philippines*. Hentet fra <https://www.dugout.ph/2022/04/psc-hits-out-at-terrorist-attack.html>

Saltbones, F. (2017, 4. juni). Over 1500 personer skadet etter bombepanikk under Champions League-fest. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/sport/fotball/i/1Av6XA/over-1500-personer-skadet-etter-bombepanikk-under-champions-league-fest>

Schmid, A. P. (2012). Twelve rules for preventing and countering terrorism. *Perspectives on terrorism*, 6(3), 77.

Schmid, A. P. (Red.). (2020). *Handbook of Terrorism Prevention and Preparedness*. International Centre for Counter-Terrorism (ICCT).

Seal, C. (2007). *The quality of qualitative research*. London: Sage.

Seeberg, T & Toresen, F. (2022, 19. april). Thomassen om kritikken fra VIF-fansen: – Vi ønsker at våre gjester skal føle seg velkommen på Aspmyra. *Avisa Nordland*. Hentet fra <https://www.an.no/thomassen-om-kritikken-fra-vif-fansen-vi-onsker-at-vare-gjester-skal-fole-seg-velkommen-pa-aspmyra/s/5-4-1581107>

Seilaas, A. (2008, 5. Juni). Fotball-EM- like sikkert som sveitsiske banker? *Sportens uutholdelige lettet*. Oslo. Hentet fra <http://sportensuutholdeligelettet.blogspot.com/2008/06/>

Sintef. (2018, 22. januar). Hva lærte vi av 22-juli? Hentet fra <https://www.sintef.no/siste-nytt/2018/hva-larte-vi-av-22.-juli/>

Slagstad, R. (2008). *Sporten*. Oslo: Pax Forlag.

Spaaij, R., & Hamm, M. S. (2015). Endgame? Sports events as symbolic targets in lone wolf terrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(12), 1022-1037. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1076695>

Sport and terrorism. In: Riordan J and Kruger A (red) *The International Politics of Sport in the 20th Century*. New York: Routledge, 217–231. <https://doi.org/10.4324/9780203476369>

Strøm, O. (2014, 23. oktober). Bølge av internasjonale mesterskap til Norge fram til 2022. *Verdens gang*. Hentet fra <https://www.vg.no/sport/sykkel/i/BOw20/boelge-av-internasjonale-mesterskap-til-norge-fram-til-2022>

Tarlow, P. E. (2002). *Event risk management and safety*. New York, NY: John Wiley.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Taylor, T., & Toohey, K. (2005). Impacts of terrorism-related safety and security measures at a major sport event. *Event Management*, 9(4), 199-209. DOI: [10.3727/152599506776771544](https://doi.org/10.3727/152599506776771544)

Taylor, T., & Toohey, K. (2007). Perceptions of terrorism threats at the 2004 Olympic Games: Implications for sport events. *Journal of Sport & Tourism*, 12(2), 99-114. <https://doi.org/10.1080/14775080701654754>

Tjora, A. (2017.) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademiske

Tjernås, J. (2014, 26. juli). Tolv lag har trukket seg fra Norway Cup etter terrortrussel. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/sport/fotball/i/kJMbXB/tolv-lag-har-trukket-seg-fra-norway-cup-etter-terrortrussel>

Trædal, T. (2017, 22. september). Betong, våpen og mye politi: Slik sikres innbyggerne under sykkel-VM. *Politiforum*. Hentet fra <https://www.politiforum.no/beredskap-bergen-sikkerhet/betong-vapen-og-mye-politi-slik-sikres-innbyggerne-under-sykkel-vm/139618>

Toohey, K., & Taylor, T. (2008). Mega events, fear, and risk: Terrorism at the Olympic Games. *Journal of Sport Management*, 22(4), 451-469. DOI: [10.1123/jsm.22.4.451](https://doi.org/10.1123/jsm.22.4.451)

Tóth, D. (2007). The history and types of terrorism. *Journal of Management and Social Sciences*, 3(1), 35.

United Nation Office of Counter-Terrorism, United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, United Nations Alliance of Civilizations, International Center for Sport Security, (2021, 29. juni). *Guide On The Security Of Major Sporting Events: Promoting Sustainable Security and Legacies*. (D, Winch, red). Hentet fra https://www.un.org/counterterrorism/sites/www.un.org.counterterrorism/files/211006_guide_on_security_major_sporting_events_web.pdf

Walsh, J. I. (2010). Media attention to terrorist attacks: Causes and consequences. Institute for Homeland Security Solutions, Research Brief.

Wedermeyer, B. (2002). Sport and terrorism. The international politics of sport in the twentieth century. (ss. 227-243.). Routledge.

White, J. R. (2016). *Terrorism and Homeland Security*. Boston: Cengage Learning.

Wik, Ø. (2017, 5. juli). Jobber for å hindre følgende scenario under sykkel-VM: Kjøretøy inn i folkemengden. *Bergens tidene*. Hentet fra <https://www.bt.no/sport/i/mRBoG1/jobber-for-aa-hindre-foelgende-scenario-under-sykkel-vm-kjoeretoey-inn-i-folkemengden>

Winsnes, E. (2014, 13. september). Påstandene hagler om hvor dyrt og «gigantomanis» OL er blitt. Men har vi egentlig peiling? *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/a2LnA/paastandene-hagler-om-hvor-dyrt-og-gigantomanisk-ol-er-blitt-men-har-vi-egentlig-peiling>

Yarchi, M., Galily, Y., & Tamir, I. (2015). Rallying or criticizing? Media coverage of authorities' reaction to terror attacks targeting sporting events. *Studies in conflict & terrorism*, 38(12), 1008-1021. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1076644>

Yin, R. (2006). *Fallstudier: design och genomförande*. Malmö: Liber

Zawadzki, M., Montibeller, G., Cox, B., & Belderrain, C. (2021). Deterrence against Terrorist Attacks in Sports-Mega Events: A Method to Identify the Optimal Portfolio of Defensive Countermeasures. *Risk Analysis*.

Øberg, S. P. (2014, 24. juli). Derfor er Norge et terrormål. Norge. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/xRvxG/derfor-er-norge-et-terrormaal>

Vedlegg

1. Informasjonsskriv til deltakere på intervju
2. Intervjuguide
3. Utdrag fra kodebok
4. NSD meldeskjema

Vedlegg. 1 Informasjonsskriv

Informasjonsskriv til deltakere på intervju

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan norske idrettsarrangørene øver og sikrer seg på mulige terrorhandlinger. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelsen innebærer for deg.

Bakgrunn og formål

Jeg heter Julie Eugenia Brænd og skriver masteroppgave i samfunnsvitenskap med fordypning i samfunnssikkerhet og terror ved Fakultetet for samfunnsvitenskap ved Nord Universitet. Tema for oppgaven er idrett og terror. Studien vil sette søkelys på hvordan norske idrettsarrangører forbereder/sikrer seg mot potensielle terrorangrep ved større idrettsarrangement i Norge. Jeg sender dette informasjonsskrivet til fem personer som er ansvarlig og eller involvert som arrangør for større idrettsarrangement som er avholdt og som skal gjennomføres i Norge. Utvalgskriteriene baserer seg først og fremst på at de spurte har en relevant stilling innenfor store idrettsarrangement og har derfor mye kunnskap om idrettsarrangementet de jobber med.

Jeg har tatt kontakt på mailadresser som ligger åpent på internett og også fått kontaktinformasjoner gjennom bekjentskaper.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer at jeg vil gjennomføre et intervju med deg for å søke svar på min problemstilling og å forstå hvordan idrettsarrangement forholder seg når det kommer til idrett og terror samt hvordan norske idrettsarrangement/ idrettslag forbereder/sikrer seg mot terrorangrep.

Intervjuet vil vare maks vare 60 minutter, og tidspunkt og sted avtales det som passer informanten best. Intervjuet vil bli tatt opp på lydopptak, så langt informanten ikke ønsker dette. Av personopplysninger er det kun navn som vil bli lagret inntil oppgaven leveres. Navn vil deretter bli slettet etter at studien er innlevert mai 2022. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Jeg har taushetsplikt. Jeg vil behandle opplysningene fra informantene basert på deres samtykke.

Masteroppgaven avsluttes i mai 2022 og lydopptak og transkribering vil da slettes. Informanter som ønsker, kan få en kopi av oppgaven etter at den er levert våren 2022.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle navn anonymiseres. Ingen personer vil bli gjenkjent i publiseringen av studien. Det er kun jeg og min veileder som vil ha tilgang til personopplysningene, men her vil det kun være snakk om fornavn som lagres. Informasjonen vil ikke omhandle informantene privat, men deres profesjonelle vurderinger og syn.

Rettigheter du som informant har

Deltakende i intervju har rett til innsyn, retting, sletting og kopi av intervju. Deltakende har også rett til å begrense intervjuet samt å slette opplysninger. Du som informant har din fulle rett til å klage til Datatilsynet.

Frivillig deltakelse.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert selv om oppgaven ikke er levert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Har du noen spørsmål kan de rettes til veilederen min Tanja Ellingsen. Tanja.ellingsen@nord.no.

Har du flere spørsmål rundt personvernombud kan du ta kontakt ved personvernombudet ved Nord Universitet, Toril Irene Kringen. Kontaktinformasjon: personvernombud@nord.no

Dersom du ønsker å samtykke til å delta på forskningsintervju hadde det vært fint om du ville signere vedlagt samtykkeerklæring.

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om Julie Eugenia Brænd sitt masterprosjekt «Idrett- en arena for terror» og ønsker å stille på intervju.

Telefonnummer:

E-postadresse:

Navn:

Dato:

Signatur:

Vedlegg 2. Intervjuguide

Nr.	Hovedtema	Spørsmål/Stikkord	Teori/Forankring/notater	Stikkord
1.	Bakgrunnsinformasjon og forberedelser før mesterskapsstart	Kan du fortelle litt om hvilke arbeidsoppgaver du har/ hadde på idrettsarrangementet	<ul style="list-style-type: none"> - Stilling/tittel - Arbeidsoppgaver - Erfaring fra virksomheten 	
2.	Forberedelser og beredskap	<p>Hvordan jobbet du/dere med sikkerhetsforberedelser i forkant av mesterskapet?</p> <p>Og hvordan jobbet dere i forhold til terrorberedskap?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - PST øvelser på scenarier 	
3.	Antiterrorarbeid	Hvordan jobbet dere med sikkerhetsforberedelser i forhold til terrorberedskap før selve idrettsarrangementet?	-	
4.	Årsaks-sammenheng	<p>Kan du fortelle meg noe om hvordan dere samhandlet med politi/militær?</p> <p>Har dere en egen Operation center?</p>		<ul style="list-style-type: none"> - Felles kommandosenter?
5.		Skiskytter-VM i Östersund hadde grunnleggende opplæring innenfor HRL og øvde på ulike sikkerhetsscenarioer.		

		Hadde frivillige på deres arrangement noen form for opplæring i forhold til sikkerhetsbiten?		
6.		Kan du si noe om hvilke krav det internasjonale idretts-særforbund har i forhold til sikkerhet ved arrangementet?		
7.	Kunnskap	Med din bakgrunn, kan du si noe om hvorfor du tror sportsbegivenheter er utsatte mål for terrorister?	-	
8.	Kunnskapsoverføring og erfaringsoverføring	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap har laget en veileder for sikkerhet ved store arrangementer som instruerer i sikkerhetsmessig planlegging, gjennomføring og evaluering av et større arrangement. Benyttet dere denne i forkant av idrettsarrangementet?	DSB Sikkerhetsveileder	
9.	Beredskap	Brukte dere noen form for risiko- og sårbarhetsanalyser? Om så kan du fortelle litt om hva de går ut på?		- Crowd-management - Tribunehavari - T-bane kollaps
10.	Erfaring og kunnskaps-overføring	Store events slik som terrorangrepet 11.september har vært med på å påvirke rammeverket for arrangører og det er blitt innført strenge		

		<p>sikkerhetsregimer samt økte kostnader.</p> <p>Hvordan har andre idrettsarrangement sikkerhetstiltak spilt inn i gjennomføringen på ditt arrangement?</p>		
11.		Hvordan har terrortrusler virket inn på deres idrettsarrangement		<ul style="list-style-type: none"> - Terrortrusselen 2014 - Bombetrussel 2017
12.	Paradigmeskifte	Opplever du at det har skjedd en endring med hvordan idrettsarrangører arbeider med sikkerhet på etter terrorangrepene 22.juli 2011?		
13.		<p>Under Norway Cup i 2014 ble publikum for første gang involvert i antiterrorarbeid ved å bli bedt om å være årvåken og rapportere mistenkelig oppførsel på grunn av den økte terrortrusselen.</p> <p>Var det blitt gitt samme oppfordring til publikummere under Sykkel-VM?</p>		
14.	Forberedelser	Fantes det et dokumentert rammeverk eller interne krav for hvordan man		

		eventuelt skulle håndtere en terrortrusel/terrorangrep Om så, kan du fortelle litt hva det innebærer?		
15.	Beredskap, Kunnskap og erfaringsoverføring	Var terrorangrep noe det ble øvd på i forkant?		
16.	Overlapper litt med spørsmål 6 om sikkerhetstiltak	Kan du fortelle meg litt rundt om ulike sikkerhetstiltak dere hadde på idrettsarrangementet? Hvordan ivaretok dere sikkerheten til publikum ute i løypen kontra publikum inne på arenaen?		<ul style="list-style-type: none"> - Betongblokader - Flyforbudsso-ner - Kamera
17.	Antiterror og publikumshåndtering	Hva tror du det kommer av a		
18.		Har dere hatt kunnskapsoverføring og/eller erfaringsoverføring med andre idrettsarrangører angående sikkerhet og hvordan håndtere terrortrusler i etterkant av idrettsarrangementet	Skiskytter-VM representant var i Kollen	
19.		Har du hørt om FN sin nye storsatsing fra FN kontor of Counterterrorism program The Global Programme of Major Sporting		

		Events, and Promoting of Sport and its Values as a Tool to prevent Violent Extremism?		
20.		Helt til slutt Hvordan kan beredskapsplanlegging og terrortrusler for store og åpne idrettsarrangement forbedres?		

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 4. Utdrag fra kodebok

A	B	C	D	E	F
Intervjuspørsmål	Tekstutdrag fra intervju	Koder	Empiriske koder	Kategorier	Egne noter og bemerkninger
Hadde dokker nå felles operasjonssentral med dem ulike aktørene?	Ja, vi hadde to. Vi hadde noe som heter operasjonssenter i Holmenkollen. Det var jo på en måte operativt på dagen og hele tiden.	Sikkerhet	- Samarbeid og koordinering - Ressurser - Mesterskapsforberedelser	Samarbeid og koordinering	
Hadde dokker nå felles operasjonssentral med dem ulike aktørene?	Også hadde vi noe smart, synes vi da, i tillegg. VI hadde en KOS, et koordineringssenter sentrum. [...] Der satt kan du si alle de kommunale ressursene som kunne tråkke til.	Sikkerhet	- Samarbeid og koordinering - Ressurser - Mesterskapsforberedelser	Organisering	
Ja det skjønner jeg. Hvordan jobbet arrangøren med sikkerhetsforberedelser i forkant av mesterskapet?	[...] Hente inn folk i istedenfor å bare hente inn penger	Sikkerhets	- Ressurser	Mesterskapsforberedelser	Bruk sitat!
Ja det skjønner jeg. Hvordan jobbet arrangøren med sikkerhetsforberedelser i forkant av mesterskapet?	Politiet inkludert, politiet som de skal være, men i forhold til det sikkerhets, så var de veldig flinke til å være tidlig på. Både forstå hva vi skal inn i og hva de kan bidra med inn i dette arrangementet	Sikkerhet	- Sikkerhet - Mesterskapsforberedelser - Kunnskap - Ressurser - Samarbeid og koordinering	Mesterskapsforberedelser	Som Skiskytter-VM. Være tidlig på.

Tabell 1: Utdrag fra kodebok

Vedlegg 5. Meldeskjema til NSD

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

915401

Prosjekttittel

Masteroppgave i samfunnsvitenskap med fordypning i samfunnssikkerhet og terror

Behandlingsansvarlig institusjon

Nord Universitet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Internasjonale relasjoner, nordområder og miljø

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Tanja Ellingsen, tanja.ellingsen@nord.no, tlf: +4775517587

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Julie Eugenia Brænd, juliebraend@hotmail.com, tlf: 94840834

Prosjektperiode

11.01.2021 - 15.05.2022

Vurdering (3)

24.11.2021 - Vurdert med vilkår

NSD bekrefter å ha mottatt et revidert informasjonsskriv/endret dokument. Vi gjør oppmerksom på at vi ikke foretar en vurdering av skrevet/dokumentet, og vi forutsetter at du har foretatt de endringene vi ba om.

Dokumentasjonen legges ut i Meldingsarkivet og er tilgjengelig for din institusjon sammen med øvrig prosjektdokumentasjon. Vurderingen med vilkår gjelder fortsatt.

24.11.2021 - Vurdert

NSD har vurdert endringen som er meldt inn den 02.11.2021.

NSD har vurdert at personvernulempen i denne studien er lav, og at NSD sin vurdering med vilkår fortsatt gjelder. Se opprinnelig vurdering sendt den 15.06.2021 for hvilke vilkår som må være oppfylt.

Lykke til med prosjektet videre!

15.06.2021 - Vurdert med vilkår

NSD har vurdert at personvernulempen i denne studien er lav. Du har derfor fått en forenklet vurdering med vilkår.

HVA MÅ DU GJØRE VIDERE?

Du har et selvstendig ansvar for å følge vilkårene under og sette deg inn i veiledningen i denne vurderingen. Når du har gjort dette kan du gå i gang med datainnsamlingen din.

HVORFOR LAV PERSONVERNULEMPE?

NSD vurderer at studien har lav personvernulempe fordi det ikke behandles særlige (sensitive) kategorier

eller personopplysninger om straffedommer og lovovertridelser, eller inkluderer sårbare grupper. Prosjektet har rimelig varighet og er basert på samtykke. Dette har vi vurdert basert på de opplysningene du har gitt i meldeskjemaet og i dokumentene vedlagt meldeskjemaet.

VILKÅR

Vår vurdering forutsetter:

1. At du gjennomfører datainnsamlingen i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet

2. At du følger kravene til informert samtykke (se mer om dette under)
3. At du laster opp oppdatert(e) informasjonsskriv i meldeskjemaet og sender inn meldeskjemaet på nytt.
4. At du ikke innhenter særlige kategorier eller personopplysninger om straffedommer og lovovertridelser
5. At du følger retningslinjene for informasjonssikkerhet ved den institusjonen du studerer/forsker ved (behandlingsansvarlig institusjon)

KRAV TIL INFORMERT SAMTYKKE

De registrerte (utvalget ditt) skal få informasjon om behandlingen og samtykke til deltakelse. Informasjonen du gir må minst inneholde:

- Studiens formål (din problemstilling) og hva opplysningene skal brukes til
- Hvilken institusjon som er behandlingsansvarlig
- Hvilke opplysninger som innhentes og hvordan opplysningene innhentes
- At det er frivillig å delta og at man kan trekke seg så lenge studien pågår uten at man må oppgi grunn
- Når behandlingen av personopplysninger skal avsluttes og hva som skal skje med personopplysningene da: sletting, anonymisering eller videre lagring
- At du behandler opplysningene om dine deltagere basert på deres samtykke
- At utvalget ditt har rett til innsyn, retting, sletting, begrensning og dataportabilitet (kopi)
- At utvalget ditt har rett til å klage til Datatilsynet
- Kontaktopplysninger til prosjektleder (evt. student og veileder)
- Kontaktopplysninger til institusjonens personvernombud

Ta gjerne en titt på våre nettsider og vår mal for informasjonsskriv for hjelp til formuleringer: http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/informere_om.html

Når du har oppdatert informasjonsskrivet med alle punktene over laster du det opp i meldeskjemaet og trykker på «Bekreft innsending» på siden «Send inn» i meldeskjemaet.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.11.2021.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfylder kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Dersom du benytter en databehandler i prosjektet, må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

NSD SIN VURDERING

NSDs vurdering av lovlig grunnlag, personvernprinsipper og de registrertes rettigheter følger under, men

forutsetter at vilkårene nevnt over følges.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Forutsatt at vilkårene følges, er det NSD sin vurdering at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Forutsatt at vilkårene følges, vurderer NSD at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet, vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning

(art. 19) og dataportabilitet (art. 20).

Forutsatt at informasjonen oppfyller kravene i vilkårene nevnt over, vurderer NSD at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før

endringen gjennomføres. OPPFØLGING

AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!